ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ

ΒΟΥΤΣΙΝΑΙΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1872·

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΜΕΓΑΛΗι ΑΙΘΟΥΣΗι

ΤΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

Θ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ.

Ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ φιλογενοῦς ἀγωνοθέτου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΙΩ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βορρέως.

1872.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ

ΒΟΥΤΣΙΝΑΙΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1872.

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΜΕΓΑΛΗι ΑΙΘΟΥΣΗι

ΤΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

Θ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ.

Ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ φιλογενοῦς ἀγωνοθέτου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΙΩ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βορρέως.

—

1872.

Κύριοι!

Ἐξ ὅτου συνέστημεν εἰς κράτος αὐτόνομον, δὲν ἔλειψαν οἱ καταμεμφόμενοι ἡμῶν ὅτι δὲν εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀφοῦ δὲν ἔχομεν δὴ τὰς ἐκείνων ἀρετὰς, οὐ μόνον διότι ἀπεσβέσθη, ὡς διατείνονται, ἡ φυλὴ ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ διότι ἠλλοιώθη ἡ χώρα ἡμῶν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ διαπλάσῃ ἀνθρώπους παθαινομένους ὑπὸ τῆς πέριξ φύσεως καὶ ἀντιδρῶντας πρὸς αὐτὴν καθ' ὃν τρόπον καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνέβαινε τοῦτο.

Τῆς μομφῆς ταύτης, ἥτις περιοδικῶς ἐπαναλαμβάνεται, καὶ ἴσως ἐπ' ἀγαθῷ πάντων ἡμῶν, διότι ἐνεργεῖ ὡς ὀξὺς πτερνιστὴρ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ νεάζοντος ἵππου—τῆς μομφῆς ταύτης μίαν ἔτι ἀναίρεσιν παρέχει καὶ ὁ σήμερον τελούμενος ποιητικὸς διαγωνισμός.

Ἰδοὺ καταπίπτει ἡ ὕσπληγξ. Ἂς προσέλθωσιν οἱ δύσκολοι ἐπικριταὶ καὶ παρακύψαντες ἀναμέσον τῶν γεραρῶν ἀνδριάντων ἑνὸς ἀρκάδος καὶ ἑνὸς θεσσαλοῦ, θὰ ἴδωσι τὸ ἄνθος τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας συνωστιζόμενον ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην στοὰν, τὴν ὁποίαν ἀνήγειρε τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων ἡ φιλογένεια—πρὸ τῶν σεμνῶν εἰκόνων μιᾶς παρῳχημένης γενεᾶς ἐργατῶν τῆς νοερᾶς ἀναπλάσεως τῶν Ἑλλήνων—θὰ ἴδωσιν οἱ λεπτολόγοι ἐξελεγκταὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου τὸ ἄνθος τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας συρρέον ἐνθάδε, ἵνα παρασταθῇ εἰς ἀγῶνα πνευματικὸν τὸν τῆς ποιήσεως καὶ συμμετάσχῃ

τῶν ἀπὸ ταύτης ἠρέμων καὶ ἁγνῶν καὶ καλῶν συγκινή-σεων. Θὰ ἴδωσι συνδραμὸν ἐνθάδε τὸ ἄνθος τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ μαθητεύουσα αὕτη νεότης τοῦ Πανεπιστημίου μας, ἵνα ἐγκατοπτρισθῇ ἐν τῇ γλαφυρᾷ εἰκόνι, τὴν ὁποίαν ἀναπεταννύουσιν ἐνώπιον ὑμῶν οἱ πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Πάντας δὲ θὰ ἴδωσι συνελθόντας ἵνα καὶ ἄποθεν, καὶ ἀμυδρῶς ἔστω, ἐποπτεύσωσι ποῦ καὶ πῶς μέλλει νὰ χωρήσῃ καὶ πρὸς τί σπεύδει ὁ βίος ὁ ἐθνικός· διοτι τοιαύτη εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἀποστολὴ τῆς ποιήσεως τῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ μέγα ἀπόφθεγμα τοῦ ὑπάτου τῶν ἐν Γερμανίᾳ δραματουργῶν τοῦ Σχοιλλέρου, εἰπόντος «Ὑψοῦ εὐθύνετε τὴν θρασεῖαν πτέρυγα τοῦ νοὸς, ὦ ποιηταί· ἔστωσαν δὲ τὰ ἔπη ὑμῶν ὁ καθρέπτης, ἐν ᾧ καὶ πόῤῥωθεν νὰ ὑποφώσκῃ ἡ αὐγὴ τῶν μελλουσῶν γενεῶν.»

Ἡ ὕσπληγξ κατέπεσε· τῶν θεατῶν οἱ ὀφθαλμοὶ σπινθηροβολοῦν, σιγὴ δὲ βαθεῖα ἐπικρατεῖ, τὴν ὁποίαν μόνοι ταράσσουν οἱ σφοδροὶ παλμοὶ τῶν ἀγωνιστῶν. Συμπαρίσταται δὲ φέρων τὸ γέρας ἐν τῇ παλάμῃ καὶ ὁ φιλότιμος Βουτσινᾶς, αὐτοπροσώπως χορηγῶν νῦν τὸ πρῶτον ἐξ ὅτου συνέστη τὸ διαγώνισμα καὶ δι' ἑαυτοῦ κοσμῶν τὴν πανελλήνιον ἑορτήν· μέλλει δὲ νὰ συναποφέρῃ ἐντεῦθεν, ἀποχωρῶν εἰς τὴν γαλήνην τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, οὐχὶ τὸν ἐξ εὐτελοῦς μετάλλου ἢ τὸν ἐκ λίθου ψυχροῦ χορηγικὸν τρίποδα τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ τὴν θερμὴν, ἀλλὰ τὴν ζῶσαν εὐγνωμοσύνην τῶν φοιβολήπτων, πρὸς δὲ καὶ τὴν γλυκεῖαν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας ἡμῶν ἡ θεσπεσία ἐκείνη φωνή, ἡ συναίσθησις λέγομεν τοῦ καθήκοντος, ἡ μεγάλη γενέτειρα τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνος ὁ ποιητικὸς ἀγὼν καὶ οἱ ἀσθμαίνον-

τες σταδιοδρόμοι, οὔτε ὁ φιλόμουσος χορηγὸς, οὔτε ἡ τῶν θεατῶν περιπάθεια καὶ αἱ πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ ἀθλοφόρους ἀνευφημήσεις, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰ ὡς εἰπεῖν τεκμήρια τῆς νοερᾶς καὶ φυσικῆς συγγενείας τῶν νῦν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ κατὰ προτίμησιν καλλιέργεια τοῦ αὐτοῦ τῆς ποιήσεως εἴδους ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ἡ ἀνακύκλησις δηλονότι ὁμοίων φυσικῶν γεγονότων. Πασίγνωστον ὅτι οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἀνεβλάστησεν ἡ τραγῳδία διὰ τῶν περὶ τὸν Θέσπιν ποιούντων τε καὶ αὐτῶν τούτων διδασκόντων τὰ ἑαυτῶν δράματα κατὰ τὰ Διονύσια μικρὰ καὶ μεγάλα— ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις ἀνυψώθη διὰ τοῦ Αἰσχύλου εἰς τέχνην ἀρτιμελῆ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν—ἐν Ἀθήναις δὲ πάλιν ἀνεσκίρτησε τὸ πρῶτον ἱμερόεσσα καὶ φιλοπαίγμων περὶ τὴν θυμέλην ἡ κωμῳδία διὰ τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Εὐπόλιδος καὶ τοῦ Κρατίνου—ἐνταῦθα δὲ ὁμοίως ἀνυψώθη εἰς δύναμιν πολιτικὴν φοβερὰν, ὑποστηρίζουσα μὲν ἢ κολάζουσα τὴν δεσποτείαν τῆς πνυκὸς καὶ τῆς ψήφου, ἀναπληροῦσα δὲ διὰ τῆς ποιητικῆς σειρῆνος καὶ τῶν ταύτης διδασκαλιῶν τὴν ἔλλειψιν τῆς σημερινῆς δημοσιογραφίας.

Καὶ νῦν δὲ πάλιν αἱ Ἀθῆναι φαίνονται οἱονεὶ προωρισμέναι εἰς καλλιέργειαν τῆς δραματικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας τὸν ἀγῶνα τελοῦμεν· οὔτε δὲ ἠδύνατο ἄλλως νὰ γίνῃ τὸ πρᾶγμα. Τὸ δρᾶμα εἶναι ἐξόχως πολιτικόν, ἡμεῖς δὲ ἐν ᾗ ζῶμεν γῇ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀγόμεθα νὰ συγκοινωνήσωμεν τῆς φορᾶς τῶν δημοσίων πραγμάτων, καὶ ἀφιέμεθα μετὰ τέρψεως ἐμπαθοῦς νὰ μᾶς περιειλῇ εἰς τὴν δίνην του ὁ στρόβιλος τῶν φατριῶν, πολλάκις μάλιστα ἀσυνειδήτως καὶ ἀκουσίως, ὡς ἀσυνειδήτως καὶ ἀκουσίως ἀναρπάζει τοὺς πίλους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς

ἡμῶν τοῦ βοῤῥᾶ τὸ βίαιον πνεῦμα, ἢ ἐκτυφλόνει τὴν ὄψιν ἡμῶν ὁ κονιορτός.

Περὶ τὸ δρᾶμα λοιπὸν κατ' ἐξοχὴν θ' ἀσχοληθῇ, εὐελπιστοῦμεν δὲ ὅτι καὶ θὰ διαπρέψῃ ἡ νεότης τῶν Ἀθηνῶν ἡ ποιητική. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, ὡς πάλαι ποτὲ ἀπὸ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς τερπνῆς Ἰωνίας καὶ τῶν προσκειμένων νήσων καὶ πόλεων, ἀνέθορεν ὁ δαιμόνιος τῶν Τρωϊκῶν ἀοιδὸς καὶ ὁ ὀψιγενέστερος ἐπικὸς τῶν Μηδικῶν ἱστοριογράφος, οὕτω καὶ σήμερον, ἂν τὸ προαίσθημα δὲν μᾶς ἀπατᾷ, ἀπὸ τῶν εὐφαντάστων κατοίκων τῆς Ἰονίου πλειάδος, ἀπὸ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφῶν τῆς Ἴδης καὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων, ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πίνδου, καὶ τέλος ἀπὸ τῶν αἱμοβαφῶν ἐρειπίων τῆς Χίου καὶ Σμύρνης καὶ τῶν Κυδωνιῶν ἐξάπαντος θὰ βλαστήσῃ ὁ δι' ἀθανάτων ἐπῶν μέλλων νὰ ἐξυμνήσῃ τοὺς κατὰ τῶν κατακτητῶν καὶ ἐπιδρομέων μακροὺς καὶ πολυδακρύτους ἀγῶνας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Οἱ τῶν ἑλληνικῶν ἐκείνων χωρῶν ἀοιδοί, βιοῦντες ἐν αὐτῷ τῷ μεταιχμίῳ τῆς πάλης ἡμῶν πρὸς τὰς περιοίκους φυλὰς καὶ ψηλαφοῦντες οὕτως εἰπεῖν τοὺς ἐθνικοὺς σφαδασμούς, συγκεντροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς γενναιότερον τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας, ὡς ποτιζόμενον ὑπὸ τῶν δακρύων καὶ ἐπιπνεόμενον ὑπὸ τῶν στεναγμῶν καὶ θερμαινόμενον ὑπὸ τῆς ἐλπίδος— καὶ θέλουν ἐκχύσει γλυκυτέραν τὴν μολπὴν ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν τῆς πατρίδος ἔργων ὡσεὶ ἀηδόνες, αἵτινες ἀποστερηθεῖσαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλιακοῦ, γλυκυτέρους ἀναμέλπουν τοὺς στόνους τῆς ἀπωρφανισμένης ψυχῆς των.

Περὶ τὸ δρᾶμα λοιπὸν—δὲν εἶναι παράτολμον νὰ τὸ προμαντεύσῃ κανεὶς—θὰ περιστραφῇ ἡ ἀττικὴ μοῦσα· οὔτε πρέπει ν' ἀπελπιζώμεθα ἐκ τῆς μικρότητος τῶν νῦν προϊ-

όντων αὐτῆς. Εἶναι ἡ ποίησις, ὡς πανθομολογεῖται, ὁ πιστότατος καθρέπτης τῶν αἰσθημάτων καὶ ἐννοιῶν τοῦ λαοῦ, παρ' ᾧ συλλαμβάνεται καὶ τελεσιουργεῖται. Ἐνόσῳ μικρὸς εἶναι ἡμῶν ὁ λαὸς καὶ φρονεῖ ταπεινά, ταπεινὴ καὶ ἀκατέργαστος μέλλει ἀναντιῤῥήτως καὶ ἡ ποίησίς μας νὰ ἦναι· «οὐδὲ γὰρ οἷόν τε μικρὰ καὶ δουλοπρεπῆ φρονοῦντας καὶ ἐπιτηδεύοντας παρ' ὅλον τὸν βίον, θαυμαστόν τι καὶ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐξενεγκεῖν ἄξιον» (Λογγ. περὶ Ὕψους, τμ. ή). Καθόσον ὅμως ἡ πολιτεία καὶ ὁ ἐθνικὸς βίος ἡβάσκουν καὶ ἡλικιοῦνται, γενναιότερα δὲ αἰσθήματα κυοφοροῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἰδέας ὑψηλοτέρας καὶ παρορμοῦν εἰς μεγαλουργίαν—κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον καὶ τῆς ποιήσεως ἡμῶν δραματικῆς τε καὶ ἄλλης αἱ πτέρυγες θέλουσιν εὐτονώτεραι τανυσθῇ πρὸς τὰς ἀκρωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, τῶν δὲ ποιητῶν μας ἡ θερμὴ καὶ πεφωτισμένη διάνοια ἀπὸ τῶν μουσοφίλων ἐκείνων χωρῶν οὐχὶ πλέον προφητικῶς θὰ ἐξαγγέλλῃ, ἀλλὰ θὰ διαπιστόνῃ ἐμπράκτως, ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἡ αὐτὴ τῶν ἀνδρῶν γενεὰ κατοικεῖ, καὶ τοῦτο ὡς διὰ τυῤῥηνικῆς σάλπιγγος τῆς φιλολογίας ἡμῶν θὰ διατρανόνῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ὀλιγοπίστων μας κατηγόρων.

Ἀποκλειστικῶς δραματικὸς εἶναι ὁ σήμερον ἀγὼν κατὰ τὰ πέρυσιν ἀποφασισθέντα· ὀρθῶς δὲ νομίζομεν ὅτι ἐθεσπίσθησαν οὕτω, διότι εἶναι δύσκολος ἡ ἀντιπαραβολὴ καὶ ἡ κρίσις ποιημάτων ἀνομοιοειδῶν, ὡς εἶναι δύσκολος ἡ ἀπόφανσις ἂν κίων ἰωνικὸς ἦναι καλλίων κίονος δωρικοῦ, ἐνῷ ἑκάτερος κατὰ τὸ ἴδιον εἶδος δύναται νὰ ἦναι ἐπίσης καλός. Ἔτι περαιτέρω χωροῦντες σήμερον ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ὁμοίως ἄτοπον εἶναι νὰ συναγωνίζωνται τραγῳδίαι πρὸς κωμῳδίας· ἂν δὲ ἐπετρέπετο ἡμῖν, ἠθέλομεν ἀποτολμήσει ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης νὰ ῥήξωμεν ἠχηρὰν

φωνὴν πρὸς τοὺς ἐφιεμένους νὰ παράσχωσιν ἔτι πληρεστέραν τὴν ἀπόδειξιν κατὰ τῶν ἀκρίτως ἢ κακοβούλως ἀδολεσχούντων ἐναντίον τοῦ Ἔθνους ἡμῶν— νὰ ῥήξωμεν ἠχηρὰν φωνὴν πρὸς τοὺς φιλοπάτριδας Ἕλληνας τοὺς ἁπανταχοῦ, καὶ προσκαλέσωμεν αὐτούς, ἵνα προσέλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν καὶ πλάτυνσιν καὶ κράτυνσιν τοῦ ἀγῶνος τοῦ ποιητικοῦ. Ἀνέκαθεν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἡ ποίησις εὗρεν ἀρωγὴν καὶ ἐνθάῤῥυνσιν παρὰ τῷ χρυσῷ, ὅστις

αἰθόμενον πῦρ
ἅτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου.

Ἐν μέσῳ τῶν δαιτυμόνων εἰς κίονα μακρὸν ἐρεισμένος παρὰ τὸν Ἀλκίνουν, τὸν ἄνακτα τῶν Φαιάκων, ἔψαλλεν ὁ Δημόδοχος ὁ θεοῖς ἐναλίγγιος τὴν αὐδὴν τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τρῳάδος, καὶ ἔνθους ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ δάκρυ χέοντας ὀφθαλμοὺς προσήνεγκε τῷ ποιητῇ καὶ τῷ ψάλτῃ γέρας τὴν κρατίστην μερίδα τῶν κρεῶν,

Κῆρυξ, τῆ δή, τοῦτο πόρε κρέας, ὄφρα φάγησιν,
Δημοδόκῳ, καί μιν προσπτύξομαι, ἀχνύμενός περ.
πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισιν ἀοιδοὶ
τιμῆς ἔμμοροί εἰσι καὶ αἰδοῦς, οὕνεκα ἄρα σφέας
οἴμας Μοῦσ' ἐδίδαξε, φίλησε δὲ φῦλον ἀοιδῶν.
(Ὀδ. Θ, 171—181.)

Οἱ μεγαλοφωνότατοι καὶ ὑψιπετέστατοι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, Αἰσχύλος καὶ Πίνδαρος καὶ Σιμωνίδης, περιέτρεχον ἀπὸ μεγάρων εἰς μέγαρα ἡγεμόνων καὶ ἀπὸ πανηγύρεως εἰς πανήγυριν πλουσίων ἰδιωτῶν, ἐνῷ ἤκμαζε τότε ὡς οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ ἐθνικὴ μεγαλοφροσύνη καὶ ἐφλέγμαινεν ἡ ἑλληνικὴ μεγαλοφυΐα· δὲν ηὐπόρουν, ὡς φαίνεται, οἱ ποιηταὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καιρούς, ὡς οὐδὲ τὴν σήμερον πλουτοῦν παρ' ἡμῖν. Τοῦτο συνορῶν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ποιεῖ τὸν Πεισθέταιρον ἐν τῇ Νεφελοκοκ-

χυγίᾳ ἐξ ἁπάντων τῶν συνδραμόντων μόνον φιλοφρονούμενον τὸν ποιητήν :

δεῖ γὰρ τὸν ποιητὴν ὠφελεῖν·
οὗτος, σὺ μὲν σπολάδα καὶ χιτῶν' ἔχεις,
ἀπόδυθι καὶ δὸς τῷ ποιητῇ τῷ σοφῷ.

Ἀλλ' ἐπανίωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ὁ σήμερον ἀγὼν εἶναι βαρὺς πρός τε τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ πρὸς τοὺς ἀκροωμένους αὐτούς. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγωνιζομένους εἶναι βαρύς, διότι ἡ δραματικὴ ποίησις εἶναι ἡ ἀκροτάτη ἐξάνθησις τοῦ ποιητικοῦ στελέχους, πρὸς ἣν δυσκόλως δύναται μετ' ἐπιτυχίας ν' ἀναῤῥιχηθῇ ἡ συνήθης διάνοια τῶν ἀνθρώπων· πρὸς δὲ τοὺς κριτάς, καὶ μάλιστα τὸν εἰσηγητὴν, εἶναι βαρύς, διότι ἡ τῶν λόγων κρίσις καὶ πάντων μὲν, μάλιστα δὲ τῶν δραματικῶν πολλῆς ἐστιν ἐμπειρίας ἐπιγέννημα, κατὰ τὸν Λογγῖνον· εἶναι δὲ τέλος βαρὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀκροατάς, διότι καὶ εἴ τι καλὸν εὑρίσκομεν ἐν τοῖς κρινομένοις δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ παραθέσωμεν εἴς τε ἀπόγευσιν καὶ εἰς τέρψιν, ὡς τῶν δραματικῶν ἔργων ἄνευ ὑποκρίσεως ἀποβαινόντων κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀτερπῶν. Παραιτούμενοι διὰ ταῦτα τὴν εὔνοιαν τῶν ἀκροατῶν χωροῦμεν ἐπὶ τὸ ἔργον.

Εἴκοσι καὶ ἐννέα δράματα ἀπεστάλησαν ἐφέτος εἰς τὸν ἀγῶνα. Τούτων δύο μὲν ὡς ἐκπροθέσμως δοθέντα τῇ Πρυτανείᾳ οὐδόλως ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, τὰ δὲ λοιπὰ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς.

ΚΩΜΩΔΙΑΙ.	ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ.
Βερτόλδος	*Εὐδοξία*
Πολιτευομένη	*Νικηφόρος Φωκᾶς*
Μικρομέγας	*Ἀριστόδημος*

Κόμης Ρεπανάκης
Κόρη τῆς ἐποχῆς
Εὐσυνειδησία καὶ ἀσυνειδησία
Πολιτικοὶ
Κόλακες
Ἐργολάβοι τῶν Ἀθηνῶν
Κόρη Κοτσάμπαση
Μισάνθρωπος
Ἰδιοτροπία
Ἐραστὴς τῆς Γάστρας
Μιχαὴλ Κομνηνὸς
Εἰδυλλία
Μαῦροι Γρενάδας
Ἐλβίρα Δόνα Σίλβα
Σεμέλη
Ἀντιόπη
Κρῆτες καὶ Βενετοὶ
Ἆγις ὁ Εὐδαμίδας
Ἰωάννης ὁ Καταλάνος
Γρηγόριος ὁ Ε'.
Θεονόη
Θηβαΐς

Τούτων τὰ μὲν δεκαὲξ ἐκρίθησαν παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ὡς ἀδόκιμα καὶ ἀπεκρίθησαν· μέλλει δὲ ἡ κρίσις ἡμῶν νὰ ἐπενεχθῇ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἑξῆς, ἤτοι: ἑπτὰ κωμῳδιῶν καὶ πέντε τραγῳδιῶν.

ΚΩΜΩΔΙΑΙ.	ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ.
Βερτόλδος	*Γρηγόριος ὁ Ε'.*
Πολιτευομένη	*Μιχαὴλ Κομνηνὸς*
Κόρη τῆς ἐποχῆς	*Ἀριστόδημος*
Εὐσυνειδησία καὶ ἀσυνειδησία	*Κρῆτες καὶ Βενετοὶ*
Πολιτικοὶ	*Ἆγις ὁ Εὐδαμίδας.*
Ἐργολάβοι τῶν Ἀθηνῶν	
Ἐραστὴς τῆς Γάστρας	

ΚΩΜΩΔΙΑΙ.

Ὁ Βερτόλδος, εἰς πράξεις ἐννέα, στίχους 2750.

Βερτόλδος ὁ ἰατρὸς διαβαίνων ἐξ Ἀσίνης παρὰ τὴν Ναυπλίαν, ἐνῷ ἤρχετο πρὸς τὸν Σερπιέρην ἐν Λαυρίῳ, καταπείθεται ὑπὸ τοῦ Μαστροθανάση, τοῦ θείου τῆς συζύγου του Μαρκόλφας καὶ Δημάρχου Ἀσίνης, ἵνα μείνῃ παρ' αὐτῷ ὡς ἀστυνόμος. Μένει ὁ Βερτόλδος, ἀλλ' ἐπὶ

τῷ ὅρῳ νὰ διατάξῃ αὐτὸς τὰ κατὰ τὴν ἀστυνομίαν ὡς θέλει καὶ βούλεται. Καὶ ὄντως τὰ διέταξε πατρικῶς, τὰ μὲν λέγων καὶ νουθετῶν καὶ μάλιστα δημηγορῶν, τὰ δὲ διευθετῶν, τὰ δὲ κολάζων.

Καταιγὶς παραπόνων ἠγέρθη κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἀστυνόμου, καὶ τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον συνελθὸν κατεκραύγαζεν ἐνώπιον τοῦ Δημάρχου, ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν· ἀλλ' ὁ Βερτόλδος μηδόλως πτοηθείς, μηδὲ προσχὼν τὸν νοῦν εἰς τὰς ἀπειλάς, ἐξηκολούθει τὸ ἔργον. Ἐνῷ δὲ εὑρίσκετό ποτε εἰς ἐκδρομήν, ἔμποροι καὶ μεταπράται καὶ ἄλλοι ὅσων περιέκοψε τὴν κατάχρησιν, συλλαμβάνουν τὴν ἰδέαν νὰ δεκάσουν τὴν Μαρκόλφαν καὶ τὸ κατορθοῦν. Ἐπλημμύρισε δώρων ὁ οἶκος, ἡ δὲ ἀγαθὴ γυνὴ ηὐπρέπισε δι' αὐτῶν συμπόσιον, εἰς ὃ προσεκάλεσε καὶ συμβούλους καὶ βουλευτὰς καὶ πάντας τοὺς ἐν τέλει ἵνα κατευνάσῃ τὰς μέμψεις αὐτῶν. Ἐπανελθὼν ὁ Βερτόλδος ἀπὸ τῆς ἐκδρομῆς καὶ εὑρὼν τὸ συμπόσιον συγκεκροτημένον, ἐκδιώκει μὲν τοὺς ξένους κακοὺς κακῶς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκρίπτει δὲ εἰς τὰς ὁδοὺς τὰ ἐδέσματα, συνεπικροτοῦντος τοῦ πλήθους. Ἐμάνησαν οἱ βουλευταί, καὶ καταγγέλλουσι τὸν Βερτόλδον ἐπὶ στάσει, αἱ δὲ γυναῖκες, ὧν ἐκωμῴδησε καὶ διέβαλε τὰ καπέλα καὶ πούφ, καταλαμβάνουσι τὴν Ἀκρόπολιν, καθάπερ αἱ περὶ τὴν Λυσιστράτην γυναῖκες παρ' Ἀριστοφάνει. Μετακαλεῖται ὁ Βερτόλδος παρὰ τοῦ ὑπουργείου εἰς Ἀθήνας, ἀπολύεται τῶν κατηγοριῶν, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἀσίνην, καὶ πέμψας τὴν παρακόρην Ἐριφίλην λάθρα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἵνα εἴπῃ ταῖς γυναιξίν, ὅτι οἱ Ἀσινεῖς διαβουλεύονται νὰ μετακαλέσουν τὰς γυναῖκας τὰς ἀπὸ τῶν ᾠδικῶν καφενείων τῶν Ἀθηνῶν, τὰς πρὸς τοὺς βατράχους τοῦ Ἰλισσοῦ ἁμιλλωμένας τήν τε μορφήν, τήν τε ᾠδήν, τήν τε τέ-

χνην, καταβιβάζει τὰς ἀφηνιασάσας γυναῖκας πατεῖς με πατῶ σε ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἡ στάσις λύεται.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰδιότροπον προϊὸν τῆς μούσης ἀνδρὸς, ὅστις ἔχει πεῖραν τοῦ κόσμου πολλήν, ἀναντιῤῥήτως πλείονα ἢ ὅσην ἔχει τὴν δραματουργικὴν τέχνην. Τὸ ποίημα εἶναι γεγραμμένον ἐν γλώσσῃ κοινῇ ἀποκλινούσῃ πρὸς τὸ ἰδίωμα τῶν Ἑπτανησίων καὶ διὰ ϛίχων πολιτικῶν ὁμοιοκαταλήκτων. Ἀποτελεῖ δὲ τὴν δευτέραν τῶν πολιτικῶν κωμῳδιῶν, ἃς προτίθεται νὰ γράψῃ ὁ ποιητὴς, καὶ ὧν τὴν πρώτην ἀπέστειλεν ἤδη εἰς τὸ διαγώνισμα ἵνα κριθῇ καὶ ἐκρίθη. Ὡς ἡ πρώτη κωμῳδία, οὕτω καὶ ἡ δευτέρα ἡ νῦν σκοπεῖ νὰ ποιήσῃ καταγέλαστα τὰ πολλὰ τῶν κακῶν τῆς κοινωνίας μας, καὶ μάλιστα τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν ἀρχαϊκῶν ἠθῶν τῶν πατέρων, εἰσηγουμένη καί τινα αὐτοδιοίκησιν ὡς τὴν ἐν Ἀμερικῇ. Ἔχει καὶ τὸ νῦν δρᾶμα τὰς αὐτὰς ἀρετὰς καὶ κακίας, ἅϛινας κατέδειξεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν τῷ κασιγνήτῳ τῷ πέρυσι, καὶ ὧν ἕνεκα ὁμοίαν ἐκφέρει καὶ σήμερον τὴν κρίσιν ἐπὶ τοῦ νέου προϊόντος τῆς γονίμου Θαλείας τοῦ ἀγαθόφρονος ποιητοῦ.

Ἂν ἤθελεν ὁ ποιητής, ὁ εὐφυὴς ἄλλως τε περὶ τὸ συνιδεῖν τὰ διακωμῳδήσεως ἄξια,—ἂν ἤθελε ν' ἀξιώσῃ μείζονος προσοχῆς τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν, ἠθέλαμεν εἴπει αὐτῷ ἐν εἰλικρινείᾳ τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον, ὅτι κωμῳδία οὐδεμία συνεγράφη ποτὲ εἰς πράξεις ἐννέα, ἵνα διδαχθῇ ἀπὸ σκηνῆς· δεύτερον, ὅτι δρᾶμα ἐκ τρισχιλίων στίχων περίπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρασταθῇ ἐν μιᾷ ἑσπέρᾳ δίχως ν' ἀπαυδήσουν οἱ θεαταί· τρίτον, ὅτι οὐδεμίαν κωμῳδίαν γινώσκομεν ἡμεῖς, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη πρᾶξις ν' ἀποτελῆται ἐκ μιᾶς σκηνῆς, ἡ δὲ σκηνὴ νὰ ἔχῃ τὸ μῆκος ἑξακοσίων πεντήκοντα

στίχων, οἱ δὲ στίχοι οὗτοι, τὸ τέταρτον ἀποτελοῦντες τοῦ ὅλου δράματος, νὰ ἀπαγγέλλωνται ὡς αἱ δημηγορίαι ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου· τέταρτον, ὅτι τὰ θέατρα δὲν εἶναι ἀκροατήρια, ἐν οἷς οἱ μὲν θεαταὶ νὰ ὑπέχωσι τόπον μαθητῶν τοῦ σχολείου, τὰ δὲ πρόσωπα, τόπον διδασκάλων ἢ ἐξαγορευτῶν· πέμπτον, ὅτι τὰ πρόσωπα, ἐν ταῖς κωμῳδίαις μάλιστα, πρέπει νὰ πράττωσι πολλὰ καὶ νὰ λέγωσιν ὀλίγα καὶ δι' ὀλίγων, ἐνῷ παντελῶς τοὐναντίον γίνεται ἐν τῷ Βερτόλδῳ· ἕκτον, ὅτι κωμῳδία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διδαχθῇ, τῶν προσώπων μεταπηδώντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ὡς δι' ἁλμάτων ὑπερφυσικῶν ἐν σκηναῖς συνεχέσι, χωρὶς νὰ παρεμπίπτωσι πράξεις καλύπτουσαι τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων καὶ τῆς φαντασίας τῶν θεατῶν· ἕβδομον, ὅτι οἱ νῦν καιροὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν αὐτὴν χρῆσιν καὶ κατάχρησιν λέξεών τινων, τοσοῦτον συνήθων τῷ Ἀριστοφάνει καὶ μόνῳ αὐτῷ· ὄγδοον, ὅτι ἐν κωμῳδίᾳ φαντάσματα, ὡς τὰ παρὰ Σαιξπήρῳ, δὲν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ἀναβιβάζωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, χωρὶς τὸ δρᾶμα νὰ γείνῃ τραγέλαφος.

Ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ θεμελιώδη σφάλματα, ὑποδειχθέντα καὶ ἄλλοτε τῷ ποιητῇ, ἂν ἤθελεν οὗτος νὰ διορθώσῃ, ἔχων, ὡς ἔχει ἀναντιρρήτως, πολλὴν γέλωτος παραγωγικὴν εὐφυΐαν, θὰ ἠδύνατο καὶ δοκιμώτερα νὰ ποιήσῃ· ἀλλὰ θὰ μᾶς ἀκούσῃ τάχα ὁ ποιητής; ardua la sentenza. Πλὴν ἂς τὸ ἐλπίσωμεν. Ἐνόσῳ ὅμως γράφει ὁ ἰταλίζων ποιητὴς à modo suo, à modo nostro τὸν κρίνομεν καὶ ἡμεῖς.

Οἱ Ἐργολάβοι, εἰς πράξεις πέντε, στίχους 2410.

Ἂν ἔπρεπε νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῆς κωμῳδίας ταύτης, ἥτις σκοπεῖ νὰ διασύρῃ τὴν ἐρωτικὴν ἐργολαβίαν, ἤθελεν

ὑποθέσει ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἄνδρές τε καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, πάσχουν ἀβδηριτικόν τι πάθημα, οἶστρόν τινα ἐρωτομανῆ. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα καταντᾷ τις ὅταν βλέπῃ, ὅτι καὶ αἱ πλεῖσται, εἰ μὴ πᾶσαι, τῶν ἐφετεινῶν κωμῳδιῶν παρόμοιον ἔχουσι θέμα. Ἂν τὸ κακὸν ὑπάρχῃ ὄντως τηλικοῦτον ἐν τῇ Ἀττικῇ κοινωνίᾳ, ἄξιος ἐπαίνου εἶναι ὁ ποιητής, διότι τὸ ἐξέλεξεν αὐτός τε καὶ οἱ συνάδελφοί του ὡς σκοπὸν τῆς εὐτραπελίας των.

Φυλλάδας καὶ Σπιρουνάτος, φίλοι ἀχώριστοι, ὥςπερ ἄν τις εἴποι Θησεὺς καὶ Πειρίθους, ἥρωες ἐρωτικοί, ὁ μὲν πρῶτος φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κατάχρεως καὶ ἐστερημένος καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀβολοῦ, ὁ δὲ δεύτερος ἀνθυπολοχαγὸς, φαντασιόπληκτος ἐρωτικὸς, ἐργολαβοῦσιν ὁ μὲν πρῶτος τὴν Ἀνθὴν, θυγατέρα μονογενῆ τοῦ Χατσῆ Κουλάντου, σώφρονος ἀποστράτου καὶ τῆς Μαργιώγκας, συζύγου διεφθαρμένης· — ὁ δὲ δεύτερος τὴν ῥάπτριαν Σταυρούλαν. Ἀμφότεροι ἐγγίζουν εἰς τὸ τέρμα τῶν πόθων, ὅτε ἀνακαλύπτει ὁ μὲν Σπιρουνάτος ὅτι τὸ γλυκέριον ἡ Σταυρούλα εἶναι ῥάπτρια, καὶ ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ δυσφορήσας τὴν παραιτεῖ καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν λόχον του εἰς Λαμίαν—οἱ δὲ γονεῖς τῆς Ἀνθῆς ἀνακαλύπτουν, ὅτι ὁ Φυλλάδας εἶναι κατάχρεως φοιτητής, καὶ τὸν ἀποπέμπουν.

Ἡ κωμῳδία αὕτη δὲν ἔχει οἰκονομίαν καλήν. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ μῦθος ἔχει ὑπόθεσιν τετριμμένην, ἐν ᾗ ὁ ποιητὴς οὐδὲν ἐπενόησε τὸ καινὸν, τὰ δὲ ἤθη τῶν προσώπων εἶναι ἀπιθάνως ἐζωγραφημένα. Οὕτω π. χ. ὁ Σπιρουνάτος, ἓν τῶν πρωτευόντων προσώπων τοῦ δράματος, εἶναι γελοιογραφία ἀνυπόστατος ἐν τῷ πραγματικῷ κόσμῳ, τὸ λέγομεν πρὸς τιμὴν τοῦ στρατοῦ μας, αὐτὸ δὲ τοῦτο πρεσβεύομεν καὶ περὶ τῶν τοῦ Πανεπιστημίου φοιτητῶν. Οὐαὶ ἡμῖν, ἂν δύο τῶν εὐγενεστάτων τάξεων τῆς

ἑλληνικῆς κοινωνίας εἶχον ὡς περιγράφονται ἐν τῷ δράματι· ἀφοῦ δὲ οὕτω δὲν ἔχουν, διακωμῳδοῦνται ἀσκόπως. Ὁμοίως δὲ ἀμφιβάλλομεν,ἂν ζῶσιν ἐν Ἀθήναις μητέρες καὶ θυγατέρες, οἵα ἡ Μαργιώγκα καὶ ἡ Ἀνθή· μήτηρ μάλιςα διὰ λόγου διδάσκουσα τὴν κόρην της νὰ ἦναι ἄντικρυς ὑποκριτής, ἀπατεὼν κα ὶ φαύλη,—τοιαύτη μήτηρ, τὸ λέγομεν πρὸς τιμὴν τῶν Ἀτθίδων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ παρ' ἡμῖν. Κρίνομεν λοιπὸν ἀνεπιτυχῆ τὴν ἠθοποιΐαν ἐν τῷ δράματι τούτῳ.

Καλὸς χαρακτὴρ εἶναι ὁ τοῦ Χατσῆ Κουλάντου.

Τὸ δρᾶμα ἔχει μὲν σκηνὰς περιπεπλεγμένας, ἀλλ' ἡ δρᾶσις εἶναι χαλαρὰ ὡς ἔκ τε τῆς τῶν προσώπων μακρηγορίας καὶ ἐκ τῶν ἀπεράντων μονολογιῶν, αἵτινες ὡς ἀμανῖται ἀναθρώσκουσιν ἀνὰ πᾶν βῆμα τοῦ ἀναγνώστου· ἀφόρητοι εἶναι αἱ ἐξηγήσεις καὶ αἱ ἐπεξηγήσεις καὶ αἱ ταυτολογίαι· πολλαὶ αἱ σχολαστικότητες· αἱ λεπτομέρειαι ἀτελεύτητοι. Ἂν ἀντὶ τῶν δισχιλίων καὶ τετρακοσίων στίχων συνεσφίγγετο τὸ δρᾶμα εἰς χιλίους πεντακοσίους, τὸ δίκαιον μέτρον, θὰ ἐδύνατο εὐπροσωπότερον νὰ παρασταθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ ποιητὴς, χωρὶς νὰ τὸ καλῇ ἡ παράστασις καὶ τὸ πάθος, ἀλλάσσει τὰ μέτρα, ὅπερ κακόν· τοῦτο ποιοῦν καὶ ἄλλοι τῶν νῦν ἀγωνιζομένων· διὸ καὶ λέγομεν πρὸς πάντας κοινῇ, ὅτι ἡ ποίησις εἶναι ἡ διὰ λέξεων μουσικὴ ἁρμονία ἁρμοζομένη πρὸς τὰς ἰδέας, τὰ πάθη, τὰς πράξεις. Ἵνα τοῦτο γένηται, ἀνάγκη οὐ μόνον ἡ ἁρμονία ἡ ἐν ἑκάστῳ στίχῳ διὰ τῆς προσηκούσης τάξεως τῶν φωνῶν καὶ τῆς καταλλήλου τομῆς τῶν φωνῶν τούτων (περὶ τὴν τομὴν ὁ ποιητὴς εἶναι καὶ τοῦ Ἡφαίστου χωλότερος) νὰ διώκηται ἐπιμελῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς στιχουργικῆς ἁρμονίας=τὸ μέτρον, νὰ ἁρμόζῃ πρὸς τὸ παριστανόμε-

νον πρᾶγμα ἢ πάθος, ἔχον ὡς αἰτιατὸν πρὸς αἴτιον. Ὅστις ἄλλως ποιεῖ, αὐτὸς ἐπλανήθη μὲν ἀνὰ τὰς βοιωτικὰς πεδιάδας, ἀλλὰ τὰ βοιωτικὰ ὄρη πάντως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναβῇ, καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ, ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸ σκήνωμα γλαυκοῦ οὐρανοῦ, λελουμέναι ἐν αἰθέρι μυροσταγεῖ, πεῦκαι παρὰ πεύκαις καὶ ἐλάται παρ' ἐλάταις πεφυτευμέναι ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ὑψίστου τῶν ποιητῶν θέλγουν μὲν τὴν ὅρασιν διὰ τῆς εὐρυθμίας, κηλοῦν δὲ τὴν ἀκοὴν διὰ τοῦ ἁρμονικοῦ των ψιθύρου, ὅταν πνεύσας ἄνεμος σαλεύῃ τὰς ὑψιτενεῖς κορυφάς των. — Ἀλλὰ καὶ σκηναὶ εὑρίσκονται ἐν τῷ δράματι δυνάμεναι νὰ ἀφαιρεθῶσι, χωρὶς οὐδὲν νὰ χάσῃ αὐτό. Βλέποντες δὲ καὶ ἄλλους τῶν νῦν ποιητῶν ἐμπεσόντας εἰς τὸ ἴδιον σφάλμα, λέγομεν πρὸς πάντας κοινῇ, ὅτι δρᾶμα καλὸν πρέπει νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς σῶμα, ἀφ' οὗ ἂν καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀφέλῃς, καθιστᾶται ἀνάπηρον.

Ἡ κάθαρσις γίνεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Εὐαγγελίου· ὁμολογοῦσιν οἱ πταίσαντες Φυλλάδας, Σπιρουνάτος, Ἀνθή, Μαργιώγκα, ὅτι ἥμαρτον, ἐφέπεται δὲ ὑπόσχεσις μετανοίας καὶ ἐπαγγελία χρηστότητος, τὰ πάντα σχολαστικά, ἐνῷ οἱ θεαταὶ τὰ ἠθικὰ πορίσματα δύνανται καὶ πρέπει ἀφ' ἑαυτῶν νὰ συνάγωσιν ἐκ τῶν πραττομένων.

Ἡ κόρη τῆς ἐποχῆς, εἰς μέρη τρία. Ὑπόθεσις ἡ πρὸς τὴν ἐργολαβίαν καὶ τὸν λοιπὸν ἀνειμένον βίον ἐπιῤῥέπεια τῶν νεανίδων τῆς νῦν ἐποχῆς.

Ἡ Συρμοφίλη ἐρᾶται καθ' ἕξιν κακὴν καὶ ἐρωτοτροπίαν πολλῶν ὁμοῦ ἐραστῶν, τοῦ δικηγόρου Λογάδα, τοῦ ἐμπόρου Κερδῴου, τοῦ ἀξιωματικοῦ Ξιφίου καὶ τοῦ ποιητοῦ Φαντασίου. Καταφανέντος δὲ τοῦ ἐπιπλάστου ἔρωτος, παρὰ πάντων καταλείπεται ὑβρισθεῖσα, καὶ ἐν απο-

γνώσει ἐρωτικῇ περιπίπτει εἰς τὸν κατ' ἀνάγκην ἔρωτα καὶ τὴν σύζευξιν μετὰ τοῦ Στάθη, ὑπηρέτου τοῦ μητρυοῦ αὐτῆς Παλαίφρονος τοῦ κουρέως.

Ἡ κωμῳδία εἶναι διαπεπλεγμένη περὶ τὴν πονηρίαν τοῦ ὑπηρέτου Στάθη, ὅστις ἐρᾶται τῆς Συρμοφίλης, νέας ἀγαθῆς μὲν τὴν καρδίαν καὶ εὐαισθήτου, ἀλλὰ διαφθαρείσης ἐκ τῆς φραγκικῆς ἀνατροφῆς τῆς ἐν ταῖς Σχολαῖς τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως μυθιστορημάτων, καὶ νομιζούσης ὡς ζωὴν τῆς ζωῆς της τὸ ἐρᾷν πολλῶν ὁμοῦ, καὶ οὐχὶ τὸ ἀσχολεῖσθαι περὶ τὰ βάναυσα δῆθεν ἔργα τῶν σωφρόνων οἰκοδεσποινῶν.

Καίτοι ἡ κωμῳδία αὕτη δὲν στερεῖται περιπετειῶν καὶ πλοκῆς μύθου, καίτοι ἔχει χαρακτῆρας σαφῶς διαγεγραμμένους καὶ πολλὴν τὴν ἐν αὐτοῖς ἀντίθεσιν, καίτοι ἔχει ἅλας κωμικὸν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐπινοίᾳ, ὑπενθυμίζουσα τὰς κωμῳδίας τοῦ Τερεντίου, ἐν αἷς οἱ δοῦλοι παίζουν ἐπίσημον πρόσωπον, αὐτοὶ τὰ πάντα προετοιμάζοντες καὶ οἰκονομοῦντες, καὶ διὰ τῶν πονηριῶν των αὐτοὶ ἐπιφέροντες τὴν λύσιν, καίτοι βαίνουσα γοργῶς καὶ ἔχουσα σκηνάς τινας κωμικωτάτας, οἷον ἐκείνην ἐν ᾗ ὁ Ξιφίας προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν πάντας τοὺς συνεταίρους ἐν ἔρωτι, (α) εὑρίσκεται ὅμως μετὰ ἐπισταμένην ἀνάγνωσιν

(α). ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΟΙ ΑΥΤΟΙ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. *Ὦ δολοφόνων κακοῦργος ἀγέλη,*
χραίνουσα μ' ἄχνην δυσώδη πνευμόνων
τἄχραντα κύματ' ἀέρος, γενναίως
μἄκαμπτα βέλη τὴν μνήμην σας καίω.
Τρέμε, Κερδῷε, λῃστὰ τῶν ἐρώτων.

ΚΕΡΔΩΟΣ. Τί σοὶ ἔκαμα νὰ τρέμω;
Τί σοὶ ἔκλεψα, ὦ φίλε;

εὐμοιροῦσα ἐλαττωμάτων γλωσσικῶν τε καὶ τεχνικῶν οὐκ ὀλίγων. Καὶ ὡς τέχνης μὲν σφάλμα πρώτιστον θεω-

---

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Πότε τὴν γῆν θὰ ναπαύσῃς τοῦ βάρους
σώματος ὕλης κτηνώδους ἀγγείου ;
ΚΕΡΔΩΟΣ. Σήμερον θὰ μὲ τρελλάνουν.
Τί σοὶ χρεωστῶ δὲν λέγεις ;
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Πνεῦσον, ὦ σάτυρ' ὀξεῖα, νευρώδης,
Ἔχεις ἀγῶνα πρὸς ἄξεστον ὕλην.
ΚΕΡΔ. (κατ' ἰδίαν). Τί ὡραίαν μοῖραν ἔχω ;
Πταίω σήμερον εἰς πάντας.
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Φλέξον ἀκάμπτως ἀνδράποδ' ἀγροῖκα
παίζοντ' ὑπούλως μ' ἐρώτων τὸν σάλον
κι' ἄμετρον δύσερων χύνοντα ψῦχος
πνίγον μ' ἀγκάλας ἰσχνὰς τὴν ἀκμαίαν
φλόγα ἡδέως στενάζοντος στήθους.
ΞΙΦΙΑΣ. Μὲ τὰ νέφη ὁμιλίαν
ἔχει φαίνεται ὁ φίλος.
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Μέγα κακὸν εἰς αἰθέριον ὕψος
μ' ἄσβεστον λύσσαν προσώθησας χαίρων,
τἄλματ' ἐκκόψας πηγάσ' ἐξαισίου
χθὲς ὅτ' ἡ νὺξ διεσκόρπιζε σκότη.
ΚΕΡΔΩΟΣ. Ὤ ! κακότυχος ! (πρὸς τὸν Φαντ.). Τί θέλεις :
ΞΙΦ. (πρὸς τὸν Κερδ.) Ἔ ! ἐδῶ· ἄφες τον νὰ λέγῃ
τοὺς καϋμούς του εἰς τὰ νέφη,
καὶ νὰ κάμν' ἐργολαβίαν
μὲ τὴν ἀφανῆ Σελήνην, (προτείνει τὸ ξίφος).
ΚΕΡΔΩΟΣ. Ἄχ ! θεέ μου, σὺ βοήθει.
ΦΑΝΤ. (πρὸς τὸν Ξιφ) Πλῆξον ψυχὴν ἀλιτήριον ὅλως.
Ἔργον ἡ μαύρη του τρέφει καρδία
πάντων τοὺς ἔρωτας χραίνων νὰ σβείνῃ.
Οὕτω κι' ἐμοὶ Σκυθικὴν ἐρημίαν
ἄνευ ἐρώτων δωρεῖτ' ἀφαιρέσας
ὄασιν πλήρη παιζόντων ἐρώτων.
ΚΕΡΔΩΟΣ. Δυστυχία μου ! καὶ πότε
ἔκλεψα τοὺς ἔρωτάς σου ;
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Ὦ Συρμοφίλη, τὴν Μοῦσάν μ' αἰσχύνεις
χύνουσ' ἀγάπης πλημμύραν εἰς ἄνδρα

ροῦμεν τοῦτο, ὅτι ὁ ποιητὴς θέτει κρίσεις περὶ πραγμάτων καὶ φράσεις εἰς τὸ στόμα προσώπων, ἅτινα ὡς ἐκ

δοῦλον τῆς ὕλης κτηνώδη. Ἐν ἴσῳ
κεῖνται ποτὲ τῶν Μουσῶν ὁ θεράπων,
αὖρα εὐώδης, καὶ ὁ δοῦλος τῆς Ὕλης ;
Μέγας ὁ εἷς ἀετὸς πρὸς βαρύπτερον χῆνα.
ΞΙΦΙΑΣ. Συρμοφίλην εἶπες ; λέγε.
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Τὤνομα φίλης εὐώδους, ἀσπλάγχνου.
ΞΙΦΙΑΣ. Φίλη σου ἡ Συρμοφίλη ;
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Εἶπον· σᾶς μέλλει ; Πλὴν ὅμως μ' ἠπάτα.
ΞΙΦΙΑΣ. Ἀγαπῶ τὴν Συρμοφίλην
καὶ ζητῶ μονομαχίαν
ἀπὸ σὲ καὶ τὸν Κερδῷον.
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Ὦ ἀναιδὲς, καὶ πανοῦργε, καὶ κλέπτα,
ὦ λωβητὴρ τῶν ἁγνῶν ἡδονῶν μου,
πρόθυμος μάχομαι μέχρις ἑσπέρας.
ΞΙΦΙΑΣ. Πρῶτον ἔχω σέ, Κερδῷε . . . .
ΚΕΡΔΩΟΣ. Ὄχι, Κύριε Ξιφία.
Μὲ αὐτὸν μονομαχεῖτε.
Δὲν τὸν βλέπεις ; Εἶν' ἀνδρεῖος.
Μάλιστα θὰ σοὶ χαρίσω
καὶ τοὺς τόκους τῶν χιλίων.
ΞΙΦ. (πρὸς τὸν Φαντ.) Σὺ λοιπόν, παληκαρᾶ μου.
ΚΕΡΔΩΟΣ. Τώρα, ναί, τὸ πρᾶγμ' ὑπάγει.
Ἄκουσον, φίλε Ξιφία.
Ἔμπλεξες κακὰ μ' ἀνδρεῖον.
Ὅθεν διὰ νὰ λάβῃς θάρρος
τὰς χιλίας δὲν τὰς θέλω.
Ἔμπροσθεν τῆς εὐτυχίας
τῶν καλῶν μ' ἂς χάσω φίλων
καὶ κεφάλαια σπουδαῖα.
ΞΙΦ. (πρὸς τὸν Φαντ.) Ἔλθετε λοιπὸν πλησίον
νὰ ζυγίσητε τὸ ξίφος.
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. (ἐξάγων κάλαμον ἐκ πτεροῦ χηνός).
Ξίφος μου φέρω τὸν κάλαμον τοῦτον
θεῖον ζωγράφον τῶν πέδων τοῦ νοῦ μου,
ὅπλον ἀμύνης τοῦτον ἀείποτε τρέφω.

τοῦ ἔργου αὐτῶν ἀδύνατον νὰ εἴπωσι τοιαῦτα. Εἶναι βεβαίως ἀτοπώτατον ὑπηρέτης κουρέως, ὃν αἱ κυρίαι με-

---

ΞΙΦΙΑΣ. Τί καλάμους ἀκονίζεις;
Ἰδοὺ ξίφος σὲ φωνάζει.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Τοῦτον ὡς δίστομον ξίφος προτείνω,
ὅπλον πληγὰς αἰωνίας φυτεῦον.

ΞΙΦΙΑΣ. Ἔ! καλαμαρά μου, βλᾶκας
μὲ τὴν πένναν σου νὰ πλήττῃς
κι' ὄχι 'μὲ ποῦ τρώγω δέκα.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Πίνδαρε, δός μοι τὸ πλῆκτρον νευρῶδες
ᾆσμ' ἀρχιλόχειον ὅπως ἐντείνω.
Πήγασε, φέρων μ' ἐπάνω τῶν νώτων,
σχίσον τὰ κοῦφα πυκνώματ' αἰθέρων.
Θέλω τανῦν τῶν Μουσῶν τὰς μυρσίνας,
δάφνην προσέτι χρυσῆν Ἑλικῶνος
ὅπως τὸ στῆθος μὲ θάρρος πυργώσω.
Σύ, σαρκασμῶν, ὦ γεννῆτορ, παντοίων,
στόματ' οἰκείων Μουσῶν ὁδηγήσας,
μέγα δ' ὑψώσας φλεγούσας σατύρας,
ἕνεκα φίλτρου πατρίδος ἐνδόξου
πάρεδρος ἔσο θερμοῦ θιασώτου.

ΞΙΦΙΑΣ. Ἔ! τρελλὸς, ὡς φαίνετ', εἶναι.
Ἔλα σὺ λοιπόν, Κερδῷε.
Λάβε θέσιν. Τί διστάζεις;

ΚΕΡΔΩΟΣ. Ἀδελφέ 'γῶ τὰς χιλίας
σοὶ ἐχάρισα καὶ πάλιν
μοὶ ζητεῖς μονομαχίαν.

ΞΙΦΙΑΣ. Πρέπει νὰ μονομαχήσω
καὶ αὐτοῦ τοῦ λείπουν. Ἔλα

ΚΕΡΔΩΟΣ. Τί τοῦ λείπουν· τὸν φοβεῖσαι.

ΞΙΦ. (πρὸς τὸν Φαντ.) Ἔλα τώρα· καὶ τὸ θεῖον
θέλει δείξει τίς ὁ πταίσας.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Ὥραν πολλὴν τὰ σὰ βέλη προσμένω,
σὺ πλὴν μὲ σίδηρον χραίνεις τὴν μάχην.

ΞΙΦΙΑΣ. Καὶ μὲ τί λοιπὸν τὰς μάχας
συγκροτοῦσι, δὲν μοῦ λέγεις;
Πᾶσα ἡ Εὐρώπ' εἰξεύρει

ταχειρίζονται βαναύσως, ὑβρίζουσαι πολλαχοῦ καὶ δὴ καὶ ῥαπίζουσαι, αὐτὸς νὰ ἐκφράζηται οὕτως.

(Σκηνὴ ἐννάτη, μέρος ά.)

Φλογερὰν καρδίαν θέλεις
Μὲ τὴν σὴν νὰ προσαρμόσῃς,
Ἴσως εὐτελῆ νομίζεις
Τὴν ἐμήν. Πλὴν φεῦ τῆς Αἴτνης
Τῶν κλιτύων μᾶλλον σπαίρει,
Ὅταν σφῦραι τῶν Κυκλώπων
Ταρταρίως παταγοῦσιν
Εἰς τὰ σπλάγχνα κ' ἐξεγείρουν
Μαινομένους τοὺς κρατῆρας
Κ' ἐξεμοῦντας λάβαν, μύδρους,
Φόβητρα τῶν ὁδοιπόρων.

Προφανῶς ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς ἄνω συνέχεε τὸ πρόσωπον τοῦ Φαντασίου πρὸς τὸ το[illegible]υπηρέτου Στάθη, καὶ τὴν φρασεολογίαν τοῦ πρ[illegible]ο ὑπέβαλε τῷ δευτέρῳ. Τοιαῦτα δὲ εὑρίσκομεν [illegible] ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ σκηνῇ· ἀλλὰ τοιοῦτό τι οὔθ' Ἀριστοφάνης, οὔθ' ὁ Τερέντιος ποιεῖ. Εἶναι τέ[illegible], καὶ μεγάλη μάλιστα, νὰ πλάσῃ τις χαρακτῆρα[illegible]ικούς, σκεπτομένους, λέγοντας καὶ πράττοντας [illegible] τὴν ἐνδοτάτην φύσιν αὐτῶν· ἄλλως τὸ δρᾶμ[illegible]γίνεται παράφωνον καὶ διαθέτει κακῶς τὸν ἀκροα-

[illegible] καὶ τιμᾷ τὴν διὰ ξίφους
[illegible]εὔστροφον μονομαχίαν.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ. Μή μοι τὰ ὦτά μου σχίζε μὲ ἤθη
Γότθων βαρβάρων τευτόνων, ταρτάρων,
Κίμβρων, Κελτῶν καὶ Ἰβήρων ἀγρίων!
Δίκαιον ἔλεγον ἔχει ὁ νικήσας,
[illegible]ἴδικον πάλιν ὁ μ' αἷμα πνιγμένος.
[illegible]ρίκη! κακοῦργοι μὲ μαύρην καρδίαν
[illegible]μπειροι ὅμως τῶν ὅπλων, ἐνδίκως
[illegible]σφαζον ὅλας ἀπείρων ἀγέλας.

τὴν, ὡς συνορῶντα ἐκ τοῦ παραχρῆμα, ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι τοιαῦτα. Καὶ καθόλου εἰπεῖν τὸ δρᾶμα ἐμφαίνει ποιητὴν, ὅστις ταλαντευόμενος μεταξὺ λυρικῆς καὶ ἐπικῆς ποιήσεως, δὲν ἐδυνήθη ἀκόμη νὰ εὕρῃ τὸ ὕφος καὶ τὰς ἰδέας=τὴν θέσιν τοῦ κωμικοῦ, καίτοι δὲν εἶναι ἐστερημένος κωμικῆς εὐφυΐας. Καὶ τὸ λεκτικὸν δὲ εἶναι ἄξεστον πολλαχοῦ, σκοτεινὸν, πάντοτε δὲ ἐπιτετηδευμένον. Παράδειγμα: ὁ Κερδῷος λέγει που

Ὄχι, πλὴν σκληρὸν δὲν εἶναι
Τὸν θαμόνα ἑνὸς στήθους
Ν' ἀποκλείσῃ τις ὑπούλως
Τῆς φαιδρᾶς εὐδαιμονίας
Ν' ἀγοράζῃ τὰς ἐκστάσεις
Τῶν ἐρωτικῶν ψωνίων;

τὰ ὁποῖα πάντα ...ναι ἀφόρητος ἐπιτήδευσις ὕφους, σκοτιστικὰ μᾶλλον ἢ ε...γγελτικὰ τοῦ ἤθους τῶν προσώπων. Ἔχει δὲ καὶ πολλου... ...ίχους χωλούς.

Εὐσυνειδησία καὶ Ἀσυνειδη...
(στίχους 220ο, εἰς μέρη τέσσαρα

Ἐν τούτῳ κωμῳδοῦνται στίφος ὁλ... σύμπασα ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Α'. Ἀγα...ρον, μονονοὺ μωρόπιστοι σύζυγοι καὶ βουλευταί.=Γαρου... ...μὲν ἀλλὰ Γυναῖκες ἀγαθαὶ μὲν τὴν φύσιν, ἀλλὰ διαστραφεῖσ... Β'. ...πὸ μυθιστοριῶν=Μουρμοῦρα, σύζυγος τοῦ Γαρουφάλου... Αἰσθηματικὴ ἡ μαθήτρια τοῦ Ἀρσακείου. Γ'. Ὑπηρέται κλέπται, κακοήθεις, βάναυσοι=Καραοίλης, Φασούλω. Δ'. Ἀσυνείδητοι βουλευταὶ=ὁ Σταχτομοῦλαρος. Ε'. Φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου πτωχοί, ἀλλὰ τὰ πάντα μηχανώμενοι ἐκ συρμοῦ πρὸς τὴν ἐργολαβίαν=Στραβοκαπελόπουλος, ΣΤ'. Δικηγόροι ἐκμαυλισταὶ τῆς Θέμιδος καὶ χείρονες ἀνακριταὶ=Καυχάνης, Κυρ...ίλιος. Ζ'. Γοχο-

γλύφοι=Ὁ Τρελλαπρόδρομος. Η', Ἰατροὶ, τοῦ ἀργυρίου χάριν τὰ πάντα μηχανώμενοι=Παρασάγγιος. Καὶ εἶναι λοιπὸν δρᾶμα καθολικὸν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πανόρμα σατυρικὸν τῶν ἐν Ἀθήναις.

Ἐν πρώτοις ψέγομεν ἐν τῷ δράματι τὸ κεφαλαιῶδες τοῦτο, ὅτι ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν κωμῴδησιν πολλῶν τινων. Αἱ κωμῳδίαι, νομίζομεν, ὅτι πρέπει ἓν ἐλάττωμα νὰ διασύρουν, καὶ πρὸς αὐτὸ καὶ περὶ αὐτὸ νὰ στρέφωνται πάντα· ἄλλως κινδυνεύει τις νὰ πάθῃ τὸ τῆς γερμανικῆς παροιμίας, νὰ μὴ δύναται νὰ ἴδῃ τὸ δάσος ἐκ τῶν δένδρων τῶν πολλῶν. Πρόσθες ἀκόμη καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν ἐν δράματι ἑνὶ περιλάβῃς πολλὰ κακὰ, τὸ δρᾶμά σου στερεῖται ἀνθρωπισμοῦ, γίνεταί τι οἱονεὶ πανδαιμόνιον, ἐν ᾧ μετ' ἀηδίας καὶ ἀποστροφῆς δύναται νὰ παραμείνῃ ὁ θεατής. Διὰ ταῦτα ἐν πάσῃ κωμῳδίᾳ δέον νὰ εὑρίσκωνται καὶ καλοὶ χαρακτῆρες. Ἐν δὲ τῇ παρούσῃ ο ὐ δ ε ὶ ς ὑπάρχει ὁ καλὸς χαρακτὴρ, εἰ μή τις ὑπολάβῃ ὡς τοιοῦτον τὸν τῆς Εὐσυνειδησίας, ἀλλὰ καὶ τοῦτον φανταστὸν καὶ ἀφῃρημένον. Ἄλλως τὸ πόνημα ἐμφαίνει ἄνθρωπον γινώσκοντα μὲν τὴν γλῶσσαν, μελετήσαντα δὲ τὸν Ἀριστοφάνην πρὸ πάντων, ὃν καὶ ἀπεπειρὰθη ὁ συγγραφεὺς νὰ μιμηθῇ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λογοπαιγνίων. Ὑπετυπώθη δὲ κυρίως εἰπεῖν ἐπὶ τῶν Νεφελῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Γαρουφάλου ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Στρεψιάδην, τῆς Μουρμούρας πρὸς τὸν Φειδιππίδην, τοῦ Σταχτομουλάρου κατά τινα τρόπον πρὸς τὸν σοφιστὴν Σωκράτην, τῆς Εὐσυνειδησίας καὶ Ἀσυνειδησίας πρὸς τὸν Ἥττονα καὶ Κρείττονα λόγον τοῦ Ἀριστοφάνους· ὡς δ' ἐν ταῖς Νεφέλαις διακωμῳδεῖται ἡ ψευδομάθεια τῶν τότε καιρῶν καὶ ἡ σοφιστεία καὶ ἡ διαφθορὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἡ πρὸς τὰ θεῖα καταφρόνησις, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διασύ-

ρεται μάλιστα ὁ ψευδὴς καὶ ἐπίπλαστος πολιτισμός.

Τὸ νὰ λάβῃ ὁ ποιητὴς ὡς ὑπογραμμὸν τὸν Ἀριστοφάνην, τιθέμεθα αὐτῷ εἰς ἔπαινον μέγαν, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἀπεπειράθη οὐχὶ δουλικὴν ἀπομίμησιν, ἀλλ' ἐδανείσθη τὴν καθόλου ἰδέαν. Ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ προσεπάθησε νὰ διαγράψῃ τοὺς χαρακτῆρας εὐδιαγνώστους μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀντιστοιχοῦντας δὲ εἰς πρωτότυπα πραγματικὰ ἐν πολλοῖς, καὶ κατώρθωσεν ὁ ποιητὴς ἱκανὰ, ἄριστα πάντων χαρακτηρίσας ἐν τῇ Αἰσθηματικῇ τὴν ψευδοπαιδείαν πολλῶν νεανίδων τοῦ συρμοῦ.

ΣΚΗΝΗ Θ'.

ΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΡΜΟΥΡΑ.

ΑΙΣΘ.

Παραίτησον τὸ ὕφος τὸ κατάλληλον
δι' ἄλλην πᾶσαν, ἢ διὰ τὴν ζωηράν,
τὴν τρυφερὰν Μουρμούραν καὶ χαρίεσσαν.
Εἰς τί ἐνασχολεῖσαι, παμφιλτάτη μου;
(δεικνύουσα τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης κείμενον βιβλίον).
ποίαν μυθιστορίαν ἀνεγίνωσκες;

ΜΟΥΡ.

Τὸν Ἰουδαῖον τὸν Περιπλανώμενον.

ΑΙΣΘ.

Τόσον ὀγκῶδες! Οὔφ! καὶ δὲν βαρύνεσαι;
Ἀναγινώσκω τὰ μυθιστορήματα,
ὅταν δὲν εἶν' ὀγκώδη καὶ περίπλοκα,
ὅταν δὲν ἀναφέρουν θείαν πρόνοιαν,
δικαιοσύνην καὶ θριάμβους ἀρετῆς.
Νὰ περιέχουν θέλω ἔρωτας πολλούς,
ἀλλ' ἐννοεῖται, δὲν μ' ἀρέσκουσι ποσῶς

κι᾿ ὅσα τὰ λέγουν φανερὰ καὶ στρογγυλά,
ὡς τὰ τοῦ ἀνηθίκου Πολντεκόκ, καθὼς
ἐλθὲ νὰ σὲ φιλήσω, τί χονδροειδές!
ἐλθὲ νὰ προσκολλήσω τὰ φλεγόμενα
ὑπὸ τοῦ ἔρωτός σου χείλη, ἄστρον μου,
ἐπὶ τῶν εὐανθούντων καὶ ἀειθαλῶν
τοῦ στόματος καλύκων, τῶν μυροσταγῶν,
τῶν ἀλεξικεραύνων τοῦ ἀθλίου μου
κτιρίου τῆς ἐρώσης μανικῶς ψυχῆς!
Ὦ Χερουβείμ, δραπέτα ἐκ τῶν οὐρανῶν!
Οὐράνιαι ἐκφράσεις, χαριέσταται,
ἐρώτων ἄντρον, χάριτος λαβύρινθος.
Ἐπίσης μοὶ ἀρέσκουν, ὅταν ἔχωσι
μονομαχίας περιφήμων ἱπποτῶν,
δολοφονίας, κακουργήματα πολλά,
γινόμενα πρὸ πάντων ἕνεκα μιᾶς
εὐτυχεστάτης γυναικός. Ἄχ φίλη μου!
νὰ ἤρχετο καὶ πάλιν ἡ τῶν ἱπποτῶν
τῶν ἀγερώχων καὶ ἀνδρείων ἐποχή!
Καὶ τὴν ζωήν μου ταύτην θὰ τὴν ἔδιδον,
διὰ νὰ ἐγινόμην ἐρωμένη των.
Τί πρόσωπον! τί κόμη, τί ἀνάστημα!
τί ἀπαντήσεις! τί ἀνδρία ἔξοχος!
Καὶ ὀνομάζουν ἄνδρας τοὺς σημερινούς;
τοὺς λαδωμένους ποντικούς· τοὺς ἄνοστους!
μοῦ ἔχουν ἕνα σάλι καὶ τυλίσσονται!
τὰς κεφαλάς των κάμνουν ὡς πεπόνια,
κτυποῦν μὲ τὰς πυγμάς των καὶ ὑβρίζονται,
ἀντὶ νὰ τρυπηθῶσι μὲ τὰ ξίφη των!
Τί ἀθλιότης, τί κατάστασις οἰκτρά!

ΜΟΥΡ.

Ἀλλ᾿ ἄν τις καὶ ἐκ τούτων τῶν σημερινῶν
ἀνδρῶν, σοῦ κατακτήσῃ τὴν καρδίαν σου,
τί θέλεις πράξει;

ΑΙΣΘ.

'Εὰν ἦναι εὔμορφος,
τότε θὰ τοῦ προσφέρω τὴν καρδίαν μου,
ἂν ὅμως μετὰ ταῦτα εὕρω ἕτερον
κομψότερον τοῦ πρώτου, τότε εἰς αὐτὸν
θὰ τὴν προσφέρω· πάντοτ' ἡ καρδία μου
θ' ἀνήκει 'στὸν ὡραῖον καὶ ἐράσμιον,
ποτὲ δὲν θ' ἀγαπήσω ἄνδρα ἄσχημον!

ΜΟΥΡ.

Ταὐτὰ ἐφρόνουν, Αἰσθηματική, κ' ἐγώ,
καὶ τὰ φρονῶ εἰσέτι, καὶ θὰ τὰ φρονῶ!

ΑΙΣΘ. (μειδιῶσα).

Καὶ ὅμως ὑπανδρεύθης τὸν Γαρούφαλον.

ΜΟΥΡ.

'Ανόητος ποῦ εἶσαι! νὰ μὴν ἐννοῇς
τί θεῖον εἶναι τὸ νὰ ἔχῃς συζευχθῇ
ἄνδρ' ἄσχημον καὶ βλάκα· τότε φίλη μου
ὅ,τι θελήσῃς κάμνεις.

ΑΙΣΘ. (μειδιῶσα).

"Αχ! τὴν ἔπιασα!
"Ελα, εἰπέ μου τόρα ποῖον ἀγαπᾷς!
τίς εἶν' ἐκεῖνος ὁ εὐδαιμονέστατος,
ὅστις κατέχει τὰς σελίδας τὰς τερπνὰς
τοῦ ἡμερολογίου τῆς φιλτάτης μου
Μουρμούρας;

ΜΟΥΡ.

"Οχι 'στὸ ἡμερολόγιον
δὲν θέλεις εὕρει ἄλλα ἢ θρησκευτικὰς
καὶ ἠθικὰς μελέτας.

ΑΙΣΘ.

"Αχ! μὲ ἀπατᾷς.
Νὰ μὴ βλαστάνῃ φοῦλι εἶναι δυνατὸν
εἰς κῆπον τῆς Ζακύνθου;

ΜΟΥΡ.

Ἔστω θὰ σ' εἰπῶ
τὰ πάντα, φθάνει μόνον νὰ μ' ὑποσχεθῇς
πῶς θὰ ταφοῦν ἐντός σου, καὶ οὐδέποτε
θὰ ἐξαγάγῃς ἐκ τοῦ τάφου τὰ ὀστᾶ
τοῦ μυστηρίου τούτου.

ΑΙΣΘ.

Εἶναι περιττὸν
νὰ λέγῃς τὰ τοιαῦτα· ἀρκετὰ γνωστὴ
σοὶ εἶν' ἐκ τῶν προτέρων ἡ φιλτάτη σου,
ὁ γέρων δεσμοφύλαξ τῆς καρδίας σου
τῶν μυστηρίων πάντων Αἰσθηματική.

ΜΟΥΡ.

Ναὶ ἀγαπῶ φιλτάτη ἕνα ἄγγελον!
ὡραῖος εἶναι, εὐφυὴς καὶ ζωηρός,
ὑπέρπλουτος καὶ κόμης, μέγας ποιητής,
κ' ἐνῷ τοιοῦτος εἶναι, τὰ θαυμάσια
ποιήματά του τί νομίζεις γίνονται;
σκοτία τὰ καλύπτει, δὲν ἐπιθυμεῖ
γνωστὸς νὰ γίνῃ. Ἀπ' αὐτὸ ἐννόησα
ὅτ' εἶναι μέγας ποιητής, διότ' αὐτοὶ
ἔχουσι σκέρτσα, ὅπως λέγουσι κοινῶς.

ΑΙΣΘ.

Καὶ δὲν μοῦ λέγεις πῶς τὸν ὀνομάζουσι;

ΜΟΥΡ.

Μὴ μ' ἀναγκάζῃς φίλη. Ἄχ τὰ χείλη μου,
πῶς νὰ προφέρουν τὴς ἐπωνυμίαν του;

ΑΙΣΘ.

Θάρρος, φιλτάτη, ἤδη ὅτε ἅπασαν
ἐδιηγήθης τὴν μυθιστορίαν σου,
καὶ τὸν ἐπίλογόν της, μὴ μοὶ τὸν στερῇς.

ΜΟΥΡ. (μετὰ σκέψιν).

Ἔστω, τὸν λέγουν Στραβοκαπελόπουλον.

ΑΙΣΘ.

Χά χά! καὶ εἶναι κόμης; εἶναι δυνατόν,
εἰς ποῦλος, τὸ ὁποῖον τὸ λαμπρότερον
καὶ θεῖον καταστρέφει μυθιστόρημα,
νὰ λήγ' ἐπωνυμια κόμητος;

ΜΟΥΡ.

Ἀλλὰ
Στραβοκαπούλωφ πρῶτον ὠνομάζετο,
ἀλλὰ φιλογενείας χάριν, ἤλλαξε
τὸ πάτριόν του ὄνομα, κ' Ἑλληνικῶς,
ὡς βλέπεις, παμφιλτάτη τὸ μετέπλασε.

ΑΙΣΘ.

Πῶς κατορθόνεις νὰ τὸν βλέπῃς; λέγε μου.

ΜΟΥΡ. (μὲ πάθος).

Νὰ ἤξευρες τί κάμνω ἵνα δύναμαι
τὸ ἔλαιον νὰ βλέπω τῆς λυχνίας μου!!

(κτύπος εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου).

ΜΟΥΡ.

Ἐμπρός.

ΑΙΣΘ.

Τίς εἶναι;

ΜΟΥΡ.

Ἄχ θεέ μου!

ΑΙΣΘ.

Τίς;

ΜΟΥΡ.

Αὐτός!

Ψέγομεν ἐν τῷ ποιητῇ δεύτερον, ὅτι δὲν ἐπεξειργάσθη τὸν μῦθον καλῶς ἵνα συσφίγξῃ τὰ μέρη εἰς ὅλον τι συμπαγές, διὸ καὶ πολλὰ ἔχουσι λίαν χαλαρῶς. Ἐν πολλαῖς τῶν σκηνῶν παρατηρεῖται πλατυσμὸς ὀχληρός, εὑρίσκονται δὲ καὶ σκηναὶ πάντη ἀπίθανοι, οἷον ἀπίθανος φαίνεται ἡ τοῦ Στραβοκαπελοπούλου ἀπὸ ἔργου εἰς ἔργον τοσοῦτον πρόχειρος μεταπήδησις, ἀποτυπωθεῖσα ἀπὸ τοῦ Κουρέως τῆς

Σεβίλλης, ἵνα ἐξαπατήσῃ τὸν ἀγαθὸν Γαρούφαλον, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτοῦ ὁ χαρακτὴρ ἔχει φόρτον πολύν. Ὡς φορτικὸν σημειοῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι πάντα τὰ πρόσωπα τῆς οἰκίας τοῦ Γαρουφάλου ἐργολαβοῦν, αὐτὸς μὲ τὴν δούλην του Φασούλω, ἡ γυνή του Μουρμούρα μετὰ τοῦ Σραβοκαπελοπούλου, ὁ ὑπηρέτης του Καραούλης μὲ τὴν σύνδουλόν του· ἐκ τῶν πολλῶν δὲ τούτων καὶ εὐτελῶν ἐργολαβιῶν οὐδὲν κερδίζει τὸ δρᾶμα. Ἡ σκηνὴ τοῦ πλουτισμοῦ διὰ τῆς τῶν βατράχων ἐμπορίας εἶναι σχολαία καὶ ἀνάρμοστος. Ἡ σκηνὴ τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ τοῦ Γαρουφάλου εἶναι μέχρις ἀηδίας φορτικὴ, κακῶς ἐσχεδιασμένη καὶ ἀπίθανος· ἠδύνατο μάλιστα ὅλον αὐτὸ τὸ μέρος νὰ λείψῃ, χωρὶς νὰ βλαβῇ τὸ δρᾶμα οὐδαμῶς. Καὶ τὰ περὶ ἰατρῶν δὲ, ὀφείλω ὡς ἰατρὸς νὰ τὸ εἴπω, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνέβησάν ποτε ἐν Ἀθήναις, ὅπως τὰ γράφει ὁ ποιητής. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ τελευταῖον, ἡ Δ'. πρᾶξις, φαίνεται ἡμῖν ἀτεχνῶς προσκεκολλημένη, καί πως παρέμβλητος ἐν τῷ δράματι, ἐκτὸς ἂν θελήσωμεν νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς περιέχουσαν τὴν κάθαρσιν παρεισαγομένην ὡς διὰ θεοῦ ἀπὸ μηχανῆς, τοῦ Γαρουφάλου δηλαδὴ καὶ τῆς Μουρμούρας ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν ἔχομεν νὰ ψέξωμεν τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ συγγραφέως, ἀρεσθέντος νὰ παραστήσῃ τὴν Εὐσυνειδησίαν ὑπὸ τὴν μορφὴν ῥακενδύτου γραὸς, ἐνῷ ἐν τῷ τοῦ Κέβητος πίνακι γίνεται τὸ πρᾶγμα ἀλλοίως. Ἐφ' ᾧ δὲ μάλιστα διηπορήσαμεν, εἶναι τοῦτο· ποία διδασκαλία κοινωνικὴ δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ καθάρσεως, ἐν ᾗ ζωγραφεῖται ἡ ἄεργος καὶ μωρὰ ἀρχολιπαρία (=Γαρούφαλος), λαμβάνουσα ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Εὐσυνειδησίας βαλάντιον πλῆρες χρυσοῦ εἰς διατροφὴν, χωρὶς οὔτε κἂν δι' ἁπλοῦ τινος ὑπαινιγμοῦ νὰ ὑποδεικνύηται, ὅτι ἡ

ἐ ρ γ α σ ί α κ α ὶ ἡ σ ω φ ρ ο σ ύ ν η αὐταὶ καὶ μόναι εἶναι αἱ ἔντιμοι πλουτοδότειραι ἐν τῷ βίῳ. Ἐκτὸς ἂν καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ ἀνταμείψῃ τὴν μωρίαν κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Εὐαγγελίου· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἡ Πολιτευομένη, εἰς μέρη πέντε, στίχους 1550, πολιτικοὺς καὶ ἰάμβους.

Διακωμῳδοῦνται αἱ πολιτευόμεναι, γυναῖκες δηλαδὴ τοῦ συρμοῦ, αἵτινες ἐπιλανθανόμεναι τοῦ κυρίου προορισμοῦ των, ὅστις εἶναι νὰ

Σηκώνωνται πρωῒ πρωῒ, βυζάνουν τὸ παιδί των,
Νὰ συγυρίζουν, κ' ἔπειτα 'ς τὸ μαγειριὸ νὰ τρέχουν,

ἀναμιγνύονται εἰς τὴν τύρβην τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ γίνονται καταγέλαστοι.

Ἡ Ῥωξάνη, νέα κόρη τοῦ συρμοῦ, μὲ ἅμαξαν καὶ μὲ οὐράν, μὲ πούφ καὶ ὀμπρελῖνον, διανοεῖται νὰ μιχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ, καὶ ἄρχεται μηχανωμένη κατὰ πρῶτον τὸν διορισμὸν τοῦ ἐξαδέλφου Μεμψίδου εἰς νομάρχην. Τὸ κατορθόνει δὲ ἑλκύουσα εἰς τὴν οἰκίαν της τὸν Φιλάρχην, τὸν βουλευτὴν,

Ἐκεῖνον τὸν εὐλύγιστον, τὸν φουστανελλοφόρον,
Ποῦ στρίβει τὸ μουστάκι του περισπωμένη κ' ἔχει
Φωναῖς πολλαῖς ἐν τῇ βουλῇ.

Ἀλλὰ τῆς βουλῆς διαλυθείσης ἐν τοσούτῳ, μένει ἡ Ῥωξάνει μὲ μόνην τὴν χαρὰν τοῦ διορισμοῦ. Ὁ ἐξάδελφος Μεμψίδης παύεται πάλιν, καὶ ἡ Πολιτευομένη, ἔξαλλος ὑπὸ ὀργῆς,

Τρέχει νὰ 'βρῇ τοὺς ὑπουργοὺς μ' αὐτοὺς νὰ ὁμιλήσῃ,

ἀλλὰ ἀποπέμπεται κενή. Ὁ Φιλάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ τραμπούκων, ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν της ἐπαγγελλόμενος τὴν δι' ὀχλαγωγιῶν κατάληψιν τοῦ ὑπουργείου·

ὁ δὲ θεῖος τῆς Ῥωξάνης Κωνσταντῖνος μεταπεμψάμενος κλητῆρας ἀστυνομικοὺς ἐκδιώκει τὸν Φιλάρχην, διανοίγει δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἀνεψιᾶς, ἥτις μαθοῦσα ὅτι τραμποῦκοι συνοδεύουν τὸν ἐν πολιτικοῖς σύμμαχόν της, ἐπανακάμπτει εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη κωμῳδία, ἓν τῶν καλῶν προϊόντων τοῦ ἐφετεινοῦ διαγωνισμοῦ, εἶναι γεγραμμένη εἰς γλῶσσαν καθαρὰν, ὁμαλὴν, εὔηχον. Ἡ στιχουργία ἐπιτυχής, ἡ στιχομυθία ἐξαίρετος, ἡ δρᾶσις μετὰ ποικιλίας, ἱκανῶς φαιδρύνουσα τὸν ἀναγνώστην, εὑρίσκοντα ἐν αὐτῇ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ νῦν συμβαίνοντα παρ' ἡμῖν. Ἡ κάθαρσις ἐπιφέρεται προσηκόντως, μετὰ χλεύης μὲν ἀποπεμπομένης τῆς Ῥωξάνης ὑπὸ τῶν πολιτικῶν, μεθ' ὕβρεως δὲ ἐκδιωκομένου τοῦ Φιλάρχου ἀπὸ τοῦ οἴκου τῆς Ῥωξάνης.

Ὅ,τι ἔχομεν ἡμεῖς νὰ ψέξωμεν ἐν αὐτῇ, εἶναι ὅτι ἡ εἰκὼν τῶν κωμῳδουμένων προσώπων καὶ ἐνταῦθα πάλιν εὑρίσκεται ἐν τοῖς πλείστοις λίαν φορτική, ἐνιαχοῦ ἀντιφατικὴ ἢ καὶ ἄντικρυς ψευδής. Καὶ πρῶτον ἡ Ῥωξάνη ὡς πολιτευομένη εἶναί τι διὰ τὴν νῦν Ἑλλάδα ἀνύπαρκτον ἢ κἂν μοναδικὸν, οἱ δὲ κωμικοὶ, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ διασύρουν ἐλαττώματα ἐπιπολάζοντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὐχὶ δὲ τὰ σπάνια, καὶ ἥκιστα πάντων τὰ ἐζητημένα. Αἱ Ἑλληνίδες οὔτ' ἐν Ἀθήναις οὔτ' ἀλλαχοῦ δὲν συνέλαβον ἀκόμη τὴν ἰδέαν, ὥσπερ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, νὰ ζητήσουν οὔτε συλλόγους νὰ σχηματίσουν πολιτικούς, οὔτε δικαίωμα ψήφου νὰ ἀποκτήσουν, οὔτε δὲ καὶ νὰ ἐκλεχθῶσιν ὡς βουλευταί. Ἂν δὲ καί τινες ἴσως ἀναμιγνύωνται εἰς διορισμοὺς καὶ προστασίας ὑπαλλήλων, ὡς φέρεται ποιοῦσα ἡ Δοσητικὴ ὑπὲρ τοῦ Κολακίδου, καὶ ἡ Ῥωξάνη ὑπὲρ τοῦ Μεμψίδου, τοῦτο γίνεται ἐξ ἄλλων

λόγων γνωστῶν τοῖς πᾶσιν, οἵτινες μόλις ὑποδεικνύονται ἐν τῇ παρούσῃ κωμῳδίᾳ. Ἀλλ' ἂν δὲν ἦναι ἄντικρυς ἀνύπαρκτος ὁ χαρακτὴρ τῆς Ῥωξάνης ὡς πολιτευομένης, εἶναι ὅμως ἀντιφατικὸς εἰς ἑαυτὸν, διότι ἐνῷ οἰκτρῶς καὶ κατὰ πρόσωπον ἐμπαίζει τὸν Φιλάρχην ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, ἐν τῷ πέμπτῳ ὑπερασπίζεται αὐτὸν, ἴσως δὲ ἤθελε συναινέσει καὶ εἰς γάμον νὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ ἐλέῳ τραμπούκων πρωθυπουργοῦ, ἂν μὴ παρενέβαινεν ὁ θεῖός της Κωνσταντῖνος καὶ μὴ οἱ κλητῆρες ἐξεδίωκον τὸν ἐπίδοξον πρωθυπουργόν.

Β'. Ὁ Φιλάρχης, πρόσωπον ὁμοίως ἢ καὶ πλεῖον ἔτι πρωταγωνιστοῦν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ, εἶναι φορτικώτατα διαγεγραμμένος. Ὅσον καὶ ἂν ὑπολάβῃ τις τῶν βουλευτῶν μας τινὰς ἀγροίκους, πάλιν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὡς ἔχων τοσαύτην βλακώδη ἀγροικίαν, ὥστε νὰ μετεμφιέζηται εἰς πραγματικὸν μασκαρᾶν καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς δευτέραν μόλις ἐπίσκεψιν νέας, ὑπὲρ ἧς φιλοδοξεῖ ἐκ φιλοχρηματίας. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπίθανα καὶ βλακώδη παριστάνεται πράττων ὁ Φιλάρχης, ὁ συγκεντρόνων ἐν τῇ βουλῇ τριάκοντα πέντε ψήφους, ὃν τρέμουσιν ὑπουργοὶ καὶ τμηματάρχαι. Ἂν δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἦναι τοιοῦτος, τί ἆρά γε θὰ ἦσαν οἱ τριάκοντα πέντε ὁμόφρονές του! Ἂς ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα πάλιν οἱ ποιηταὶ τῶν κωμῳδιῶν νὰ ὑπομνήσωμεν αὐτοῖς, ὅτι δὲν εἶναι σατυρογράφοι, ἀλλ' ἔργων καλλιτεχνικῶν ποιηταὶ, καὶ ὅτι ἡ ὑπερβάλλουσα φορτικότης, μάλιστα ὅταν δὲν ἦναι ἐστηριγμένη ἐπὶ βάσεως ἀληθεστάτης, ἁμαρτάνει παντελῶς τοῦ σκοποῦ, ὡς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας φερομένης ἀείποτε νὰ συμπαθῇ ὑπὲρ τῶν ἀνάξια πασχόντων. Πρόσθες ἀκόμη καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ κωμικὸς ποιητὴς πρέπει νὰ ἔχῃ πρώτι-

στον σκοπὸν τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, οὐχὶ δὲ νὰ ἐφευρίσκῃ αὐτὸς τὰ κακά, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ διασύρῃ, μετασχηματιζόμενος εἰς διδάσκαλον πονηρίας.

Γ'. Ὁ Καυχάκης, πατὴρ τῆς Ῥωξάνης, γέρων ἀγωνιστὴς, παρασημοστόλιστος, καυχηματίας, πλούσιος, φίλοινος οὐχὶ δὲ καὶ μέθυσος, δὲν ἦτο καθόλου ἀναγκαῖον νὰ παρασταθῇ ἁρπάζων τὴν ποδιὰν ἀπὸ τοῦ ὑπηρέτου καὶ προσφερόμενος αὐτὸς νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς παρόντας, νὰ λέγῃ δέ, ὅτι ὡς εἶχε καὶ εὑρίσκετο, ποδιοφόρος, προθύμως θὰ ὑπήγαινεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φιλάρχου, ἵνα τοῦ ψήσῃ ἓν ἀρνίον.

Δ'. Ὁ τμηματάρχης, ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι δωροδοκεῖ, (τοῦθ' ὅπερ ἡμεῖς καὶ ἀγνοοῦμεν καὶ ἀποκρούομεν ὡς μομφὴν κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνωτέρων ὑπαλλήλων,) πάλιν ἀδύνατον νὰ ποιῇ τοῦτο μετὰ τοσαύτης κυνικῆς ἀναιδείας, ὥστε ἐνώπιον τοῦ κομματάρχου Φιλάρχου καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ νὰ λέγῃ ἀναφανδὸν, ὅτι ἂν ὁ Μεμψίδης ἤθελε νὰ διορισθῇ, ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἐκ τῆς πατρίδος του Πελοποννήσου εἰς δῶρα βούτυρον, τυρόν, ἐλαίας καὶ σισύρας λακωνικάς. Φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ τὴν ἔλλειψιν τοῦ κωμικοῦ ἅλατος νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς ὑπερβολῆς καὶ ἐξογκώσεως τῶν ἐλαττωμάτων.

Ε'. Φέρεται ὁ Φιλάρχης ἐν τῇ σκηνῇ ὡς ἔχων σχέσεις μετὰ ληστῶν καὶ δι' αὐτῶν μέλλων νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου. Ἀλλ' ἐνταῦθα ζητοῦμεν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπομνήσωμεν τῷ ποιητῇ τὸν νόμον τὸν Λοκρικὸν, καθ' ὃν δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐκφέρωνται εἰς τὸ δημόσιον τὰ οἰκεῖα κακά, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον, ὅταν τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν ἀδιστάκτως ὅτι εἶναι καὶ ψευδέστατον· νὰ διακωμῳδῶν-

ται δὲ ἀπὸ σκηνῆς σήμερον παλαιαὶ ἁμαρτίαι τοῦ ἐθνικοῦ βίου, εἶναι ὅλως καὶ ἄτοπον καὶ ἄσκοπον καὶ αἰσχρόν.

Κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν λοιπὸν τὸ ποίημα χωλαίνει ὡς πρὸς τὴν ἠθοποιΐαν, τῶν πρωτευόντων χαρακτήρων γραφέντων ἀπιθάνων ἢ φορτικῶν. Ἢ πῶς θὰ κρίνῃ τις, ὅταν βλέπῃ τὸν Φιλάρχην ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ ἐπισκέψει πρὸς τὴν Ῥωξάνην, ἐν οἰκογενείᾳ ἔνθα νῦν τὸ πρῶτον θέτει τὸν πόδα, ζητοῦντα τὴν ἄδειαν νὰ ᾄσῃ αὐτὸς ὁ ἥρως τῆς βουλῆς ἐρωτικόν τι καὶ βλακωδέστατον ᾆσμα;

Τ' ἀχειλάκι σου ἔχει, κυρία,
Τοῦ καινούργιου φεσιοῦ μου τὸ χρῶμα,
Καὶ ὡς λευκὴ φουστανέλλα θαμβόνει
Τοῦ ὡραίου λαιμοῦ σου ἡ ὄψις.

Ἢ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ἄνθρωπος βουλευτὴς καὶ μέγας κομματάρχης, φορῶν φουστανέλλαν καὶ ὑπεράνω αὐτῆς σουρτοῦκο καὶ γελέκι, πηδᾷ ἀπὸ ἐργαστηρίου εἰς ἐργαστήριον ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ, ἀπὸ τοῦ ῥάπτου εἰς τοῦ χοροδιδασκάλου, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τοῦ χρυσοχοῦ;

Καὶ ἀκαιρολογίαι δὲ δὲν ἐλλείπουν ἀπὸ τῆς κωμῳδίας. Οὕτως ἐν σκηνῇ ΣΤ', μέρους Β', στραφεὶς ὁ Φιλάρχης μονολογεῖ τὰ ἑξῆς πρὸς τοὺς θεατὰς περὶ τῶν τὸ κράτος διοικούντων.

Ἴσως ἂν τὴν τόλμην εἶχον
νὰ προτείνουν τι γενναῖον
καὶ κοινωφελές, τὸ θράσος
ἤθελον ταχέως κόψει,
ὑπὸ τῆς κοινῆς τοῦ ἔθνους
γνώμης ἐξηναγκασμένοι
τῶν ἐπαρχιῶν οἱ ἄνδρες·
πλὴν αὐτοὶ δὲν πράττουν ἄλλο
ἢ τὸ κόμμα νὰ πληθύνουν
κατὰ δύναμιν καὶ πλοῦτον,

ἀδιαφοροῦν δ' ἂν πάσχῃ
ὁ λαὸς, κι' ἂν ἡ Εὐρώπη
μᾶς ἀποκαλεῖ βαρβάρους.

Θὰ εἶχον δὲ ταῦτα καλῶς ἂν ἐλέγοντο οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Φιλάρχου συνενόχου τῶν ὑπουργῶν καὶ συμπράττοντος τὰ κακὰ, ἀλλ' ὑπό τινος ὑπαλλήλου, π. Χ. τοῦ Μεμψίδου. Τοιαῦται παραβάσεις, οὕτω γιγνόμεναι, εἶναι ἄτοποι ἂν μὴ ἄντικρυς γελοῖαι, ὡς προϊόντα τέχνης ἀψυχολογήτου. Χωλαίνει λοιπὸν ὁ ποιητὴς κατὰ τὰ εἰρημένα, καὶ διότι παρεισάγει πρόσωπα ἀργά, ὡς τὸ τοῦ 'Ραδούργου,' τὸ ὁποῖον ἠδύνατο παντελῶς καὶ νὰ λείψῃ, χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ τίποτε ἡ κωμῳδία, ἐκτὸς ἂν δι' αὐτοῦ ἠθέλησεν ὁ ποιητής νὰ κωμῳδήσῃ τὴν λεγομένην οὐρὰν τῶν πολιτικῶν μας.

Οἱ Πολιτικοὶ, εἰς μέρη τέσσαρα, (στίχους 1970),
Διακωμῴδησις τῶν φαύλων πολιτικῶν.

Τρούκας τις πρωθυπουργὸς ἔχει θυγατέρα ἐν ὥρᾳ γάμου τὴν Ἀσπασίαν, μεμνηστευμένην τῷ συνυπουργῷ 'Ρόκᾳ, ἀνδρὶ ἀγαθόφρονι καὶ δυσκόλως φέροντι τὴν κακὴν τοῦ πενθεροῦ πολιτείαν. Ὁ Τρούκας οὗτος, ὅστις ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἐξουσίαν, τὰ πάντα θυσιάζει εἰς τοὺς φίλους βουλευτὰς καὶ τοὺς φίλους τῶν φίλων καὶ τοὺς δημοσιογράφους καὶ τοὺς τραμπούκους, ὁ ἀποσπῶν τοῦ 'Ρόκα καὶ αὐτὴν τὴν μνηστὴν, ἵνα τὴν δώσῃ τῷ Χαρούπῃ, κομματάρχῃ τῆς βουλῆς ἰσχυρῷ — ὁ Τρούκας ὁ τρέμων ὑπὲρ τῆς ἐξουσίας καὶ ἀνακυκῶν ὑπὲρ αὐτῆς γῆν καὶ θάλασσαν, θεὰν συναρωγὸν ἔχων τὴν δημοκοπίαν, — αὐτὸς λέγομεν ὁ Τρούκας, ὁ νομίζων ὅτι ἐστερεώθη διὰ τῶν φίλων ἐν τῇ βουλῇ, αἴφνης ἐκπίπτει τῆς ἀρχῆς, ἐγκαταλιμπανόμενος καὶ ὑπὸ βουλευτῶν καὶ ὑπὸ ἑταίρων καὶ ὑπὸ συμφατριαστῶν, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τοῦ Χα-

ρούπη, καὶ ἀποδύρεται τὴν ἐκτύφλωσιν καὶ ἀρχολιπαρίαν, ὧν ἕνεκα κατέστρεψε καὶ ὄνομ' ἀγαθὸν καὶ περιουσίαν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θυγατρός.

Καὶ τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι ἓν τῶν πρωτίστων προϊόντων τοῦ ἐφετεινοῦ διαγωνισμοῦ. Ἀλλ' ἔχει καὶ αὐτὸ τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα, ἅτινα ἐψέξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Καί πρῶτον ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει ἰδέαν ἐπαρκῆ τῆς σκηνογραφίας, διότι παριστάνει πάντα τὰ ἐν τῷ μακρῷ δράματι συμβαίνοντα ὡς γενόμενα ἐν μόνῃ τῇ αἰθούσῃ τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦθ' ὅπερ καθιςᾷ τὸ δρᾶμα ἀπίθανον. Δεύτερον συνδέει τὰς σκηνὰς λίαν χαλαρῶς, καὶ ἐνίοτε ἀναβιβάζει εἰς τὴν σκηνὴν πρόσωπα μὴ φερόμενα ἐκεῖσε ὑπό τινος ἀνάγκης πραγματικῆς, καὶ δυνάμενα διὰ τοῦτο καὶ παντελῶς νὰ ἀφαιρεθῶσι. Καὶ αὐτὸς δέ ὁ ἥρως τοῦ δράματος ὁ Τρούκας εἶναι φορτικώτατα διαγεγραμμένος, διότι παριστάνεται βαναυσολογῶν πρὸς τὴν σύζυγον καὶ ἀχθοφορικῷ τῷ τρόπῳ προπηλακίζων καὶ δέρων αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἐναντιότητι, τοῦθ ὅπερ εἶναι γελοιογραφικὴ μεγαλοποίησις τῶν ἐλαττωμάτων. Καὶ δύναται μὲν ὁ ποιητὴς νὰ προβάλῃ ὡς δικαιολόγησιν τὸν ἀλλαντοπώλην καὶ βυρσοδέψην ἐν τοῖς Ἱππεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' ὅμως ἄλλοι καιροὶ τότε, ἄλλα ἤθη. Τὰς φορτικότητας τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὰς βωμολοχίας ἀνείχετο ἡ τότε ἐποχή, ἐποχὴ ἀχαλινώτου δημοκρατίας, λέγουσα τὴν σκάφην σκάφην, καὶ τὰ σῦκα σῦκα· παρ' ἡμῖν ὅμως τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι ἀνεκτά. Ἀγάμεθα τὸ θάῤῥος τοῦ ποιητοῦ ὅταν μαστιγόνῃ τὴν κακίαν, ἀλλὰ θέλομεν αὐτὸν φερόμενον ὡς ἐμπρέπει εἰς ἀνθρώπους καλῶς ἀνατεθραμμένους. Ἔπειτα ἂς σημειώσωσιν οἱ ποιηταὶ καὶ τοῦτο ἀκόμη, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τὰ θέατρα, πλὴν ἐν τραγῳδίαις, δὲν ἐφοίτων οὔτε γυναῖκες οὔτε

παιδία ἴσως, ἐνῷ παρ' ἡμῖν τὸ θέατρον εἶναι δημοκρατικώτατον.— Ὁ Τρούκας πρωθυπουργὸς ἔπρεπε νὰ χρωματισθῇ οὕτως, οἷοι ἦσαν καὶ εἶναι παρ' ἡμῖν πολλοὶ πρωθυπουργοὶ, δυνάμενοι νὰ παράσχωσιν εὐφυεῖ ἠθογράφῳ ὑπόδειγμα μὴ παντελῶς δύσκολον εἰς ἀπομίμησιν.— Τὸ δρᾶμα εἶναι χαλαρὸν, ἐλεύθερον μὲν τῶν μακρῶν διηγήσεων, ἀλλ' ἔχον πολυλογίαν πολλήν τε καὶ τετριμμένην καὶ ἐν πολλοῖς τῶν προσώπων τὴν αὐτήν, μὴ διαφέροντος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου ἐν τοῖς διαφόροις προσώποις. Εἶναι ἐστερημένον τοῦ κωμικοῦ ἅλατος καὶ τῶν ἐπικαίρων καὶ αἰφνιδίων εὐτραπελιῶν, δι' ὧν συναρπάζεται τὸ ἀκροατήριον εἰς γέλωτα ἀκούσιον, καὶ καθόλου εἰπεῖν σπανίας ἔχει τὰς κωμικὰς σκηνάς, ἀποβαῖνον διδακτικὸν μόνον διὰ τῆς καθάρσεως.

Δὲν θέλομεν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἀκαιρολογίας ἔχει οὐκ ὀλίγας· οἷον ἀγγέλλεται τῷ Τρούκᾳ, ὅτι ὁ κόσμος πιστεύει ἐπικειμένην τὴν πτῶσίν του· αὐτὸς δὲ ἀντὶ νὰ ἐμβληθῇ εἰς φόβον καὶ μέριμναν, μωρολογεῖ λυρικῶς περὶ τῆς θεᾶς του δημοκοπίας χωρὶς κἂν νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν μονόλογον δι' ἑνὸς στίχου. Ὁμοίως παριστάνεταί που ᾄδων ὁ Χαρούπης τὰ καλὰ τοῦ ταμείου, χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδαμόθεν εἰς τοῦτο ἀφορμήν. Ποῦ δὲ νομίζετε ὅτι ᾄδει; ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται οὐδαμοῦ.

Καὶ ἄλλα ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ τῷ γενναίῳ ποιητῇ, τῷ θελήσαντι κατὰ τὴν παροιμίαν νὰ συλλάβῃ τὸν βοῦν ἀπὸ τῶν κεράτων· ἀλλ' ὃ κυρίως μᾶς διαθέτει κακῶς κατὰ τοῦ δράματος, εἶναι ὅτι εὑρίσκομεν αὐτὸ ὑποδεέστερον τῆς ὑποθέσεως καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ θεατοῦ καὶ ἀναγνώστου, καὶ διὰ τοῦτο ψυχρόν. Τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδες τινές, καὶ ὑπουργοὶ καὶ βουλευταὶ

καὶ ὑπάλληλοι καὶ δημοσιογράφοι καὶ τραμποῦκοι γίνονται καθ' ἡμέραν τοσοῦτον συχνὴ καὶ πρόχειρος ἀφορμὴ λόγων καὶ ἐπικρίσεων καὶ χλευασμῶν, καὶ λέγονται ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τόσα καὶ τοιαῦτα περὶ αὐτῶν, ὅσων οὔτε τὸ πολλοστημόριον δὲν περιέχει τὸ νῦν δρᾶμα. Ὁ θεατὴς λοιπὸν φρονοῦμεν, ὅτι δὲν θὰ ἴδῃ οὔτε θὰ ἀκούσῃ οὐδὲν ἐν τῷ θεάτρῳ, ὃ οὐκ εἶδεν οὔτ' ἀνέγνωσεν οὔτ' εἶπεν ὁ ἴδιος πολλάκις· ἑπομένως δὲ οὔτε τέρψιν, ἀλλ' οὔτε καὶ διδασκαλίαν θὰ καρπωθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Τοιαῦτα δράματα ἵνα ποιηθῶσι καὶ ποιηθέντα προκαλέσωσι βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ ὑπόθεσις εἶναι κοινή, τετριμμένη καὶ ὡς εἰπεῖν τῆς καθολικῆς συνειδήσεως, δέονται ὑπερβαλλούσης εὐφυΐας ποιητικῆς, δέονται καινότητος, θράσους, εὐτραπελίας συναρπαστικῆς, ἅπερ οὐδαμῶς ἀπαντῶμεν ἐν τῷ παρόντι. Διέσυρεν ὁ Ἀριστοφάνης τοὺς ἀλαντοπώλας καὶ βυρσοδέψας, ὥσπερ ἄν τις εἴποι τοὺς Τρούκας καὶ Βρύζας τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, ἀλλ' ἐποίησε τοὺς Ἱ π π ε ῖ ς.

Δὲν θέλομεν ὅμως ν' ἀποθαῤῥύνωμεν τὸν καλὸν ποιητὴν τῶν πολιτικῶν. Ἐπέτυχεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ὅλου· ἐπέτυχεν εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν καθαρεύουσαν ἁμαρτημάτων· ἐπέτυχεν εἰς τὴν στιχουργίαν, τοῦ μέτρου μεταπίπτοντος ποικίλως ἀπὸ ἰαμβικοῦ τριμέτρου εἰς τετράμετρον. Τῷ συμβουλεύομεν νὰ φοιτᾷ ἐπιμελῶς εἰς τὸ θέατρον, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως μάθῃ τὴν προσήκουσαν διακόσμησιν τῶν σκηνῶν, νὰ μελετήσῃ δὲ καὶ πάλιν τὸν Ἀριστοφάνην καὶ τὸν Τερέντιον καὶ τὸν Πλαῦτον ἐκ τῶν ἀρχαίων.

Ὁ ἐραστὴς τῆς γάστρας, εἰς πράξεις δύο, στίχους 1341, ἐν τριμέτροις ἰάμβοις καὶ ἐν διμέτρῳ καταληκτικῷ.

Μυωπίδης τις, μύωψ ὑπάλληλος, διαβαίνων στερεοτύ-

πως καθ' ἑκάστην διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, φαντάζεται ὅτι κόρη τις νεύει αὐτῷ ἐκ τοῦ παραθύρου καὶ ἐρᾶται αὐτῆς. Εἶναι δὲ ἡ κόρη γάστρα, ἥτις σειομένη ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἐνεπείει τῷ μύωπι τὴν φαντασίαν ἐκείνην. Δύο φίλοι θέλουν νὰ γελάσουν ὀλίγον μὲ τὴν ἐρωτότροπον εὐπιστίαν τοῦ Μυωπίδου, καὶ ἀναζητήσαντες Μῶκόν τινα, ἀσχημότατον Ἰταλὸν, ἀναπείθουσιν αὐτὸν νὰ ὑποκριθῇ τὸν ἀντεραστὴν τοῦ Μυωπίδου, ὅστις ἐν τοσούτῳ ᾄδει κωμάζων ὑπὸ τὸ παράθυρον τῆς καλῆς του τὸ ἑξῆς πολυώνυμον ᾆσμα:

Ὡραία μου Ἑλένη.
φιλτάτη Μελπομένη,
ὡραία μου Σοφία,
φιλτάτη μου Μαρία,
ὦ ἄγνωστός μου φίλη,
ὦ ὄνομα γλυκύ!

—

Τοῦ ἔρωτος τὸ βέλος μοῦ ἔρριψες σκληρὰ,
μοῦ πλήγωσες τὸ στῆθος καὶ πάσχω τρομερά.
Ὡραία μου Εἰρήνη,
φιλτάτη Εὐφροσύνη,
ὡραία Φερενίκη,
φιλτάτη Ἐλπινίκη.
ὦ ἄγνωστός μου φίλη,
ὦ ὄνομα γλυκύ!

—

Ὁ τάλας θ' ἀποθάνω κ' αἰτία εἶσαι σὺ,
πλὴν θὰ μετανοήσῃς, ἀγάπη μου χρυσή.
Ὡραία Πηνελόπη,
φιλτάτη Καλλιόπη,
Ὡραία Περσεφόνη,
φιλτάτη Ἀντιγόνη,
ὦ ἄγνωστός μου φίλη,
ὦ ὄνομα γλυκύ.

Ὁ κῶμος πολλάκις ἐπαναληφθεὶς εἶχεν ἐρεθίσει σφόδρα τὸν ἐγκάτοικον Εὐριπίδην διδάσκαλον καὶ δραματο-

γράφον ποιητὴν, ὅστις λοιδορεῖ μὲν ἄνωθεν τὸν κωμαστήν, τρέχει δὲ καὶ κάτω ἵνα τὸν χειροτονήσῃ διάκονον. Ἀποδράντος τοῦ Μυωπίδου, ὁ Εὐριπίδης προσκολλᾷ ἐνοικιαστήριον ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου. Διέβαινεν ἐκεῖθεν ἡ ῥάπτρια Βασιλικὴ δωμάτιον ζητοῦσα, διότι παρηνωχλεῖτο ἡ πτωχὴ ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καὶ αὐτή.

Οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι· ὢ τί πειρασμοί !
«Κυρία μου, ὁ ἕνας, τὰ ματάκια σου»
«Κυρία μου, ὁ ἄλλος, πόσον σ' ἀγαπῶ,»
καὶ μάλιστα ὁ ἕνας τί θεότρελλος !
πολιορκίαν εἶχε στήσει τακτικήν·
ὡραῖος νέος εἶναι κ' ἐξυπνότατος·
υἱὸς οἰκογενείας φαίνεται καλῆς·
ἀλλὰ τί περιμένει ῥάπτρια πτωχὴ
ἀπὸ ὡραῖον νέον, ἀλλὰ μαθητήν ;
ἢ νὰ τὴν περιπαίξῃ κάμποσον καιρὸν
καὶ ὕστερα νὰ γείνῃ . . . θέ' μου φύλαγε !

Δωμάτιον λοιπὸν ἐζήτει ἡ νέα, ἐνοικιαστὴν ὁ ποιητής· συνεφώνησαν.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ἕτερος τῶν φίλων, ὁ Κλεψίδημος, ἔρχεται σονομιλῶν μετὰ τοῦ Μυωπίδου πρὸς τὸ δωμάτιον, καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι ὁ πίθηκος ἐκεῖνος Μῶκος εἶναι ἐραστὴς καὶ εὐτυχὴς μάλιστα νέας τινος Ἑλένης ἐκεῖ που οἰκούσης. Ὁ Μυωπίδης ἐξετάζει τὸν Κλεψίδημον περὶ ἄλλων τε πολλῶν, καὶ ἂν ἡ νέα εἶναι εὔμορφος, καί ἂν τῷ νεύῃ, καὶ τί καὶ πῶς, διότι αὐτὸς μοίρᾳ κακῇ μύωψ ὢν δὲν δύναται νὰ ἴδῃ μακρόθεν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐνθαῤῥυνθεὶς διηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῶν τριμήνων ἐρώτων καὶ κώμων. Ἀπελθὼν εἰς ἀναζήτησιν τῆς κιθάρας του, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν συναντᾶται μετὰ τοῦ Μώκου ᾄδοντος ὑπὸ τὰ παράθυρα, ἐξ οὗ ζηλοτυπήσας ὁρμᾷ κατὰ τοῦ Μώκου καὶ συνίσταται κωμικώτατος διαπληκτισμὸς μεταξὺ τῶν

δύο ἀντεραστῶν, προκαλούντων ἀλλήλους εἰς μονομαχίαν.

ΠΡΑΞΙΣ Β'.

Ἡ Βασιλικὴ ἐν τῷ δωματίῳ της ράπτει καὶ τραγῳδεῖ·

Ἕνα πουλάκι
'ς ἕνα κλαδάκι
μ' ἕνα λουλοῦδι
ἕνα τραγοῦδι
λαλεῖ γλυκὰ καὶ τεχνικὰ
τραλαλὰ τραλαλὰ
τραλαλὰ λά.

—

Ἔρημος μόνη
μὲ τὸ βελόνι
κ' ἐγὼ δουλεύω
καὶ νυκτερεύω
καὶ τραγῳδῶ
πάντοτ' ἐδῶ τράλαλα τράλαλα,

ὅτε προσέρχεται ὁ Εὐριπίδης καὶ συμφωνοῦσιν αὐτὸς μὲν νὰ ἐπέχῃ τόπον θείου, ἐκείνη δὲ ἀνεψιᾶς διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ἐν τοσούτῳ οἱ ἀντερασταὶ ἑτοιμάζονται εἰς μονομαχίαν, καὶ μετὰ πολλὰς κωμικὰς περιπετείας, ἐνῷ ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ μονομαχία διὰ πιστολίου εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων βημάτων, πάλιν ποιεῖται ἀπόπειράν τινα ὁ Μυωπίδης εἰς ἀποφυγὴν τῶν τραγικῶν συμβάντων, νὰ ἐρωτήσῃ μόνος τὴν ὡραίαν Ἑλένην ἂν αὐτὸν ἢ τὸν Μῶκον προτιμᾷ, καὶ ἐλθὼν εἰς τῆς νέας τὸ δωμάτιον εὑρίσκει τὸ ἀνδρείκελον ἐν τῷ προθαλάμῳ, ἐφ' οὗ ἦτο προσηρτημένος ὁ πῖλος καὶ τὸ περιβόλαιον τῆς γυναικός, ἐκλαμβάνει ταῦτα ὡς τὴν Ἑλένην, ὑποκλίνεται καὶ μονολογεῖ, καὶ μόλις ὑπὸ τῆς νέας ἔνδοθεν ὁμιλούσης καὶ προσελθούσης ἐξάγεται ἀπὸ τῆς ἀπάτης. Ἐρωτήσας ἀκούει

παρὰ τῆς Βασιλικῆς, ὅτι θὰ προτιμήσῃ ἐκεῖνον,ὅστις τὴν ζητήσῃ παρὰ τοῦ θείου της. Τοιαύτη ἀπάντησις δὲν ἤρεσε πολὺ εἰς τὸν Μυωπίδην, ὅστις ἀποχωρεῖ μονολογῶν ἐνῷ προσέρχεται ὁ θεῖος, καὶ μαθὼν τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἀνακρίνας τὴν νέαν.

Λοιπὸν τὸν θέλεις ἄνδρα, ἂν σὲ ἤθελε ;
—Ἀκοῦς ἐκεῖ, τὸν θέλω, τὸν παρακαλῶ.
Εἶναι νέος ἥσυχος,
Ἁπλοϊκὸς ὀλίγον, ἀγαθὸς πολύ,
Ὑπάλληλος ἀρχαῖος καὶ ἐργατικός,
Ἀλλὰ ἠδικημένος.

Παραγγέλλει λοιπὸν ὁ Εὐριπίδης τῇ ἀνεψιᾷ νὰ ἑτοιμασθῇ, καὶ ἀπέρχεται εἰς ἀναζήτησιν τῶν μελλόντων νὰ μονομαχήσωσι. Ἐλθὼν δὲ καὶ εὑρών, ὅτι ἡ λύσις καίτοι κωμικὴ δύναται ὅμως νὰ γείνῃ παραίτιος καὶ δυστυχημάτων, αὐτὸς ὡς ποιητὴς δὲν συγχωρεῖ εἰς κωμῳδίας λύσιν τραγικήν, καὶ καλέσας τὸν Μυωπίδην καὶ τὸν Μῶκον, ἐλέγχει μὲν τὸ πρῶτον αὐτοὺς ὡς διασύροντας ἀδίκως ἐν ταῖς ἀγυιαῖς τὸ ὄνομα νέας φρονίμου, ἀντειπόντων δὲ τῶν ἐραστῶν, ὅτι οὐδένα εἶχον κακὸν σκοπὸν περὶ τῆς Βασιλικῆς, ὁ Εὐριπίδης τοὺς πειθαναγκάζει εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ὑποβάλλονται ἄνευ ἀντιλογίας εἰς τὴν ἀπόφανσιν τῆς νέας, καὶ ὅτι ὁ προτιμηθεὶς τὴν νυμφεύεται. Κληθεῖσα ἡ Βασιλικὴ προτιμᾷ τὸν χρηστὸν καὶ ἐργατικὸν Μυωπίδην, ὅστις τότε ἑκὼν ἄκων νυμφεύεται,τότε ᾄδεται δὲ παρὰ πάντων ὁ ὑμέναιος, καὶ μεταξὺ χορευόντων καταπίπτει ἡ αὐλαία.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο, ἓν τῶν κρατίστων τοῦ ἐφετεινοῦ διαγωνισμοῦ,εἶναι γεγραμμένον ἐν γλώσσῃ καλῇ, εὐήχῳ,ἁρμονικῇ,ἀβιάσῳ καὶ ἁρμοζούσῃ εἰς τὰ πρόσωπα. Ἡ ςιχουργία καλή, πλὴν εὐαρίθμων τινῶν χωλῶν καὶ ὑπερσυλλάβων ςίχων,καὶ ἀνακριβείας τινὸς περὶ τὰς τομὰς αὐτῶν. Αἱ σκη-

ναὶ διαδέχονται ἀλλήλας κατὰ τρόπον φυσικὸν, οὔτε ὑπάρχει τι τὸ ὀκνηρὸν ἐν αὐταῖς. Τὰ πρόσωπα εἶναι καλῶς καὶ ἀδιαπτώτως διακεχαραγμένα — ἡ πρᾶξις χωρεῖ ἀπροσκόπτως μέχρι τέλους, δεσμεύουσα τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου, καὶ μέλλουσα νὰ ποιήσῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς φαιδροτάτην ἐντύπωσιν. Ἐν παρέργῳ δὲ διακωμῳδοῦνται πολλὰ τῶν κακῶς παρ' ἡμῖν γινομένων, χωρὶς τοῦτο νὰ προδίδηται ὡς ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ ποιητοῦ — ἐνῷ τὸ ἐναντίον, καὶ κατὰ κόρον μάλιστα, γίνεται ἐν πλείσταις ἄλλαις τῶν ἐφετεινῶν κωμῳδιῶν. Ὁ ποιητὴς φαίνεται ἐντριβὴς περὶ τὴν σκηνογραφικὴν διακόσμησιν, καὶ γινώσκει καλῶς τὴν ποίησιν τῶν ἰταλικῶν μελοδραμάτων, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν μουσικὴν αὐτῶν, ἣν ἁρμόζει εἰς τὰ λυρικὰ μέρη τῆς κωμῳδίας.

Ἔχομεν νὰ ψέξωμεν ἐν τῷ δράματι τὰ ἑξῆς.

Α'. Καὶ οὐσιωδέστατον, ὅτι ἡ κωμῳδία εἶναι ἐστηριγμένη ἐπὶ μιᾶς κακῆς βάσεως, τῆς διακωμῳδήσεως ἀνθρώπου, ὅστις ἔχει ἓ ν ἐ λ ά τ τ ω μ α φ υ σ ι κ ὸ ν, τὴν μυωπίαν, ἂν καὶ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο φαίνεται συνδεδεμένον μὲ ἱκανὴν δόσιν μωρίας καὶ ἐλαττωμάτων ἐργολαβικῶν τοῦ συρμοῦ, τοῦθ' ὅπερ μετριάζει κἄπως τὸν ψόγον ἡμῶν. Τὸ ἐλάττωμα ὅμως τοῦτο συνδέεται τοσοῦτον στενῶς μετὰ τῆς ὅλης ὑποθέσεως, ὥστε ἀποδίδει αὐτὸ τὸν ὅρον οὗ οὐκ ἄνευ εἰς τὴν ὑπόστσαιν ἐκείνης. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲ τόσῳ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ ἐν σιωπῇ τὸ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς κακὸν τοῦτο, καθόσον ὁ ποιητὴς εἰσάγει πρόσωπα ἐν γνώσει κωμῳδοῦντα ἄλληλα· ἐν δὲ τῇ κωμῳδίᾳ τὰ πρόσωπα τὰ δρῶντα, πᾶν ὅ,τι ἂν δρῶσι τὸ ποιοῦν ἄνευ συνειδήσεως, ὅτι εἶναι κακὸν ἢ ἐπίψογον καὶ καθόλου εἰπεῖν κωμικόν. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν, ἂν καὶ κωμικώτατον, δὲν θεωρεῖ ἡ ἐπιτροπὴ τὸ

δρᾶμα εὐδόκιμον. Ἂν ὅμως ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ ἐπιτρέψῃ ἡμῖν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ ἀστεῖον προϊὸν τῆς πάντως λίαν ἐξησκημένης Μούσης του, δὲν θέλομεν διςάσει παντελῶς νὰ τὸ εἴπωμεν μίμον, καὶ καλὸν μάλιστα. Διότι τί ἄλλο γίνεται ἐν αὐτῷ, εἰμὴ δόλος πρὸς τὸν Μυωπίδην, πλεκόμενος ὑπὸ τῶν εὐτραπέλων τῶν Ἀθηνῶν—καὶ τείνεται παγὶς κωμικὴ κατὰ τῆς εὐπιστίας του ὑπὸ τοῦ Μώκου καὶ τὸ τελευταῖον σκευωρεῖται ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἡ διὰ φενάκης κατανάγκασίς του εἰς γάμον, ὃν δὲν ἔστεργεν ἐνδομύχως;

Β'. Κακὸν, ἂν καὶ οὐχὶ τοῦτο τόσον σπουδαῖον (διότι ἐν τῷ θεάτρῳ δὲν φαίνεται) εἶναι ὅτι περιέχει τὸ δρᾶμα μίαν μεγάλην ἀπιθανότητα, δηλαδὴ ὅτι εἶναι δυνατὸν ἐν Ἀθήναις νὰ εὑρεθῇ ὑπάλληλος τοσοῦτον μωρός, ἔστω καὶ θεόστραβος, ὅστις δι' ὅλων τριῶν μηνῶν νὰ πορεύηται ὑπὸ τὸ παράθυρον νέας, τὴν ὁποίαν οὔτ' εἶδεν οὔτ' ἤκουσεν οὔτ' ἠξεύρει οὔτ' ἔλαβε τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσῃ τοσοῦτον χρόνον, τίς ποτε ἦν αὕτη—ἀλλὰ εὐχαριςεῖται νὰ τὴν φαντάζηται,—καὶ κωμάζῃ, χωρὶς νὰ τὸν συλλάβῃ ἡ ἀστυνομία τῶν Ἀθηνῶν ὡς φρενοβλαβῆ — ἢ τὸν ἐκδιώξωσι μὲ τὸ γιοῦχα αἱ μάγκαι τῶν Ἀθηνῶν. Ἂν ὁ κῶμος ἐγίνετο ἐν ὥρᾳ νυκτὸς, ὑπομονή· ἀλλ' ὁ ἐν ἡμέρᾳ μύωψ, εἶναι τὴν νύκτα ὡς ἀμαυρωτικὸς, καὶ ἡ ἀπιθανότης θὰ ἦτο χείρων. Εὑρέθη λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἠναγκασμένος νὰ ἐμπέσῃ εἰς μίαν μεγάλην ἀπιθανότητα, διότι ἔλαβε βάσιν κακὴν, καὶ ἐτιμώρησεν αὐτὸς ἑαυτὸν, μυωπίσας πρὸς τὸ κακόν.

Ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν τὸ δρᾶμα εἶναι ἐπιτυχὲς, ἐπιτηδειότατον εἰς τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν, καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς ἓν τῶν καλλίστων προϊόντων τῆς ἀττικῆς Θαλείας, τιμὴν πολλὴν περιποιοῦν τῷ ποιήσαντι.

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ.

Γρηγόριος ὁ Ε'. εἰς πράξεις τρεῖς, ἰάμβους 1520.

Ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι αἱ σκηναὶ τῶν σφαγῶν καὶ καταδιώξεων αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως χώραν λαβοῦσαι ἐν Βυζαντίῳ, τῇ πόλει τῇ ἱερᾷ καὶ πολυστενάκτῳ τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν. Πρόσωπον πρωτεῦον εἶναι ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, οὗ ἐξιστοροῦνται αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ καὶ ἡ ἀπαγχόνισις, ἐπεισόδια δὲ ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη καὶ ἡ φυλάκισις τῆς Εὐφροσύνης καὶ Ἑλένης Μουρούζη, καὶ τελευταῖον ἡ ἀποφυλάκισις αὐτῶν καὶ διάσωσις ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ, υἱοῦ τοῦ Βεζύρου Βεντερλῆ, ὅστις ἐρᾶται τῆς Ἑλένης καὶ γενόμενος Χριστιανὸς συνδραπετεύει μετὰ τῶν γυναικῶν.

Καὶ ἄλλοτε ἄλλοι τῶν νέων μας ποιητῶν ἀπεπειράθησαν εἰς τραγῳδίαν νὰ μετασκευάσουν τὴν ἐποποιΐαν ἐκείνην τὴν αἱματόεσσαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, μιμούμενοι κατὰ τοῦτο τὸν Αἰσχύλον, ὅστις διὰ τῶν Περσῶν τὸ αὐτὸ ἐποίησε περὶ τῶν συγχρόνων μαραθωνομάχων καὶ σαλαμινομάχων. Ἀλλ' ὅσον ἡ πρόθεσις τοῦ ποιητοῦ εἶναι καλὴ καὶ γενναία, τόσον κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ἀπελείφθη τοῦ τολμηροῦ ἔργου.

Πρὸ παντὸς ἄλλου παρατηροῦμεν αὐτῷ τε τῷ συγγραφεῖ καὶ τοῖς λοιποῖς συναδέλφοις, ὅτι ἡ τραγῳδία θέλει κατὰ τὰ κοινῇ διδασκόμενα ἢ ά) ἥρωα ἀναξιοπαθοῦντα, ὑπὸ τῆς μοίρας διωκόμενον εἰς πράξεις κακάς, αὐτόν μὴ ὄντα φύσει κακὸν, καὶ τιμωρούμενον ἐπὶ τούτῳ, ἐφ' ᾧ καὶ κινεῖ ἡμᾶς εἰς τρόμον καὶ οἶκτον, (Οἰδίπους, Ἀριστόδημος) ἢ β') θέλει ἥρωα βασανιζόμενον ὑπὸ μεγαλόφρονός τινος πάθους, οἷον τῆς φιλοδοξίας, ἢ καὶ αὐ-

τῆς τῆς ἐκδικήσεως, πρὸς σκοπὸν εὐγενῆ, καὶ ἐμπίπτοντα εἰς ἐγκλήματα καὶ τιμωρούμενον διὰ τῆς καθάρσεως, ὅτε καὶ ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς πάλιν οἶκτον καὶ φρίκην ('Ορέστης, Μακβέθ), ἢ γ') θέλει ἥρωα φλεγόμενον ὑπὸ ἔρωτος, ἢ καὶ φιλαυτίας, ἢ φιλοπατρίας, καὶ αὐτοκτονοῦντα ἐπὶ τῇ διαψεύσει τοῦ πάθους, (Αἴας μαστιγοφόρος, Ῥωμαῖος καὶ Ἰουλία), ὅτε καὶ πάλιν κινούμεθα εἰς δάκρυα συμπαθῆ. Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων ὑποθέσεων δυσκόλως δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἥρως τραγικὸς, ἢ μή τοι ἔξοχός τις νοῦς ἀπὸ τῶν μικρῶν καὶ τυχαίων πλαστουργήσῃ μεγάλα. Ἀλλ' ὁ φόνος τινὸς παρά τινος, ὅσον καὶ ἂν ἦναι μεγάλα τὰ δρῶντα καὶ πάσχοντα πρόσωπα, δὲν δύναται νὰ καταστῇ ὑπόθεσις τραγῳδίας. Διὰ ταῦτα οὐδὲ ἡ ἀπαγχόνισις τοῦ Πατριάχου δὲν δύναται νὰ γείνῃ εἰμὴ ἀντικείμενον θρησκευτικῆς ποιήσεως λυρικῆς, οἷα ἡ τοῦ Μαντσόνη, ἢ ἀντικείμενον μελέτης θρησκευτικῆς, οἷαι αἱ τοῦ Λαμαρτίνου, — ἢ ὑπόθεσις ἔπους.

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐν παρόδῳ ἐποιήσαμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὸ παράπαν τὴν ἀξίωσιν νὰ διδάξωμεν κανόνας τέχνης δραματουργικῆς, παρατηροῦμεν τῷ ποιητῇ, ὅτι διήμαρτε περὶ τὴν ὅλην οἰκονομίαν. Ἀντὶ νὰ συλλάβῃ τὸν Πατριάρχην καὶ περὶ αὐτὸν ὡς περὶ ἄξονα ἢ κέντρον, ἔχον δύναμιν ἕλξεως ἀκαταμάχητον, νὰ περικρυσταλλώσῃ τὰ πάντα, πάντα δὲ τὰ δρώμενα ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου νὰ ἐκπηγάζουν καὶ χάριν αὐτοῦ νὰ γίνωνται, τοὐναντίον παρεισήγαγεν ὁ ποιητὴς τόσα ἐπεισόδια εἰς τὸ δρᾶμα, τινὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν διαπλεκόμενα καὶ πέραν τοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου, ὥστε οὐχὶ κινδυνεύουν ἀναγνῶσται καὶ θεαταὶ, ἀλλ' ἄντικρυς λησμονοῦν τῆς τραγῳδίας τὸ ἐπώνυμον πρόσωπον. Γίνεται δὲ ἡ πρᾶξις διὰ τοῦτο διεσπασμένη, ἀσυνάρ-

τητος καὶ, ἵνα μεταχειρισθῶμεν παρομοίωσίν τινα, παρεμφερὴς πρὸς τὰς εἰκόνας ἐκείνας τῶν ἐκκλησιῶν μας, ἐν αἷς βλέπεις κατὰ συμπλέγματα τοὺς ἁγίους παρισταμένους χωρὶς οἱ μὲν νὰ ὑποπτεύωνται τὴν γειτονίαν τῶν δὲ, ἐνῷ καὶ ἂν βλέμμα ἁπλοῦν ῥίψῃς εἰς τὸν δεῖπνον τὸν μυστικὸν τοῦ Λεονάρδου δὲ Βίντσι, σοὶ φαίνεται ὅτι περιβομβεῖ τὰ ὦτά σου ἡ φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με,» καὶ νομίζεις, ὅτι τρέμουν πᾶσαι αἱ ἶνες καὶ διασαλεύονται τὰ σπλάγχνα τῶν δώδεκα μαθητῶν. Συμβουλεύομεν τοὺς σκηνικοὺς ποιητὰς νὰ ἐπισκέπτωνται ἐπιμελῶς τὰς πινακοθήκας, καὶ μακρὸν νὰ παραμένουν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν καλῶν.

Μετὰ ταῦτα θεωροῦμεν ὅλως περιττὸν νὰ διατρίψωμεν ἐν τῷ δράματι τούτῳ, καὶ νὰ εἴπωμεν παρ. χάριν, ὅτι δὲν ἔχει γλῶσσαν τραγικὴν, ὅτι βρίθει λόγων ἀκαίρων, ὅτι εὐμοιρεῖ ἀτοπιῶν καὶ ἀπιθανοτήτων, ὅτι ἐμφαίνει ἄγνοιαν τῶν παριστανομένων καὶ ἠθῶν καὶ πραγμάτων καὶ προσώπων, ὅτι ἔχει φαντάσματα διαλεγόμενα διὰ μακρῶν, ὅτι παραμορφόνει ἱστορικοὺς χαρακτῆρας καὶ μάλιστα τὸν τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ, ὅστις ἐνταῦθα παριστάνεται ὡς βάμπυρος αἵματος διψαλέος καὶ μωρός, ἐνῷ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἦτο χαρακτὴρ μεγαλεπήβολος, ἔχων θέλησιν σιδηρᾶν καὶ δι' αὐτῆς συντρίβων πάντα τὰ προστυχόντα ἐμπόδια, ὡς καὶ συνέτριψε πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Οὐδεὶς ποιητὴς οὔτε δύναται, οὔτε πρέπει νὰ παραμορφώνῃ τὴν ἱστορίαν· ἀλλ' ἂν ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ παρεμβαίνουσα, ἀντὶ νὰ ἐξευγενίσῃ καὶ ἐξυψώσῃ τοὺς χαρακτῆρας, ἔστω καὶ αὐτούς τοὺς κακούς, τοὐναντίον τοὺς διαστρέφῃ, πρέπει ἡ φαντασία ἐκείνη νὰ περιαιρεθῇ τὰς θυμοθελεῖς καὶ ἰδιοβούλους πτέρυγας ὑπὸ τῆς κριτικῆς, ὅπως εἰκονίζεται, ὅτι αἱ πτέρυγες τοῦ ἀκολασταί-

νοντος ἔρωτος περιδένονται ἐπὶ τῶν ὤμων ὑπὸ τῆς Κυθηρίας.

Τὰς μικρὰς ταύτας παρατηρήσεις ἀπευθύνομεν τῷ ποιητῇ, διότι ἀγάμεθα τῶν ἐπιχειρούντων μεγάλοις καὶ ἂν μὴ κατορθοῦν, καὶ διότι θέλομεν οὐχὶ νὰ ἀποθαῤῥύνωμεν ἀλλ' εἰς περίσκεψιν νὰ ἐμβάλωμεν τὴν ἀπειρίαν του τὴν νεανικήν.

Μιχαὴλ Κομνηνὸς Β'. δεσπότης τῆς Ἠπείρου.

Μακρόν, μακρότατον δρᾶμα εἰς πέντε πράξεις, κατὰ τὴν ῥωμαντικὴν σχολὴν συντεταγμένους εἰς ἰάμβους καὶ ἐνιαχοῦ εἰς λόγον πεζόν.

Μιχαὴλ ὁ δεσπότης, ἔχων σύζυγον ἐνάρετον τὴν Θεοδώραν, καὶ υἱὸν ἐξ αὐτῆς ἀκμαῖον, δι' ἔρωτα πρὸς Ἄνναν τὴν Γαγγρινὴν συκοφαντήσας ἐκδιώκει ὑπερώρειον τὴν νόμιμον σύζυγον. Καταφθάσας ὁ υἱὸς Νικηφόρος ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας μάτην πειρᾶται νὰ σώσῃ τὴν μητέρα ἀπὸ τῆς ἀτιμώσεως· καὶ ἡ μὲν Θοοδώρα πορεύεται πρὸς ἐρημίτην τινα τὸν Βενιαμὶν καὶ γίνεται μοναχὴ, ὁ δὲ υἱὸς Νικηφόρος ῥίπτεται εἰς τὰς φυλακὰς, ἔνθα σκευωρεῖται ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς ἡ δολοφονία του. Ἀλλ' ὁ πατὴρ μεταμέλλεται διὰ τὴν κάθειρξιν τοῦ υἱοῦ καὶ ἀνθίσταται εἰς τὰς πρὸς καταδίκην τοῦ Νικηφόρου παραπείσεις τῆς Ἄννης· ἡ αὐλὴ διίσταται, οἱ περὶ τὸν Μιχαὴλ συμπλέκονται πρὸς τοὺς περὶ τὴν Ἄννην, καὶ ὑπερισχύσαντες ἐλευθεροῦσι τὸν Νικηφόρον, ὅστις δι' ἀνακρίσεων ἀποδεικνύει τὴν ἀθωότητα τῆς μητρὸς καὶ τὰς δολοπλοκίας τῆς Ἄννης. Ὁ Μιχαὴλ ἐκδηματοῦται ὑπὸ φασμάτων, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Χαμλέτου παρὰ Σαιξπὴρ, ἡ Ἄννα δολοφονεῖ ἰδίᾳ χειρί τὸν Λουκᾶν, ὄργανον τῶν δολοφονιῶν της, εἰς ἐξάλειψιν τῶν μυστηρίων τῶν προτέρων ἐγκλημάτων

της, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς συζύγου τοῦ Μακβέθ. Ὁ Νικηφόρος, ἡγούμενος συνωμοτῶν, ὁρμᾷ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ πατρὸς εἰς τιμωρίαν τῆς μητρυιᾶς, ἡ δὲ Ἄννα ἐξ ἀπογνώσεως αὐτοκτονεῖ. Πατὴρ καὶ υἱὸς ἀπέρχονται νῦν εἰς ἀναζήτησιν τῆς μητρὸς τῆς ἐρημοπλάνου, τὴν ὁποίαν εὑρίσκουσιν ἐπιθάνατον· ἐκ τῆς συγκινήσεως ἀποθνήσκει ἡ μοναχή, ὁ Μιχαὴλ αὐτοκτονεῖ, ὁ γέρων Βενιαμὶν ἀποθνήσκει ἐκ τῆς ὀδύνης, ἀναγνωρίσας τὴν Θεοδώραν ὡς θυγατέρα του, πίπτει δὲ λειπόθυμος ἐπὶ τῶν νεκρῶν καὶ ὁ Νικηφόρος αὐτὸς, καὶ καταπεταννύεται ἡ αὐλαία ὡς μελανὴ σινδόνη ἐπικαλύπτουσα τὴν ἰλιάδα αὐτὴν τῶν κακῶν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ῥωμαντικοῦ τούτου δράματος, τοῦ ἐνθυμίζοντος τὴν σύζυγον τοῦ Μακβὲθ ἐν τῇ Ἄννῃ, τὸν Ἀμλέτον ἐν τοῖς φαντάσμασι τοῦ Μιχαὴλ, τοῦ καταγγέλλοντος ποιητὴν κομιδῇ νέον, θερμῶς μὲν αἰσθανόμενον καὶ ζωηρὰν ἔχοντα τὴν φαντασίαν, παντελῶς δὲ ἀδαῆ τῆς τε γλώσσης τῆς τραγικῆς καὶ τῆς δραματικῆς οἰκονομίας, καὶ δεικνύοντος εὕρεσιν περὶ τὰς περιπετείας σφόδρα ἀπομνημονευτικήν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς «ὅτι ἀπὸ τῆς τῶν δοκίμων μεγαλοφυΐας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχὰς, ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομίων, ἀπόῤῥοιαί τινες φέρονται, ὑφ᾽ ὧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβαστικοὶ τῷ ἑτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει.» Ἀλλ᾽ ἡ ἀπομίμησις δέον νὰ γίνεται κατὰ τὸν τρόπον τῶν μελισσῶν, αἵτινες ἐφιπτάμεναι ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος ἐκμυζῶσι τὸν μελιτώδη χυμὸν καὶ διαπορεύουσαι διὰ τοῦ ἰδίου σώματος ἀποκρίνουσιν ἐν τοῖς κηρίοις οὕτως, ὥστε δὲν δύνασαι νὰ εἰκάσῃς ἐκ πρώτης ὄψεως, οὐθ᾽ ὅτι τὸ μέλι εἶναι οὐσία ἀνθολογηθεῖσα, οὔτε παρὰ τίνος ἄνθους ἀνεμυζήθη. Ἓν δ᾽ ἀκόμη λέγομεν πρὸς τὸν ποιητὴν, ὑπὲρ οὗ ἐσμὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ συμπαθέστατα διατεθειμένοι, καὶ τοῦτο

παρακαλοῦμεν καὶ τοὺς λοιποὺς νὰ ἐνστερνισθῶσι καλῶς — νὰ προσπαθήσωσι πάντοτε νὰ ὦσιν ε ὐ γ ε ν ε ῖ ς τ ὴ ν ψ υ χ ὴ ν, καὶ ὑ π ε ρ ή φ α ν ο ι τ ὴ ν π ρ ο α ί ρ ε σ ι ν, καὶ ἀ ν δ ρ ώ δ ε ι ς, διότι ὑπὸ τῆς ἱστορίας τοιοῦτοι φέρονται ὄντες πάντες οἱ μεγάλοι ποιηταί. Τοιοῦτοι δὲ γενόμενοι θέλουσιν ἐκ συγγενείας ψυχικῆς ἐκλέγει ὑποθέσεις δραμάτων εὐγενεῖς, καὶ τὰ πρόσωπα δὲ θέλουσι τὰ παριστάνει σκεπτόμενα, διαλεγόμενα καὶ πράττοντα μετὰ μεγαλοφροσύνης καὶ εὐγενείας. Οὕτως ἂν πράξῃ καὶ ὁ τοῦ Κομνηνοῦ ποιητὴς, θὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀπεράντους ἐκείνας φλυαρίας καὶ κοινοτοπίας, ὑφ' ὧν, ὡς ὑπὸ ζιζανίων ὑπερτραφῶν, καταπνίγεται καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαθὸς σπόρος τοῦ ποιητικοῦ του ἀγροῦ.

Ἀριστόδημος, εἰς μέρη πέντε, ἰάμβους 1550

Ὑπόθεσις τοῦ δράματος τούτου εἶναι ὁ ἥρως τῆς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνιζομένης Μεσσηνίας Ἀριστόδημος ὁ Αἰπυτίδης, ὁ ἰδίᾳ χειρὶ σφαγιάζων τὴν θυγατέρα Λαονίκην εἰς λύτρωσιν τῆς πατρίδος ἐκ τῆς ἐπικειμένης δουλείας.

Τὰ κατὰ τὸν Ἀριστόδημον εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὰ οὐ μόνον ἐκ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ κλασικοῦ δράματος τοῦ Μόντη, Ἰταλοῦ τραγικοῦ. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ποιητὴς ἔλαβεν ὡς ὑπόθεσιν τὸν ἥρωα δρῶντα τὴν παιδοκτονίαν, ἐνῷ ὁ Μόντης παρέστησεν αὐτὸν παλαίοντα πρὸς τὰς Ἐριννῦς μετὰ τὴν παιδοκτονίαν. Ὁ ἡμέτερος ποιητὴς ζωγραφεῖ τὸν ἥρωα προσφέροντα σφάγιον τὸ ἴδιον τέκνον πρὸς ἐξευμένισιν τῶν θεῶν, ἰδίᾳ δὲ χειρὶ σφάζοντα τὴν θυγατέρα, ἵνα ἀποπλύνῃ τὴν κατὰ τῆς τιμῆς της ἐπίπλαστον καταγγελίαν τοῦ ἐραστοῦ Δάμιδος, ἐνῷ ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς παρέστησε τὸν ἥρωα δράσαντα ὅπως ἐ-

δρασεν, οὐχὶ τοσοῦτον ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν πατρίδα, ὅσον μάλιστα καὶ κυρίως ἐκ φιλοδοξίας, ἵνα κερδήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν Μεσσηνίων καὶ δι' αὐτῆς τὸν χηρεύοντα θρόνον. Φοβερώτερος εἶναι ὁ ἥρως παρὰ τῷ Μόντῃ, εὐγενέστερος παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ποιητῇ, ἅτε διαπράττων τὸν φόνον εἰς ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς, ἧς τὴν ἀπώλειαν ἐθεώρει κακὸν μεῖζον καὶ αὐτῆς τῆς ἀπωλείας τοῦ τέκνου.

Ἐξόχως τραγικὴ εἶναι ἡ ὑπόθεσις καὶ ἐπιτηδεία νὰ γεννήσῃ περιπετείας σαλευούσας ἐκ βάθρων τὴν καρδίαν τῶν θεατῶν. Ὁ περικλεὴς Μόντης ἐπέτυχε νὰ συγγράψῃ τραγῳδίαν, ἥτις εἶναι καὶ μέλλει νὰ ἦναι εἷς τῶν λαμπροτάτων ἀδαμάντων τῆς πλουσίας φιλολογίας τοῦ γείτονος καὶ ὁμαίμονος ἔθνους τῶν Ἰταλῶν. Ἐπέτυχε τάχα καὶ ὁ ἡμέτερος ποιητής; Πολὺ ἀμφιβάλλομεν. Ἰδοὺ ἡ ἀνάλυσις.

Οἱ Μεσσήνιοι, πανταχοῦ ἡττηθέντες, εὑρίσκονται συνεσπειρωμένοι ἐν τῇ Ἰθώμῃ περὶ τὰ πάτρια ἱερὰ καὶ τὰς δέλτους τοῦ Ἰθωμάτα Διός, ἀπὸ δὲ τῆς ἄκρας ἐκείνης περιφέροντες κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τῆς Μεσσηνίας τὰ πλούσια καὶ εὐρέα πεδία, οὐδὲν ἄλλο ἀνακαλύπτουσιν εἰμὴ ἐρείπια καὶ καπνοὺς καὶ στίφη πολεμίων περιπολοῦντα.

Ἀπεγνωσμένος περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος ἔρχεται Λυκίσκος ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἐρυφίλης πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἀριστόδημον, ἵνα τὸν συμβουλευθῇ περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ ἥρως βλέπων τὸν ἀδελφὸν ἄπελπιν ἐμπνέει αὐτῷ θάῤῥος, τὰ μὲν ἐλέγχων τὰ δὲ παραινῶν, καὶ διασκεδάζει πάσας τὰς ὑπὸ τοῦ Λυκίσκου ὑποτρεφομένας ἐλπίδας περὶ ἐντίμου συνθηκολογήσεως μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Πόλεμον μέχρις ἐσχάτων, πόλεμον καὶ

ἐνταφιασμὸν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Ἰθώμης; αὐτὰ συμβουλεύει ὁ Ἀριστόδημος.

Ἀλλ' ὅταν κ' ἡ ὑστάτη ἐξαφανισθῇ
Ἐλπὶς ἐλευθερίας καὶ τιμῆς, σεμνὸν
Προβαίνει τὸ καθῆκον πρόσω, βασιλεῦ!
Τὴν Ἰθώμην τάφον μας— ἢ τὴν
Πατρίδα ἐλευθέραν .... οἱ δὲ Θεοὶ ἂς νεύσωσιν
Ἀπ' οὐρανοῦ τὸ μέλλον.

Πείθεται ὁ Λυκίσκος, καὶ ἀποφασίζεται νὰ πεμφθῇ καὶ δεύτερος θεοπρόπος εἰς Δελφούς, ὁ δὲ Ἀριστόδημος νὰ ποιήσῃ νυκτερινὴν ἔξοδον εἰς συλλογὴν τροφῶν—νὰ συγκαλεσθῇ δὲ καὶ ἡ γερουσία ἵνα συμμετάσχῃ τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων.

Πηγὴ τῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ λαός,
Καὶ πᾶσ' ἀρχὴ πᾶς νόμος καὶ πᾶν σχέδιον,
Ἂν ἐκ τῆς ψήφου ἀποῤῥέῃ τοῦ λαοῦ,
Βεβαιοτέραν ἔχει τὴν ἐμπέδωσιν.

Στίχοι, οἵτινες μᾶς ὑπομιμνήσκουσι τὸν ἀθάνατον ἐκεῖνον στίχον τοῦ Σοφοκλέους ἐν Ἀντιγόνῃ στίχ. 733.

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Καὶ οἱ μὲν δύο ἀδελφοὶ ἀπέρχονται, μένουσι δὲ αἱ δύο νεάνιδες, Ἐρυφίλη ἡ τοῦ Λυκίσκου καὶ Λαονίκη ἡ τοῦ Ἀριστοδήμου, συνδιαλεγόμεναι πολλὰ τὰ οἰκεῖα, ἕως οὗ ἀποχωρεῖ ἡ βασιλόπαις.

Προσέρχεται νῦν ὁ Ἀριστόδημος ἐν πανοπλίᾳ· μέλλων δὲ ν' ἀπέλθῃ εἰς ἐπικίνδυνον ἐκδρομὴν ἀσπάζεται τὴν θυγατέρα περιπαθῶς καὶ ἐξηγεῖ, ὅτι ἂν τέως ἐφέρετο πρὸς αὐτὴν αὐστηρῶς, ἀλλ' οὐχ ἧττον θερμότατα τὴν ἠγάπα καὶ οἱονεὶ ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὴν τραχύτητα ἐκείνην τὴν κατ' ἐπιφάνειαν. Ἀφιερώνει τὴν κόρην εἰς τὴν προστασίαν τῶν θεῶν καὶ ἔτι ἀφροντιστότερον καταφρονεῖ τοὺς κινδύνους, καθόσον γινώσκει, ὅτι καταλείπει τῇ Λαο-

νίκῃ καὶ ἄλλον ἐπίγειον προστάτην, τὸν Δᾶμιν, πτωχὸν μὲν ἀλλ᾽ εὐγενῆ καὶ ἀνδρεῖον, πρὸς ὃν γινώσκει ἀπὸ μακροῦ χρόνου καὶ μετὰ χαρᾶς ἐνδομύχου, πῶς ἔχει ἡ καρδία τῆς Λαονίκης. Ἐνῷ δὲ καὶ πάλιν περιπτύσσεται τὴν κόρην ὁ ἥρως, ἐπιφαίνεται ὁ ἱερεὺς Ἐπήβολος φέρων τὸν χρησμὸν τοῦ Λοξίου.

Β΄. ΜΕΡΟΣ.

Ἐν τῷ θαλάμῳ τῆς πατρῴας οἰκίας μονολογεῖ διὰ μακρῶν ἡ Λαονίκη μεριμνῶσα περὶ τοῦ πατρὸς καὶ ἀναπολοῦσα τὰ χθὲς πρὸς αὐτὴν περὶ Δάμιδος εἰρημένα — ἀλλὰ καὶ ἀποροῦσα περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἐπηβόλου. Πετᾷ δὲ ὁ νοῦς πρὸς τὸν Δᾶμιν, ὅστις καὶ αὐτὸς συνεξελθὼν μετὰ τοῦ πατρὸς πρὸς μάχην ἴσως που κεῖται νεκρὸς ἢ τραυματίας, — καὶ τέλος ἡ φαντασία τῆς νέας καταθλιβομένης ὑπὸ τοῦ ζοφεροῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος, γεννᾷ ἐν αὐτῇ ἀμύθητον ταραχήν. Τῶν αἰσθημάτων τούτων προεξέχει ὁ ἔρως.

Καταφθάνει ὁ Δᾶμις περίλυπος, ἡ δὲ Λαονίκη μόλις ὀψὲ συνελθοῦσα ἐκ τῆς χαρᾶς, παρατηρεῖ τὴν λύπην ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ ἐκχύνεται εἰς θρήνους περὶ τοῦ πατρός. Βεβαιοῖ ὁ Δᾶμις ὅτι καλῶς ἔχει ὁ πατήρ, καὶ τότε ἡ Λαονίκη κοινολογεῖ αὐτῷ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρὸς εἰς γάμον προσεχῆ.

Φίλη δυστυχὴς

ἀνακράζει ὁ Δᾶμις — καὶ ἡ Λαονίκη πάλιν ἐκδειματοῦται περὶ τοῦ πατρός, ἕως οὗ μετὰ πολλὰς περιπαθείας καὶ ταλαντεύσεις μεταξὺ φόβου καὶ ἐλπίδος τελέως πεισθεῖσα ὅτι καλῶς ἔχει ὁ πατὴρ — ἐπιδίδοται ἀθρόα εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ πρὸς τὸν Δᾶμιν ἔρωτος, ἐν ᾧ δι᾽ αὐτὴν ἔγκειται τὸ ἄωτον τῆς εὐδαιμονίας.

ΔΑΜΙΣ 'Αλλὰ δυστυχὴς εἶσ' ἐν κινδύνῳ, κινδυνεύεις, ἐννοεῖς;
ΛΑΟΝΙΚΗ 'Εγὼ νὰ κινδυνεύσω πῶς καὶ διατί;
εἰς τὰς ἀγκάλας σου ὦ Δᾶμί μου ἀδύνατον
ὁ κίνδυνος νὰ μ' εὕρῃ·
ΔΑΜΙΣ Σώθητι λοιπόν!

Καὶ ἐξηγεῖ ὁ Δᾶμις τὸν χρησμὸν καὶ τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ κλῆρον καὶ τὴν ἀπόδρασιν τοῦ Λυκίσκου μετὰ τῆς θυγατρὸς καὶ τὴν φρικτὴν προσφορὰν τοῦ 'Αριστοδήμου. Εἰς μάτην μεταχειρίζεται πᾶσαν τοῦ ἔρωτος τὴν φλογερὰν πειθὼ καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐπαγωγοῦ μέλλοντος, ἵνα παραπείσῃ τὴν Λαονίκην εἰς φυγὴν καὶ εἰς σωτηρίαν. Ἄκαμπτον ἄρνησιν ἀντιτάσσει ἡ Λαονίκη.

Τὸ ἤκουσα, ὦ Δᾶμί μου, κ' εὐχαριστῶ·
'Αλλ' ἡ θυγάτηρ τοῦ Αἰπυτίδου
Οὐδέποτε θὰ προδώσῃ τοὺς ἐφεστίους θεούς.

'Εν ἀφάτῳ ἐκςάσει πρόσκεινται περιπεπτυγμένοι οἱ ἐρασταί, ὅτε εἰσέρχεται ὁ 'Αριςόδημος καὶ μικρὸν ἀποπτεύσας καὶ κλυδωνισθεὶς μεταξὺ ςοργῆς καὶ φιλοπατρίας ἀποσπᾷ τὴν Λαονίκην καὶ ἀποπέμπει τὸν Δᾶμιν, ὅςις ἔξαλλος ὑπ' ὀδύνης μελετᾷ δι' οἱουδήποτε τρόπου νὰ διασώσῃ τὴν ἐρωμένην.

Ἵσταται ἤδη ἐν ἀγορᾷ περὶ τὸν βωμὸν ὁ 'Επήβολος καὶ ἐπὶ τραπέζης τὰ τῆς θυσίας παρόντων τῶν Μεσσηνίων.

Σιγεῖτε πάντες, εὐφημεῖτε.

'Επικαλεῖται τοὺς ὑπαχθονίους δαίμονας ὅπως παραλάβωσι τὸ θῦμα, ἱκετεύει τοὺς Οὐρανίονας ἵνα ἐπιβλέψωσιν ἵλεῳ ἐπὶ τὴν κινδυνεύουσαν Μεσσηνίαν, καὶ φαίνεται ὁ πατὴρ ἄγων τὴν Λαονίκην ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ προσφέρει αὐτὴν τῷ ἱερεῖ, λέγων τάδε·

'Αντὶ ψυχῆς μιᾶς
Δὲν θ' ἀφήσω τὴν πατρίδα ἕρμαιον
Χειρῶν ἀπλήστων καὶ ζυγοῦ τυραννικοῦ.

Καὶ εἶναι λόγος ὑψηλὸς ὅμοιος πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἀνεφώνουν οἱ πατέρες ὑμῶν, κύριοι, ὅτε ἐπέθετον εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ περιουσίαν καὶ τέκνα καὶ ζωήν.

Ἤδη ἐξέτεινεν ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ θῦμα, ὅτε ὁρμᾷ πρὸς τὸν βωμὸν ὁ Δᾶμις, καὶ ἡ Λαονίκη προσφύεται τῷ μνηστῆρι. Ἀριστόδημος καὶ Δᾶμις ἀντικαταμέμφονται ἀλλήλων, ὡς ὁ Κρέων καὶ ὁ Αἵμων παρὰ Σοφοκλεῖ. Κελεύσαντος δὲ τοῦ πατρὸς τοὺς στρατιώτας ν' ἀπαγάγωσι τὸν νεανίσκον, οὗτος ἀντιπροβάλλει τὸ ἀνόσιον καὶ μάταιον τῆς θυσίας,ὡς τοῦ χρησμοῦ ἀπαιτοῦντος παρθένον, τῆς δὲ Λαονίκης κυοφορούσης.

Ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ βιαίως ἀποσπασθεῖσα ἡ κόρη ἀπὸ τοῦ Δάμιδος, περιχύνεται τῷ πατρὶ ὡσανεὶ προστασίαν ζητοῦσα, ὁ δὲ Ἀριστόδημος φλεγμαίνων ὑπὸ φιλοτιμίας διασχίζει τὸν κόλπον τῆς θυγατρὸς εἰς μαρτύριον τῆς ἀθωότητος, ὡς ἐνεοὶ δὲ μένουσιν οἱ Μεσσήνιοι ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἀχνιζόντων σπλάγχνων τῆς Λαονίκης,ἥτις ἐκπνέουσα εὐγνωμονεῖ τῷ πατρί.

ΠΡΑΞΙΣ Γ΄.

Ἄρχεται ἡ κάθαρσις τοῦ ἐγκλήματος τῆς παιδοκτονίας.

Ἐν βαθείᾳ νυκτὶ κοιμᾶται ὁ Ἀριστόδημος, ἐστηριγμένος ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς, ἀφ' οὗ σειομένου ἐξέρχεται τὸ φάσμα τῆς Λαονίκης καὶ προκαλεῖ αὐτὸν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τοὺς νερτέρους. Ὡς ὑπὸ δεινοῦ ἐφιάλτου ἀφυπνισθεὶς ὁ Ἀριστόδημος μετὰ μακροὺς ὀλοφυρμοὺς καὶ ἀνασκοπὰς πρὸς τὸ παρελθὸν ἀποφασίζει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ βίου. Μάτην ἐπιφανεὶς ὁ Ἐπήβολος πειρᾶται νὰ τὸν καταπραΰνῃ καὶ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ ἔργου ἐπαγγελλόμε-

νὸς ἐξαγνισμὸν κατὰ τὸ παράδειγμα τοσούτων ἡρώων, μάτην κρούει τὴν χορδὴν τῆς φιλοπατρίας ἥτις ἐσάλευεν ἔτι πρὸ μικροῦ τὴν μεγάλην ἐκείνην ψυχήν. Τὰ πάντα εἰς μάτην. Ἡ συντριβεῖσα καρδία τοῦ ἥρωος εἶναι ἐσβεσμένος κρατήρ,ἐν ᾧ παρέμεινε μόνη ἡ ψυχρὰ σποδὸς τῶν γηΐνων παθῶν.Πρὸς τὸν Ἐπήβολον λοιπὸν ἀπερχόμενον παραγγέλλει ὁ Ἀριστόδημος νὰ εἴπῃ τοῖς Μεσσηνίοις νὰ ἐκλέξωσι τὸν Δᾶμιν ὡς ἀρχηγὸν μέλλοντα νὰ ὁδηγήσῃ τὰ λείψανα τοῦ λαοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς δούλης πατρίδος. Ἀποσύρεται δὲ καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐκεῖ που πλησίον, ὅτε ἔρχεται ὁ Δᾶμις ἀναζητῶν τὸν τάφον τῆς Λαονίκης καὶ καθήσας περὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ ψάλλει παθητικωτάτην ᾠδὴν ἐπιτύμβιον.

Ἀλλὰ παράφορος ὑπὸ τῆς ὀδύνης ὁ Δᾶμις ἐγείρεται, ἐπομνύων νὰ ἐκδικηθῇ τὴν μνηστὴν διὰ τοῦ φόνου τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ἐνῷ δὲ ταῦτα μελετᾷ καὶ καταρᾶται, ἀκούονται μακρόθεν οἱ ἀλαλαγμοὶ τῶν νικώντων καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ἡττηθέντων Μεσσηνίων ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Ἰθώμης. Προσέρχεται δὲ καὶ ὁ Αἰπυτίδης πρὸς τὸν τάφον τῆς θυγατρὸς καὶ ἀποχαιρετήσας καὶ πατρίδα καὶ ἥλιον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα Αἴαντος τοῦ Μαστιγοφόρου αὐτοκτονεῖ, ἀφοπλίζεται δὲ ἐπὶ τῇ θέᾳ καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Δάμιδος, ὅστις παραδραμὼν εἰς ἐπικουρίαν, βλέπει τὸν ἥρωα ἐκπνέοντα καὶ ἀκούει τὰς ἐσχάτας παραγγελίας. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ Ἐπήβολος εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Ἀριστοδήμου, φέρων ἐπ᾽ ὤμου τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, βλέπει τὰ γενόμενα καὶ ἀνακράζει :

Ἀπέθανεν ὁ ἄριστος
τῶν Μεσσηνίων. Ἄν ποτε ἐπέπρωτο
ἡ Μεσσηνία νὰ σωθῇ, θὰ ἔσωζεν
αὐτὴν ὁ Ἀριστόδημος. Ἀλλὰ κρατεῖ

τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ δυνάμεων
ἑτέρα ὑπερτάτη καὶ ἀσάλευτος
ἐπουρανία θέλησις, ἡ τῶν θεῶν.

Καὶ ἡ αὐλαία καταπίπτει.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι μὲν πεποιημένον μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς, καὶ ἐν πολλαῖς τῶν σκηνῶν αὐτοῦ συγκινεῖ τὸν ἀναγνώστην βαθύτατα, πιστεύομεν δὲ ὅτι ἔτι μᾶλλον θὰ συγκινήσῃ τοὺς θεατὰς ἐν θεάτρῳ, ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν εἶναι πολὺ ὑποδεέστερον ἐπεξειργασμένον ἢ ὅσον ἡ ὑπόθεσις συνεχώρει· τὸ δὲ μᾶλλον προσβάλλον τὴν αἴσθησίν μας εἶναι, ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμφαντασθῇ ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἔζων τὰ δρῶντα πρόσωπα, καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν τότε ἠθῶν καὶ ἐθίμων νὰ ἀρυσθῇ οὐ μόνον ἰδέας, ἀλλὰ καὶ τὴν πρέπουσαν παράστασιν αὐτῶν. Οὕτως εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ παρίσταται ἡ Ἐρυφίλη ὁμιλοῦσα ὡς σήμερον ποιοῦσιν αἱ νέαι τοῦ συρμοῦ.

ἆ, ναί, τί γίνεται,
Ποῦ εἶναι ἡ φιλτάτη ἐξαδέλφη μου;
δὲν τρέχ' εἰς τὰς ἀγκάλας μου; ἡ ὀκνηρά!
δὲν θὰ ἐξύπνησεν ἀκόμη καὶ σχεδὸν
ἐγγίζει μεσημβρία.

Τὰ πρόσωπα πολλάκις φέρονται πολυλογοῦντα καὶ διὰ πολλῶν ἐξηγήσεων ἐκπίπτοντα τῆς ἀρχικῆς ἀξίας. Ὁ Ἀριστόδημος πολυλογεῖ ἐν τῇ Α'. σκηνῇ καὶ ταυτολογεῖ, ὅταν ζωγραφίζῃ τὴν κατάστασιν τῶν Εἱλώτων. Ἐν τῇ Β' σκηνῇ διαλέγεται ἡ Λαονίκη καὶ σχεδὸν φιλονικεῖ πρὸς τὴν Ἐρυφίλην διὰ μακρῶν περὶ ἐργασίας οἰκιακῆς, καὶ λέγονται τὰ κοινὰ ἐκεῖνα καὶ συνήθη, τὰ καθ' ἡμᾶς πάντη ἀνάρμοστα ἐν δράματι, ἐν ᾧ παίζεται ἡ τύχη τῆς Μεσσηνίας καί ἐπικρέμανται τοσαῦται καταστροφαί. Μάλιστα εἶναι κωμικὴ σχεδὸν ἡ Ἐρυφίλη, ἀφηγουμένη τὰς

ἰδιοτροπίας της ὡς enfant gaté (στίχ. 380=400). Ὅλη δὲ ἡ σκηνὴ αὐτὴ ἐδύνατο νὰ ἀφαιρεθῇ, χωρὶς μηδὲν νὰ ἀπολέσῃ τὸ δρᾶμα, διότι οὔτε κἂν γνήσια ἤθη καὶ ἔθιμα παριστάνει τῶν τότε καιρῶν, ὥστε νὰ τὴν θεωρήσῃ τις ὡς περιθώριον τῆς κυρίας εἰκόνος. Νεωτερικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς, οἷον

Τί θέλετε εἰς τὴν οἰκίαν μου, κύριε; —
ὢ εἴμεθ' ὄντα ἄθλια, οὐτιδανὰ
ἐντὸς τοῦ κόσμου αἱ νεάνιδες ἡμεῖς·
πάντοτε δοῦλαι καὶ τῆς παρακαίρ' αἰδοῦς,
πάντοτε δοῦλαι τῶν διατυπώσεων,
πάντοτε δοῦλαι τῶν ἀνδρῶν —

ὁμοίως δέ,

παραφρονεῖς, μικρέ μου κύριε.

Ταυτόσημα εἶναι πολλά, ὡς τὰ ἑξῆς·

πῶς τρέμει ἡ καρδία μου
ἀκόμη καὶ σφαδάζει —
ὢ ἔρημα καὶ ὀρφανά μου δώματα.

Ἡ παράστασις τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους τῆς Λαονίκης ἐν τῇ μακρᾷ μονολογίᾳ εἶναι νεωτερικῶς ἐκπεφρασμένη, καὶ μετὰ πολυλογίας ἀφορήτου ἐνιαχοῦ, ἂν καὶ ὁ ποιητὴς φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸν περίφημον ἐκεῖνον χορὸν τὸν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, (στίχ. 771—785).

Ἔρως, ἀνίκατε μάχαν,
ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις·
φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος, ἔν
τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς·
καί σ' οὔτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδείς,
οὔθ' ἁμερίων ἐπ' ἀνθρώπων· ὁ δ' ἔχων, μέμηνεν.

Παρακαλοῦμεν τὸν ποιητὴν νὰ μελετήσῃ καὶ πάλιν τὸν χορὸν ἐκεῖνον καὶ ἔπειτα νὰ διασκευάσῃ τὴν μακρὰν μονῳδίαν του.

Τὸ ᾆσμα τοῦ Δάμιδος ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Λαονίκης καίτοι καλὸν καθόλου, δὲν ἁρμόζει εἰς δρᾶμα ἀρχαϊκόν· εἶναι παράφωνος νεωτερισμὸς διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην εἰκόνα.

Ξύπνα, γλυκέ μου ἄγγελε,
τὸν Χάρων' ἄφες πλέον·
ὁ ἐραστής σου κλαίων
σὲ κράζει γοερῶς.

—

Τὰ μελανὰ τὰ χώματα
εἶναι ὑγρὰ καὶ κρύα,
φρικώδης κατοικία!
δὲν πρέπουσιν εἰς σέ!

—

Τὰ βλέφαρά σου ἄνοιξον·
ἰδὲ ὁ κόσμος ὅλος
γελᾷ ἀκτινοβόλος
καὶ φέγγ' ὁ οὐρανός.

—

Σὲ ἱκετεύω, μῆτερ γῆ,
δός μοι εὐώδη ἴα
ἁγνὰ ὡς ἡ εὐδία
καὶ ῥόδα πορφυρᾶ.

—

Μιᾶς παρθένου στέφανον
θὰ πλέξω οὐρανίας
θὰ βάλω καὶ ταινίας,
μνηστή μ' εἶν' ἐκλεκτή.

—

Στεφανηφόρος νύμφη μου,
ὁπόταν ἐξυπνήσῃ,
θὰ μὲ ἀκολουθήσῃ·
κοιμᾶται τώρ' αὐτή.

—

Ὦ ἄστρον μου πολύτιμον,
ποῦ λάμπεις; ποῦ πλανᾶσαι;
φεῦ! εἰς τὴν γῆν κοιμᾶσαι
χλωμὸν καὶ πελιδνόν.

—

Καὶ ἦσο σὺ τοῦ βίου μου
ἡ λαμπηδὼν ἡ μόνη,
καὶ μὲ ἐζωογόνει
τὸ ἄχραντόν σου φῶς.

—

Σὺ ἦσο τῆς καρδίας μου
ἡ ἱερὰ ἑστία,
θεότης μου ἁγία
ἑδρεύουσα ἐκεῖ.

—

Ἦσο θυμῆρες ἄνθος μου
καὶ ἔῤῥε' εὐωδία
ἐκ σοῦ, ὡς ἡ μαγεία,
γλυκεῖα, δαψιλής.

—

Καὶ μὲ ἀφῆκας ἔρημον,
πικρὰν τὴν ὕπαρξίν μου
ζοφώδη τὴν ζωήν μου
νὰ σύρω ἐπὶ γῆς.

. . . .
. . . .

Ψέγομεν καὶ τοῦτο, ὅτι παρεισάγεται τὸ φάσμα τῆς Λαονίκης μακρολογοῦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν πρὸς τοὺς νῦν ποιητάς, ὅτι τῶν φασμάτων ἡ παρεισαγωγὴ πρέπει νὰ γένηται cum grano salis, ἵνα μὴ καθιστῶνται τὰ δράματα ἀληθεῖς φαντασμαγορίαι.

Ἡ τρίτη πρᾶξις προδίδει εὐκρινῶς τὴν σχεδὸν δουλικὴν ἀπομίμησιν τοῦ Μόντη. Ὅ,τι ἐκεῖ ὁ Γώνιπος ποιεῖ, τοῦτο ποιεῖ ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς Ἐπήβολος — οἷος ἐκεῖ ὁ Ἀριστό-

δημος, διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἐριννύων τῆς συνειδήσεως, τοιοῦτος καὶ ἐνταῦθα. Ἀναγνωρίζομεν ὅμως καὶ τὴν δύσκολον θέσιν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς πρότυπα ἀπαράμιλλα, τὸν Σοφοκλέα καί Μόντην, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετ' ἐκείνων καταλείπει πολλάκις δυσαπάλλακτον τὴν ἀπομίμησιν, καθάπερ ὁ μόσχος, οὗ ἂν ψαύσῃ τις καὶ διὰ βραχέων, ἀποπνέει τὴν ὀσμήν του διὰ μακρῶν.

Τὰ καλὰ τοῦ δράματος εἶναι ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ Ἀριστοδήμου, ἡ διαλάμπουσα ἁπανταχοῦ—εἶναι τὸ βαθὺ αἴσθημα τοῦ ἔρωτος μεταξὺ Λαονίκης καὶ Δάμιδος, καί ἡ κατειρώνευσις τῆς τύχης, ἥτις ἐμφαίνεται ἐν τῇ καλλίστῃ ἐκείνῃ σκηνῇ — ἐν ᾗ ἡ ἄρνησις τῆς Λαονίκης τοῦ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Δάμιν καὶ νὰ σωθῇ, ἐνῷ πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἐβεβαίου καὶ ᾐσθάνετο ὅτι ἔζη δι' αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ— εἶναί τι ἐξόχως ὑψηλὸν, εἶναι ἡρωϊσμὸς δυνάμενος νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν τῆς Ἀντιγόνης παρὰ Σοφοκλεῖ, στεργούσης τὸν θάνατον μᾶλλον ἢ νὰ βιάσῃ τὰ χρέη πρὸς τοὺς θανόντας. Ὁμοίως καλλίστη εἶναι καὶ ἡ σκηνή, καθ' ἣν συκοφαντηθεῖσα ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡ Λαονίκη ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ, τοσοῦτον βιαίαν αἰσθάνεται τὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς, αὐτὴ ἡ προσπεφυκυῖα ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἐραστοῦ ὡς ἡ ναυαγὸς ἐπὶ τῆς ἐσχάτης σανίδος, ὥστε ἔντρομος ἀποσπᾶται καὶ ζητεῖ προστασίαν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς καὶ φονέως της.

Ἐν τέλει λέγομεν τῷ ποιητῇ, ὅτι προοιωνιζόμεθα ἀπ' αὐτοῦ ἀγαθά· ἂν δὲ ὁ Ἀριστόδημος ἦναι τὸ πρῶτόν του ἔργον, τὸ ἀσπαζόμεθα ὡς τὴν ἀμφιλύκην, τὴν προάγγελον ἄστρου λαμπροῦ ἐπὶ τοῦ δραματικοῦ ὁρίζοντος τῆς Ἑλλάδος.

Κρῆτες καὶ Βενετοί, εἰς πράξεις πέντε, ἐν ἰάμβοις.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο ὑπεβλήθη καὶ πέρυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Πέτρος Γανδανώλης, καὶ ἐπῃνέθη. Διασκευασθὲν ἐστάλη καὶ πάλιν. Ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις.

Κατὰ τὸ 1570 οἱ Κρῆτες μὴ φέροντες τὴν δεσποτείαν τῶν Βενετῶν ἐπανέστησαν κατ' αὐτῶν, ἡγουμένου τοῦ Γεωργίου Καντανώλη καὶ τοῦ Φράγκου, συνεργοῦντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Μουσούρου καὶ τοῦ Ἀναστασίου Πατεροπούλου. Τοῦ Καντανώλη ὁ υἱὸς Πέτρος ἦν ἐν τῷ μνηστεύεσθαι Μαρίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Μουσούρου, ὅτε ἐρασθεὶς Σοφίας τῆς τοῦ Μολίνη, εὐγενοῦς Βενετοῦ ἐκ Χανίων, παραιτεῖ τήν πρώτην ὑπὲρ τῆς δευτέρας. Ὁ Μολίνης μετ' ἀγανακτήσεως βλέπει τὸ ἀμοιβαῖον πάθος τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ Πέτρου, μὴ τολμῶν δὲ κατὰ πρόσωπον νὰ πολεμήσῃ αὐτὸ τὰ μὲν ἐκ φόβου ὑπὲρ τῆς ζωῆς τῆς θυγατρὸς, τὰ δὲ ἐκ φόβου μὴ ἐξαγριώσῃ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἔτι μᾶλλον, ὑποκρίνεται ὅτι συγκατανεύει εἰς τὸν γάμον, μάλιστα δὲ καὶ ἀναβαπτίζεται εἰς ὀρθόδοξον, ἵνα ἄρῃ δῆθεν πᾶν πρόσκομμα ὡς ἀπὸ τοῦ ἑτεροδόξου, καὶ τελείως συνταυτίσῃ τὴν τύχην τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας μετὰ τῆς τῶν Κρητῶν. Ἐνῷ δὲ τελοῦνται αἱ ἑορταὶ ἐπὶ τῇ ἀναβαπτίσει καὶ τοῖς γάμοις, οἱ δὲ δύο Καντανόλαι, πατὴρ καὶ υἱός, ξενίζονται ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Μολίνη, δολοφονοῦνται ὑπὸ τῶν Βενετῶν, προεξάρχοντος τοῦ οἰκοδεσπότου, συναποθνήσκει δὲ ἐκ θλίψεως καὶ ἡ Σοφία, παραφρονεῖ δὲ ἡ Μαρία, ἥτις εἶχε μὲν δράμει εἰς τὸν πύργον, ἵνα δι' ἐγκαίρου καταγγελίας σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ κινδυνεύοντος Πέτρου, ἀλλ' ἔφθασεν ἐκεῖσε ἀργὰ, τῆς καταστροφῆς ἤδη οὔσης ἐν τῷ τελειοῦσθαι.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο παριστάνει μίαν σελίδα τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐθνικοῦ βίου κατὰ τὴν ζοφερὰν ἐκείνην ἐποχήν, καθ' ἣν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἐνομίζετο παντελῶς ἐσβεσμένον ἀπὸ τοῦ πίνακος τῶν ἐθνῶν. Μόνον ἐν Κρήτῃ, ἴσως δὲ καὶ ἐν Μάνῃ, περιεσώζετο εἶδός τι ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, διότι οἱ Βενετοὶ ἄποθεν ὁρμώμενοι ἦσαν ἠναγκασμένοι, εἰς διατήρησιν τῶν ἑαυτῶν κτήσεων ἐν τῇ Μεσογείῳ, νὰ περιποιῶνται τοὺς ἰθαγενεῖς, ἵνα συναντιτάσσωσι καὶ τούτων τὰ στήθη κατὰ τῶν ἀδιαλείπτως ἐφορμώντων Ὀθωμανῶν. Ἀλλ' οἱ Κρῆτες ἐξίσου ἐμίσουν καὶ Τούρκους καὶ Βενετούς, καὶ συχνάκις συνεμάχουν μετὰ τῶν μὲν κατὰ τῶν δὲ, διότι εὕρισκον τὸν ἄρτον τῆς δουλείας ὁμοίως πικρὸν ἐξ οἱασδήποτε χειρὸς δεσποτῶν καὶ ἂν προσεφέρετο εἰς αὐτούς. Οἱ Βενετοὶ εἰς καταδάμασιν τῶν Κρητῶν πολλάκις μετεχειρίζοντο τὴν ἀλωπεκήν, καὶ θυέστεια δεῖπνα πολλάκις προσηνέχθησαν παρ' αὐτῶν εἰς τοὺς ἁπλοϊκοὺς ἀλλὰ μεγαλόφρονας περιοίκους τῆς Ἴδης καὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο, ἐκ τῶν δοκιμωτάτων τοῦ παρόντος ἀγῶνος, εἶναι ὁμαλῶς κατεσκευασμένον. Ἡ παράστασις φαίνεται φυσικὴ ἐν τοῖς πλείστοις, οἱ χαρακτῆρες εἶναι σαφεῖς, ἡ καταστροφὴ ἐπέρχεται ῥαγδαία, ἡ κάθαρσις εἶναι καλή. Σχετικῶς κράτιστα εἶναι τὸ πρῶτον καὶ ἔσχατον μέρος τοῦ δράματος.

Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον ἔχει πολλὰ τὰ τρωτά. Καὶ πρῶτον ὅλον τὸ Β'. μέρος εἶναι σχεδὸν εἰπεῖν πλατυσμὸς καί τις δι' ἄλλων λέξεων ἐπανάληψις τοῦ Α ου μέρους. Ὁμοίως παριστάνεται καὶ ἐνταῦθα ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Μαρίας, ὅπως καὶ ἐν τῷ Α'. μέρει· διότι ἂν ἡ πρώτη σκηνὴ τοῦ Β'. μέρους μὴ χρησιμεύῃ ἵνα παραστήσῃ τὸ πάθος τῆς Μαρίας, εἶναι περιττὴ ὡς μηδὲν

προσθέτουσα νέον. — Ὁμοίως ἐν τῷ Βῳ μέρει περιγράφεται ἡ λύσσα τοῦ Κολάντου καὶ τοῦ Μολίνη κατὰ τοῦ Καντανώλη υἱοῦ καὶ πατρὸς, ὅπως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ σκηνῇ τοῦ Α'. μέρους. Οὔτε δὲ ἡ κατασκόπευσις τοῦ Μολίνη ἐν τῷ κήπῳ προσθέτει καινόν τι, διότι καὶ ἐκ τοῦ ᾄσματος τῆς Σοφίας ἐν τῷ Αῳ μέρει δηλοῦται ἤδη τὸ πάθος αὐτῆς καὶ γίνεται τῷ Μολίνῃ καθ' ὅλα γνωστόν. Ἰδοὺ τὸ ᾆσμα.

Ὅταν μὲ λόγους καίοντας καὶ μὲ τὸ χεῖλος τρέμον
Ἐξέφραζον τὸν ἔρωτα, ἀλλόφρων πλὴν εὐδαίμων,
Καρδίαν ὁ ἀναίσθητος δὲν εἶχεν εἰς τὰ στήθη
Καὶ μὲ ἠρνήθη!

Εἰς μάτην τόσοι μου παλμοὶ καὶ τόσαι συγκινήσεις·
Ἀντὶ μαρμάρου ἔπλασεν αὐτὸν τυφλῶς ἡ φύσις
Κ' εἶνε ἐντὸς τοῦ στήθους του ἀντὶ καρδίας λίθος,
Ἀφ' οὗ μ' ἠρνήθη!

Ἐν ᾧ ἐκπνέω νεαρά, οὐδέν' ἀκούω θρῆνον·
Ἐν ᾧ πατρίδα καὶ γονεῖς ἠρνήθην δι' ἐκεῖνον,
Μοὶ ἀπομένει ἀμοιβὴ καρδιοβόρος λήθη,
Ἀφ' οὗ μ' ἠρνήθη.

Ματαίως ἀφ' οὗ ἥναψε πυρκαϊὰν ἐντός μου,
Ἀφ' οὗ με ἀπεστέρησε παντὸς τοῦ ἄλλου κόσμου,
Ἀφ' οὗ τὰ στήθη ἔτρεψα εἰς Ἑλληνίδος στήθη,
Αὐτὸς μ' ἠρνήθη!

Διὰ ταῦτα τὸ Β'. μέρος δὲν μᾶς ἐφάνη ἐν πολλοῖς ἐπαινετὸν ἕνεκα τοῦ πλατυσμοῦ, καίτοι καλύπτεται οὗτος ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀβιάστου τῆς παραστάσεως.

Τὸ Γ'. μέρος διδάσκον τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν πρωτευόντων προσώπων βόσκοντα καὶ ἀντίθετα πάθη, ἀπήρεσε καὶ αὐτὸ τοῖς κριταῖς ἐνιαχοῦ· καὶ μάλιστα ἐφάνη ἡμῖν, ὅτι τὰ λεγόμενα παρὰ τῆς εὐδαίμονος Σοφίας πρὸς τὴν ἀναξιοπαθοῦσαν ἀντίζηλον, τὴν Μαρίαν, ἔχουσιν οὐχὶ ὡς ἀπόρροια καρδίας ἀγαθῆς καὶ συμπαθοῦς, μὴ δυναμένης δὲ

μηδὲν ὑπὲρ τῆς πασχούσης, ἀλλ' ὡσεί τις ἐπιτετηδευμένη εἰρωνεία, ὡς εἰρωνεία ἄντικρυς εἶναι ἡ ἀτοπία καὶ ἡ παρὰ τοῦ Μολίνη πρόσκλησις τῶν ἀδικηθέντων Μουσούρου καὶ Μαρίας εἰς τοὺς γάμους τῆς εὐδαίμονος θυγατρός, ἐκτὸς ἂν ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην ἀγαθότητα ἢ ἀτοπίαν ἐκρύπτετο καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Μουσούρου παγίς, ἵνα καὶ τοῦτον σὺν τοῖς ἄλλοις δολοφονήσῃ ὁ Μολίνης. Ἀλλὰ καὶ δόλος ἂν ἦτο, εἶναι πάλιν ἀτεχνότατος, διότι οὔτε πατὴρ οὔτε κόρη θὰ προσήρχοντο εἰς τοὺς γάμους ἀνθρώπων, ὧν ἕνεκα βαθύτατα ἐπληγώθησαν. Δὲν μένει ἄλλο εἰς δικαιολόγησιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκαιρολογιῶν τούτων, εἰμὴ ὅτι χρησιμεύουσιν εἰς περιγραφὴν τῆς μιαρᾶς καὶ χαιρεκάτου ψυχῆς τοῦ Μολίνη, ἥτις εἰς ἓν καθολικὸν μῖσος συμπεριελάμβανε πάντας τοὺς Κρῆτας ἀδικοῦντάς τε καὶ ἀδικουμένους.

Ἐν τῷ Δ'. μέρει, ἐν ᾧ τελεῖται τὸ ἔγκλημα — ἡ ἐφύβρισις εἰς τὸν ἔρωτα Κρήσσης χάριν ἔρωτος πρὸς ξένην καὶ ἡ ματαίωσις τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μόχθων τοῦ Πατεροπούλου, εὑρίσκονταί τινα ἀπαρέσαντα τοῖς κριταῖς. Καὶ πρῶτον διαστρέφεται ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἥρωος, ὅταν ἀναγκάζηται νὰ ψευδολογήσῃ πρὸς τὸν πατέρα ὅτι ἠγάπησε τὴν Μαρίαν ὡς ἀδελφήν. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, πᾶσαι τότε αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος καὶ αἱ δυσχέρειαι τοῦ Πέτρου αἱ δηλούμεναι ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τρίτῃ πράξει θὰ ἦσαν μορμολύκεια ψευδῆ· ὁ δὲ ἥρως διὰ τοιούτων ἀντιφάσεων περιπίπτει εἰς τὴν θέσιν ἀνθρώπων κοινῶν, μὴ ἐχόντων τὸ θάῤῥος νὰ εἴπωσιν ὡς ἡ Μήδεια·

καὶ αἶδα μὲν ὅσα δρᾶν μέλλω κακά,
θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Καὶ ἡ ἀναβάπτισις δὲ τοῦ Μολίνη, ἂν μὴ ἦναι ἱστορικὸν γεγονός, οὐδὲν προσθέτει εἰς τὸ δρᾶμα, εἶναι ἐπεισό-

διον ἀργόν· καὶ ἡ προσέλευσις τῆς Μαρίας μετὲ τοῦ Πατεροπούλου εἰς τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος, ὡσεί τις ζῶσα δηλονότι διαμαρτύρησις, φαίνεται σχολαία· διότι ἂν μὲν γίνεται ὡς τελευταῖον μέσον εἰς σωτηρίαν τοῦ Πέτρου, ἔπρεπε κἄπως πλατύτερον νὰ φανερωθῇ ὁ σκοπός· ἂν δὲ γίνεται ὡς ἁπλοῦν ἔνδειγμα ἀλλοφροσύνης τῆς Μαρίας, τὸ πρᾶγμα ἠδύνατο νὰ παρασταθῇ διὰ μονολόγου τινός. Ἔχομεν δὲ νὰ ψέξωμεν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ Πέτρου ἐπὶ τῇ ᾠδῇ ἐν τῷ συμποσίῳ, διότι φαίνεται ἡμῖν ἄκαιρος καί πως ὄζων δογκισοτισμοῦ. Ἐννοοῦμεν τί ἠδύνατο νὰ ἀντείπῃ ὁ ποιητής, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πέτρος, νέος ὤν, εὐκόλως παρεσύρετο ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος, λησμονῶν τὰ περὶ αὐτόν, καὶ μὴ ὀρθῶς κρίνων τὰ καθεστῶτα. Ἰδοὺ ἡ ᾠδή, ἥτις κράτιστα χρησιμεύει, ἵνα προπαρασκευάσῃ τοὺς θεατὰς καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καταστροφήν, ὡς ὁ κακὸς οἰωνὸς τῶν ἀρχαίων τραγῳδιοποιῶν.

ΡΑΨΩΔΟΣ.

(Προβὰς εἰς τὸ μέσον μὲ λύραν).

I

Μὲ τὴν λύραν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Τυρταίου δὲν προβάλλω,
καὶ τὴν πολιὰν μὲ δάφνας κεφαλὴν δὲν θὰ κοσμήσω.
Εἰς ὁμήγυριν εὐθύμων πάθη τρυφερὰ θὰ ψάλω,
καὶ ἂν πάντας μὲ τὸ ᾆσμα τὸ βραχὺ δὲν συγκινήσω,
εἰς τὴν μνήμην τῶν Κρητῶν
κἂν θ' ἀνακαλέσω ᾄδων ὄνομα ἀγαπητόν.

Κόραι τοῦ Κουστογεράκου, τίλατε τὰς μαύρας τρίχας,
συνοδεύσατε τὸ ᾆσμα τῶν τρεμόντων μου χειλέων.
Τῶν ἐρώτων τοῦ Καλλέργου τὰς οἰκτρὰς θὰ ψάλω τύχας!
Ἂν ὑπῆρξε Κρὴς καὶ Ἕλλην μέγας τὴν ψυχὴν ὁ Λέων,
τὴν καρδίαν πλὴν βορὰν
ἔδωκεν εἰς τῶν ἐρώτων τὴν ὀλέτειραν πυράν.

Ἀφ' οὗ ἔστεψε μὲ δάφνας τὸ ὡραῖον μέτωπόν του,
λέων ἀληθὴς τὴν Ῥώμην καὶ κακὸς τῶν Φράγκων δαίμων,
ἔβαινε τροπαιοφόρος εἰς τὸ τέρμα τῶν σκοπῶν του,
πλὴν πληγεὶς δὲν εἶχε πέσει ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολέμων,
ἀλλὰ θῦμα Βενετῶν,
θῦμα δόλου εἶχε γίνει ὁ ἡγέτης τῶν Κρητῶν.

Δὶς συνήγειρε τοὺς Κρῆτας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας,
κ' ἡ ὑπέρφρων Βενετία ἔτρεμεν εἰς τ' ὄνομά του·
ἀλλὰ δὶς κατέστη θῦμα καταπτύστου προδοσίας,
κ' ἐν ᾧ ἔλυε χεὶρ ξένης ἐρωμένης τὰ δεσμά του,
εἰς δημίους ἀπηνεῖς
τὸν παρέδωκε καὶ πάλιν Βενετόφρων συγγενής.

Τὸν ἐδέχθησαν οἱ Φράγκοι, ἀλλ' οὐχὶ δεσμώτην πλέον . . .
καὶ κρυπτοὺς σκοποὺς ἐγκλείων, νέαν ἔγερσιν ἐλπίζων
τῶν Λατίνων τὴν φιλίαν δὲν ἀπέκρουσεν ὁ Λέων,
ὁ δὲ Δοὺξ τὴν ἕνωσίν του δῆθεν ὡς πανηγυρίζων
—δόλους ὅμως ἐνεργῶν—
μέγα δεῖπνον προαγγέλει εἰς τιμὴν τῶν Καλλεργῶν.

Ἀνακηρυχθεὶς συμπότης Φράγκων μισησῶν ὁ Λέων
ἐλυπήθη μέν, ἀλλ' εἶχεν, εἶχε καὶ χαρὰν μυχίαν.
Ἔρωτος πυρὰ ἀνήφθη εἰς τὸ στῆθός του τὸ καῖον
διὰ τοῦ δουκὸς τὴν κόρην, τὴν ὡραίαν Φλωρεντίαν,
ἥτις ἔσωσεν αὐτὸν
ἀπὸ ὄνυχας δημίων, μισελλήνων Βενετῶν.

Ἦτο Φράγκισσα, ἀλλ' εἶχεν Ἑλληνίδος θερμὰ στήθη·
ἀνελύετο ὁ Λέων εἰς τὸ βλέμμα της τὸ καῖον!
Ὡς αὐτὴν ποτὲ παρθένος εἰς τὴν γῆν δὲν ἠγαπήθη,
ἀλλὰ εἶχε καὶ καρδίαν ποιητοῦ θερμοῦ ὁ Λέων
καὶ τὸν ἔρωτα αὐτῶν
ἔβλεπον μὲ φθόνον ὄμμα αἱ ὀρδαὶ τῶν Βενετῶν.

Δὲν ἑώρτασαν ἀκόμη ποτὲ Πάσχα εἰς Χανία
πομπωδέστερον, ἢ ὅσον τοῦ Καλλέργου τὴν φιλίαν
μὲ τοὺς Βενετούς! καὶ ἔκφρων ἡ ἐρῶσα Φλωρεντία
ἐξεστόμισε τὸ πάθος μὲ σιγῶσαν εὐγλωττίαν,
δι' ἐνόχων της παλμῶν
καὶ διὰ τῶν πνιγομένων εἰς τὸ δάκρυ ὀφθαλμῶν!

II

Τοῦ μεγάλου συμποσίου ἡ φαιδρὰ στιγμὴ σημαίνει,
κ' εἶνε δαιτυμὼν ὁ Λέων τῶν τυράννων μας Λατίνων.
Συναγάλλεται μ' ἐκείνους, ἐνδομύχως ὅμως στένει,
εἰς τῶν Φράγκων τὰς προπόσεις τὰς σαρκαστικὰς προπίνων,
κ' ἑαυτὸν παραμυθῶν
ἔβλεπε τὴν Φλωρεντίαν πλήρης εὐγενῶν παθῶν!

'Αλλ' ἐξαίφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς κραιπάλης
μεταβάλλονται οἱ Φράγκοι εἰς δημίων συμμορίαν,
καὶ ἀνάρπαστος ὁ Λέων ἐπὶ βδελερᾶς ἀγκάλης
εἰς σπαρακτικοῦ θανάτου ῥίπτεται τὴν ἀγωνίαν,
καὶ ἐν μέσῳ χλευασμῶν
τὸν ἐμπτύουν, δόντες οὕτω τελευταῖον ἀσπασμόν!

III

Κρῆτες, κλαύσατε μαζύ μου! κλαύσατε καὶ σεῖς τῶν Λάκκων
σεμνοπρόσωποι παρθένοι! τῆς πατρίδος σας τὸ θρέμμα,
ἡ ἐλπὶς τῆς Κρήτης τότε, εἰς στενὸν ἐτέθη σάκκον
κ' εἰς τὰ κύματα ἐῤῥίφθη! Δὲν τοῦ ἔπιε τὸ αἷμα
τῆς πατρίδος μας ἡ γῆ,
οὐδὲ μάχης πολυκρότου τὸν ἐσπάραξε πληγή.

Δὲν ἐπέζησεν ἡ κόρη τῶν ὀνείρων του! Κ' ἐκείνη
ἀρνηθεῖσα τοὺς δημίους εἰς τὸν θάνατον ἐδόθη!
Εἰς τὸν Λέοντα ὁ σάκκος ἔγεινε θανάτου κλίνη,
καὶ ἐτάφησαν μαζύ του τόσα ὄνειρα καὶ πόθοι!..
Πλὴν τί λέγω; — Ἔτι ζῇ!..
κ' αἰωνίως εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἑλλήνων θ' ἀναζῇ!

Ἐν δὲ τῷ Ε'. μέρει ψέγομεν τοῦτο, ὅτι ἡ Μαρία, κόρη Ἑλληνίς, εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε παραδίδεται εἰς τὸν βραχίονα ἀνθρώπου μισητοῦ αὐτῇ καὶ Φράγκου ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατρός, καὶ ὁδηγεῖται προσωπιδοφόρος εἰς τοὺς γάμους τοῦ πρώην ἐραστοῦ της. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι κινεῖ τὴν Μαρίαν εἰς τὸ βῆμα τοῦτο εὐγενὲς ἐλατήριον, ἡ ἐπιθυμία

τοῦ διασῶσαι τὴν ζωὴν τοῦ Πέτρου, ὃν ἔμαθε κινδυνεύοντα· ἀλλὰ πάντως δὲν εἶναι σύμφωνος ὁ τρόπος οὗτος πρὸς ἤθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικά. Τἄλλα ὅμως ἡ πρᾶξις εἶναι γοργή, αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι καταστροφαὶ πολὺ συγκινοῦσι τὸν ἀναγνώστην, πιστεύομεν δὲ ὅτι ἔτι μᾶλλον θὰ συγκινήσουν τοὺς θεατὰς ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ὄντος τοῦ δράματος λίαν ἐπιτηδείου εἰς διδασκαλίαν.

Ἆγις ὁ Εὐδαμίδα. Δρᾶμα ἱστορικὸν εἰς μέρη πέντε, ἐν ἰάμβοις καὶ ἀναπαίστοις.

Ἆγις ὁ Εὐδαμίδα, μόλις ἄγων τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, καλὸς τὸ σῶμα καὶ εὐγενὴς τὴν ψυχήν,καὶ πλουσιώτατος μὲν αὐτός, διότι ἐκέκτητο ὡσεὶ ἑξακοσίων ταλάντων περιουσίαν πλὴν τῶν γαιῶν, πλουσιωτάτας δὲ ἔχων καὶ τὴν μητέρα Ἀγησιστράταν καὶ τὴν μάμμην Ἀρχιδάμειαν, ἐπεβάλετο ἐκ φιλοτιμίας ἢ φιλοδοξίας νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὴν ἀρχαίαν εὐκοσμίαν καὶ αὐστηρότητα, ἤδη ὑπὸ τρυφῆς καὶ πλούτου ἔκφυλον καὶ σαπράν. Μόλις ἑπτακόσιοι ἦσαν οἱ γνήσιοι Σπαρτιᾶται κατὰ τὸν Πλούταρχον, τούτων δὲ πάλιν μόνοι ἑκατὸν κατεῖχον ὅλην τὴν Λακωνικήν, ὡς τινες τοῦ μεσαίωνος γαιοκτῆται, τῶν λοιπῶν ὄντων ἀποχειροβιώτων καὶ ξένας γεωργούντων γαίας, ἢ ἀκολουθούντων τοὺς παρὰ ταῖς αὐλαῖς τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἡγεμόνων καὶ σατραπῶν μισθοφοροῦντας βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, εὐτελεῖς καὶ αὐτοὺς καὶ ἀδόξους μισθοφόρους. Συναντελάβετο δὲ προθύμως τοῦ ἔργου καὶ ἡ εὐγενὴς νεολαία, ὧν μεταξὺ διέπρεπον ὁ Λύσανδρος, ὁ Ἱππομέδων καὶ ὁ Ἀνδροκλείδας, συνηκολούθει δὲ ὁ πένης καὶ ἄκληρος καὶ κατάχρεως ὄχλος, ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ προθυμότατος εἰς πᾶσαν μεταπολίτευσιν, — ἀντεπολιτεύθησαν δὲ τὸν Ἆγιδα ὁ συμβα-

σιλεὺς Λεωνίδας, ὁ ἀπομάξας τὰ ἤθη τῶν Ἀσιανῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σελεύκου, πρὸς δὲ οἱ πλούσιοι, ὧν κατεκάησαν τὰ χρεώγραφα (τὰ κλάρια) κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀγησισάλου, θείου τοῦ Ἄγιδος, ἐπὶ τῷ προσχήματι μὲν σεισαχθείας, πράγματι δὲ ἐκ ῥυπαρᾶς φιλοχρηματίας, καὶ τῶν ὁποίων ἐπαπειλεῖτο ἡ κτηματικὴ περιουσία ὑπὸ τοῦ ἀναδασμοῦ,—μάλιστα δὲ πάντων αἱ ἐπίκληροι γυναῖκες τῆς Σπάρτης, αἵτινες ἐθεώρουν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, μόνην τὴν τρυφὴν ὡς εὐδαιμονίαν. Ἐναυάγησε δὲ τὸ εὐγενὲς ἐπιχείρημα, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐπιεικείας τοῦ Ἄγιδος, μὴ συγχωρήσαντος τὸν φόνον τοῦ Λεωνίδου, τὰ δὲ ἐκ τῆς πλεονεξίας τοῦ Ἀγησιλάου καὶ τῆς πρὸς τὸν λαὸν ὕβρεως, τὸ δὲ ναυάγιον τοῦ ἐπιχειρήματος ἐπεσφράγισεν ὁ φόνος τοῦ Ἄγιδος καὶ τῶν συγγενῶν γυναικῶν.

Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς διαγεγραμμένον κατὰ τὸν παράλληλον βίον τοῦ Πλουτάρχου, τὸν Ἄγιδα, ἔν τισι τῶν σκηνῶν μάλιστα δι' αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ Πλουτάρχου, καὶ προτίθεται νὰ ἀνελίξῃ μίαν σελίδα τῆς σπαρτιατικῆς ἱστορίας διὰ παραστάσεως ζώσης, ὅπως οἱ θεαταὶ πορισθοῦν τὴν ἐξ αὐτῆς διδασκαλίαν ἐναργεστέραν. Ὁ ποιητὴς ὢν γνώστης τῶν ἀρχαίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων, εἰδήμων τῆς τε γλώσσης καθόλου καὶ τῆς δραματικῆς φρασεολογίας, ἀπετύπωσεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων ὅπως ἔχουσιν ἐκεῖ, τὸν τοῦ Ἄγιδος, δυσφοροῦντος ἐπὶ τῷ μαρασμῷ τῆς πατρίδος καὶ φλεγομένου ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας τοῦ ἀποσκορακίσαι τὰ κακῶς κείμενα, ἅμα δὲ καὶ πρᾴου καὶ ἐπιεικοῦς καὶ ἥκιστα φιλεκδίκου, ἀλλὰ καὶ μὴ τελείως στοχαστικοῦ τῶν μελλόντων συμβῆναι, μηδὲ τῶν δεόντων γενέσθαι, μηδὲ κατανοοῦντος τὴν μεγάλην μεταβολὴν τῶν καιρῶν — τὸν τῆς Ἀρχιδαμείας καὶ Ἀγησιστράτας, Σπαρτιατίδων ἀρ-

χαιοπρεπῶν — τὸν τοῦ Ἀγησιλάου, τοῦ πανούργου καὶ κερδαλεόφρονος, τοῦ ἐκμεταλλευομένου τὰς εὐγενεῖς καὶ ἀπείρους τῶν νέων ὁρμὰς πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον, — τὸν τοῦ Λεωνίδα, τοῦ ὑπερόπτου καὶ σκληροῦ βασιλέως — τὸν τῆς Χειλωνίδος, τῆς τρυφερᾶς καὶ ἐναρέτου θυγατρὸς καὶ συζύγου — τὸν τῆς Ἀρικρατείας, τῆς γυναικὸς τῆς ἁβροδιαίτου καὶ ἀλαζόνος.

Ἀναντιῤῥήτως ἡ ὑπόθεσις εἶναι ὡραία καὶ ἐπιτηδείως ἐκλελεγμένη, ἵνα ἐμποιήσῃ φρόνημα γενναῖον εἰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξορμῶσα εἰς ἐθελοθυσίαν τῶν πάντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐξαίρουσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ ἐξαισίως ἐπαγωγὸν τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν. Διὸ καὶ ἀπένειμεν ἡ ἐπιτροπὴ τῷ ποιητῇ ἀμέριστον τὸν ἔπαινον διὰ τὴν ἐπιβολήν, φρονοῦσα ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς δράματος εἶναι ἡ προσήκουσα τοῦ θέματος ἐκλογή, καὶ ἀποτροπιαζομένη ὅσα ἀναβιβάζουν εἰς τὴν σκηνὴν πρόσωπα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔκφυλα καὶ ἐκτρεπόμενα εἰς πράξεις εὐτελεῖς, αἵτινες ὅσον καὶ ἂν παρασταθῶσιν ἄξιαι περιφρονήσεως, σκεδάζουσι πάντοτε κατὰ τῶν θεατῶν ἀσβόλην τινα κακίας ἐνοχλοῦσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς.

Τὰ πλεῖστα ἐν τῷ δράματι τούτῳ εἶναι εὖ ᾠκονομημένα, διότι καὶ ἡ παράστασις ἐν πολλοῖς ζωηρά, καὶ αἱ περιπέτειαι ποικίλαι καὶ ἡ διαδοχὴ αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον φυσικὴ καὶ ἀβίαστος, καὶ ἡ καταστροφὴ γοργὴ καὶ συγκινητικὴ διὰ τὸ ἀγέρωχον καὶ εὐγενὲς τῶν ἀπολλυμένων. Παρατηρεῖται μὲν ἐν τῷ δράματι ἔλλειψις καθάρσεως ἐναργοῦς, διότι τιμωρεῖται διὰ στραγγάλης ὁ καλὸς κἀγαθὸς Ἆγις καὶ αἱ μεγαλόφρονες Σπαρτιάτιδες, διασώζεται δὲ ὁ κερδαλεόφρων Ἀγησίλαος καὶ θριαμβεύει ἐν τῷ Λεωνίδᾳ ἡ κακία· ἀλλ᾽ οὕτω κελεύει ἡ ἱστορία. Ἄλλως δὲ ἡ κάθαρσις ἠδύνατο ἴσως νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἐγ-

κειμένη ἐν τῇ τυραννίᾳ, εἰς ἣν περιπίπτουσιν οἱ Σπαρτιᾶται καταπροδόντες τὸν ἀγαθὸν βασιλέα των ἐν ὥρᾳ κινδύνου· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον κρίναμεν οὕτω, καθόσον ἡ ὅλη πόλις παρίςαται ἐν τῷ δράματι διὰ πολλαπλῶν χορῶν ἐκ νέων, γερόντων καὶ γυναικῶν συναγωνιζομένη τῷ Ἄγιδι ἢ τῷ Λεωνίδᾳ.

Πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ θεωρήσωμεν ἄμεμπτον τὸ δρᾶμα. Καὶ ἐπαναλήψεις ἔχει καὶ κοινοὺς τόπους σπαρτιατικῆς φρασεολογίας καὶ τετριμμένα τινὰ καί τινας πλατυσμοὺς καί τινας παρομοιώσεις ἀπροσφυεῖς. Τινὰ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ μέρει δὲν οἰκονομοῦνται τόσον καλῶς. Τὰ ἐν τέλει τῶν πράξεων ᾄσματα, ἐπέχοντα τόπον τῶν ἀρχαίων χορῶν, εὑρίσκομεν κάπως ἀσθενῆ καὶ ἐστερημένα λυρικῆς δυνάμεως, ἐκτὸς ἂν ἐφοβήθη ὁ ποιητὴς μὴ ἐν δράματι σπαρτιατικῷ πάθῃ παρ' ἡμῶν ὅ,τι ἡ λύρα τοῦ Τερπάνδρου, διὰ σκεπάρνης ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἀποκοπεῖσα τὰς τρεῖς ἐκ τῶν ἑπτά της χορδῶν. Τῆς Χειλωνίδος ἡ ἐμφάνισις δὲν προπαρασκευάζεται, ἀλλ' οὔτε κἂν ὑποδηλοῦται ἡ παρουσία· ὑπάρχουν σκηναὶ ἐν αἷς οὔτε τὴν δέουσαν τάξιν εὑρίσκομεν, οὔτε τὴν ἐνάργειαν τῆς παραστάσεως ἐν θεάτρῳ.

Καίτοι ἐνέχον σφάλματα, ἄλλως τε δυνάμενα εὐκόλως δι' ἐπισταμένης ἐπεξεργασίας νὰ διορθωθῶσιν, ἔκρινεν ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ τὸ δρᾶμα ἀξιώτατον νὰ συναγωνισθῇ περὶ τοῦ βραβείου.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ τέλος τοῦ Δ'. μέρους, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Χειλωνὶς παρακαλεῖ τὸν πατέρα της Λεωνίδαν νὰ σώσῃ τὸν σύζυγόν της.

ΧΕΙΛΩΝΙΣ,

(ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ ἔσπευσε καὶ συνεκάθισεν ἱκέτις, περιβαλοῦσα τὰς χεῖρας εἰς τὸν Κλεόμβροτον, καὶ τῶν παιδίων τὸ μὲν ἔνθεν, τὸ δ' ἔνθεν ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα).

Πενθοῦσαν αὖθις, πάτερ, κ' ἱκετεύουσαν
μὲ βλέπεις· τοῦτο δὲ τὸ πένθος μ' ἔμεινεν,

ἀφότου τύχη δυσμενὴς σ' ἐξώρισεν.
Ὁμοίως τότε σχῆμα κι' ὄψιν ἔλαβον
ἱκέτιδος· τὴν κόμην οὕτως ἔλυσα,
κ' ἐπέψαυσα τοὺς πέπλους ἐπὶ τῶν βωμῶν,
νὰ σώσω προσπαθοῦσα τὸν πατέρα μου.
Καὶ τώρα πάλιν σὺ θὰ γείνης βασιλεύς,
καὶ θὰ στεφθῇς μὲ δάφνην νίκης· πλὴν ἐμὲ
ἐκ νέου πένθος θὰ καλύπτῃ ἄφατον,
κι' ὡς χήρα μαῦρα θὰ φορῶ ἐνδύματα.
Ἢ μὲ χλαμύδα πορφυρᾶν θὰ κοσμηθῶ,
ὁπόταν μοῦ φονεύσουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
τὸν ἄνδρα μου τὸν πρῶτον, τὸν παρθενικόν;
Τόσον ὠμὴν καρδίαν, πάτερ μου, ἐγὼ
δὲν δύναμαι νὰ ἔχω· τοὐναντίον δὲ
καὶ σὲ θὰ περιπλέξω εἰς τὴν συμφοράν.
Κι' ἂν οὗτος δὲν σὲ πείσῃ μὲ τὰ δάκρυα
τῆς γυναικός, τῶν τέκνων, μέλλεις φοβερὰν
νὰ πάθῃς τιμωρίαν σκέψεως κακῆς.
Ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν σου τὴν φιλτάτην σου
θὰ ἴδῃς θυγατέρα αἴφνης θνήσκουσαν.
Πῶς ἄλλως θέλω ζήσει; τί πρὸς τὰς λοιπὰς
γυναῖκας θέλω λέγει, ὅταν παντελῶς
ὁ σύζυγός μου δὲν μ' οἰκτείρῃ κι' ὁ πατήρ,
ἀλλ' ὡς γυνὴ καὶ κόρη νὰ συνατυχῶ
μὲ τούτους πρέπει μόνον κι' ἀτιμάζωμαι;
Καὶ τέλος πάντων λόγον οὗτος εὐπρεπῆ
ἂν εἶχεν, ὅτε σ' ἀπεδίωκε μακράν,
ἐγὼ τὸν εἶχον ἀφαιρέσει, μετὰ σοῦ
τὸ κίνημά του ἄδικον κηρύξασα.
Πλὴν τώρα σὺ θὰ δείξῃς, ὅτι ἄδικα
δὲν εἶχε τότε πράξει, ἐπειδὴ καὶ σὺ
τὸ βασιλεύειν τόσον μέγα θεωρεῖς,
ὥστε φονεύεις τὸν γαμβρόν σου δι' αὐτό,

παραμελῶν τὴν μόνην θυγατέρα σου.

(Στρεφομένη πρὸς τὸν Κλεόμβροτον).

Ὦ σύζυγέ μου! θέτω εἰς τὸν κόλπον σου
τὴν κεφαλήν μου καὶ τὸ καῖον πρόσωπον·
τοὺς πέριξ δ' ἱκετεύω νὰ οἰκτείρωσι
τὴν ἄμοιρον μητέρα καὶ νὰ σώσωσι
τοὐλάχιστον τἀθῷα ταῦτα τέκνα μου.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ (καθ' ἑαυτόν).

Τὰ δάκρυά μου νὰ κρατήσω δυνατὸν
δὲν εἶναι πλέον· πάλλεται παλμὸν σφοδρὸν
ἡ πατρικὴ καρδία.

(Πρὸς τὸν Κλεόμβροτον).

Φεῦγε, πήγαινε.

Ἀνάξιος τοιαύτην νἄχῃς σύζυγον
ἀείποτ' ἦσο· πρότυπον τῆς ἀρετῆς
καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς
ὑπῆρξεν αὕτη· σὺ δὲ χάριν εὐτελῶν
παθῶν ν' ἀποδιώξῃς τὸν πατέρα της
ἐτόλμησας· πλὴν ἔστω· πάλιν σήμερον
τῆς Χειλωνίδος ἕνεκα σὲ συγχωρῶ.
Ἀλλ' ὅμως τοῦ Εὐρώτα πλέον τὰ νερὰ
δὲν πρέπει νὰ μολύνῃς μὲ τὸ σῶμά σου.

(Ὁ Κλεόμβροτος ἀνίσταται καὶ θέλει νὰ ἀναχωρήσῃ, μετ' αὐτοῦ δὲ συνανίσταται καὶ ἡ Χειλωνίς).

Σύ, Χειλωνίς, μὴ φύγῃς· πόσον σ' ἀγαπῶ
ἐντεῦθεν θέλεις ἐννοήσει, τέκνον μου·
τὸν πατροκτόνον, τὸν μὴ ἔχοντα στοργήν,
τὸν ἄσπονδον ἐχθρόν μου δὲν θ' ἀπέλειπον
βεβαίως χάριν ἄλλου ἀτιμώρητον·
πλὴν τὴν καρδίαν χάριν σου ἐκράτησα,
τὸν σύζυγόν σου σώσας τὸν ἀγνώμονα.
Μὴ φύγῃς σύ· δὲν ἔχω εἰς τὸ γῆράς μου
παρήγορόν μου ἄλλον· μεῖνε, κόρη μου.

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Ὦ πάτερ, σὺ τὸ τέκνον μόνος ἆρά γε
ἀναζητεῖς; δὲν ἔχει κι' ὁ Κλεόμβροτος
ἐπίσης τέκνα; μήτηρ των ἡ δυστυχὴς
ἐγὼ δὲν εἶμαι; πῶς λοιπὸν θὰ δυνηθῶ
τὰ τέκνα μου νὰ φήσω ὀρφανὰ πατρός;
Καθήμενα πλησίον εἰς τὴν τράπεζαν
ἐλάμβανον τὸν ἄρτον ἀπὸ τῶν χειρῶν
ἐκείνου, καὶ τὸ ὕδωρ ἔπινον φαιδρά,
ὁπότε μόνος ὁ πατὴρ τὸ ἔδιδε.
Τί θέλω εἴπει, ὅταν μ' ἐρωτήσωσι
ποῦ εἶναι ὁ πατήρ των; ἴσως εὔκολα
ὅτι ὁ πάππος τὸν ἐδίωξε μακράν·
πλὴν ποῖος θρῆνος τότε τὴν καρδίαν μου
θέλει σπαράξει, τοῦτο μόνον ἐννοοῦν
ὁπόσαι τῶν μητέρων ἔχουν τὤνομα.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ (καθ' ἑαυτόν, συνάπτων τὰς χεῖρας ἐξ ἀπελπισίας).

Ποία στιγμή! Νὰ θέλῃ τὸν πατέρα της
ν' ἀφήσῃ μόνον!

(πρὸς τὴν Χειλωνίδα)

Τέκνον, τέκνον μου, λοιπὸν
θὰ καταλίπῃς μόνον τὸν πατέρα σου;

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Θ' ἀκολουθήσω πανταχοῦ τὸν σύζυγον.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

'Εξώρισε πλὴν οὗτος τὸν πατέρα σου.

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Ἄχ, πάτερ! μόνος σὺ δὲν μοὶ τὸν ἔδωκας;

ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

Δὲν ἦτο τότ' ἐχθρός μου ὡς τὴν σήμερον.

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Πλὴν πάντοτ' ἰδικός μου εἶναι σύζυγος.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

Καὶ τὸν φονέα τοῦ πατρός σου θ' ἀγαπᾷς;

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Τίς εἶπε τοῦτο;

ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

Δὲν μ' ἐξώρισεν αὐτός;

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Ἡ Σπάρτη μόνον.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

Φεῦ! κι' αὐτὸ τὸ τέκνον μου
ἐκεῖνος ὁ κακοῦργος ἀπεπλάνησεν!

ΧΕΙΛΩΝΙΣ.

Ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν ἤμην εὐτυχής·
καὶ τῆς καρδίας τότε τὰ αἰσθήματα
δὲν εἶχον χρείαν νὰ μοιράζω· σήμερον
δὲν δύναμ' ἀμφοτέρους πλέον ν' ἀγαπῶ,
καθὼς κ' οἱ δύω θέλουν. Μεῖνε βασιλεὺς
νὰ ἦσαι, πάτερ, μὲ χλαμύδα πορφυρᾶν.
Ὁ σύζυγός μου κἂν ἂς μένῃ βασιλεὺς
εἰς τὴν καρδίαν ταύτην. Ναί, Κλεόμβροτε·
κ' εἰς σπήλαιον ἂν ζήσῃς πλῆρες ἀραχνῶν
καὶ σκότους, ἔνθα μόνον ἄρτον καὶ ψυχρὸν
θὰ μὲ ποτίζῃς ὕδωρ, θέλω μετὰ σοῦ
περιχαρὴς συζήσει· τὸ μειδίαμα
τῶν τέκνων μου, ὁπόταν σὲ κυττάζωσι,
θέλει φαιδρύνει τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν
πλειότερον, ἢ ἂν ἐδῶ μ' ἀποκαλοῦν
τοῦ βασιλέως κόρην. Ἔλα, σύζυγε·
τὸ ἕν σου τέκνον λάβε, τἄλλο θέλω 'γὼ
εἰς τὰς ἀγκάλας φέρει. Νῦν προσκύνησον
τοῦ Ποσειδῶνος τὸν βωμὸν, κ' ὑπάγωμεν·
ἐὰν δὲ τύχη σὲ διώκῃ φθονερά,
τοὐλάχιστον θὰ ἔχῃς μέγα καύχημα,
ὅτι δὲν σ' ἔχει καταλίπ' ἡ σύζυγος
καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πάντες σὲ κατέλιπον.

Ὑγείαν ἔχε, πάτερ· μὲ τὸν σύζυγον,
ὅν μ' ἔδωκας σὺ μόνος, ἐξορίζομαι.

(Ἐγχειρίζει τὸ ἓν τῶν παιδίων εἰς τὸν ἄνδρα της, λαμβάνει τὸ ἄλλο, καὶ προσκυνήσαντες ἀμφότεροι τὸν βωμὸν ἀναχωροῦσι).

Ἀπελθόντων πάντων, ψάλλει νῦν ὁ χορὸς τῶν νέων.

Φεῦ! τὰ πάθη συγκρούοντ' ἐν Σπάρτῃ
προαγγέλλοντα μαύρας ἡμέρας·
ἐπανέρχονται πάλιν ὡς πρῶτα
καταισχύνη, τρυφὴ κι' ἀσωτεία.

Ἄχ! ὁπόσαν ὁ Λύσανδρος εἶπε
τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ὁ Ἆγις
μ' ἀγαθὴν ἐπροτίμα καρδίαν
ζωντανὸν τὸν ἐχθρόν του ν' ἀφήσῃ.

Τοὺς βωμοὺς ἐπιψαύων ἱκέτης
εἰς τοὺς πάντας προδήλως δεικνύει
μεγαλόψυχος ὅτι νὰ ἦναι
ὑπερμέτρως ἐκεῖνος δὲν πρέπει,

Ὅστις ἔβαλε σχέδιον μέγα
κατὰ νοῦν μετὰ τόλμης νὰ πράξῃ.
Τὰ μεγάλα συνήθως τὸν φθόνον
τῶν μικρῶν τὴν ψυχὴν διεγείρουν.

Πλὴν θὰ πέσῃ τὸ σχέδιον τοῦτο
κ' αἰωνίως ἡ δόξα θὰ φεύγῃ;
ἢ τὸ αἷμα τοῦ Ἄγιδος μέλλει
τιμωροὺς νὰ γεννήσῃ τῆς Σπάρτης;

Οἱ ὀδόντες του μέλλουν, ἐλπίζω,
εἰς τὸ χῶμα ταφέντες, ταχέως
νὰ γεννήσωσιν ἄνδρας ποθοῦντας
νὰ ζωσθοῦν τῶν ἀρχαίων τὸ ξίφος.

Ἄλλως ἔρρε, πατρίς! εἰς τὸ σκότος
τῆς αἰσχύνης θὰ ἦσαι θαμμένη·
κι' ἀντὶ φθόνου τὸν οἶκτον καὶ μόνον
πανταχοῦ ταπεινὴ θὰ ἐγείρῃς.

Καὶ συμπεραίνει ἡ ἐπιτροπή, ὅτι ἐκ τῶν κωμῳδιῶν ἡ ἐπιγραφομένη «ὁ Ἐραστὴς τῆς γάστρας», ἂν ὡς μῖμον μάλιστα ὑπολάβωμεν αὐτήν, εἶναι ἀξιωτάτη βραβεύσεως διά τε τὸ χάριεν καὶ σεμνὸν καὶ ἀστεῖον τῆς φράσεως καὶ διὰ τὴν εὐρυθμίαν τῶν στίχων καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ᾀσμάτων καὶ διὰ τὸ ἀβίαστον τῆς παραστάσεως καὶ ἐν γένει διὰ τὴν καλὴν οἰκονομίαν τοῦ ὅλου.

Ἐκ δὲ τῶν τραγῳδιῶν ἔκρινεν ἡ ἐπιτροπή, ὅτι δύο μάλιστα δύνανται νὰ ἐρίσωσι πρὸς ἀλλήλας περὶ τοῦ βραβείου. Ὁ Ἆγις καὶ οἱ Κρῆτες καὶ Βενετοί. Καὶ ὁ μὲν ποιητὴς τοῦ Ἄγιδος ἐθεωρήθη βραβεύσεως ἄξιος διά τε τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑποθέσεως, τῆς ἐγγεννώσης ἐν τῇ ψυχῇ τῶν θεατῶν φρονήματα μεγάλα καὶ εὐγενῆ, καὶ διὰ τὴν ἐν τραγῳδίᾳ ἁρμόζουσαν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν ἐπιμελῆ στιχοποιΐαν καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὅλου.

Ὁ δὲ ποιητὴς τῶν Κρητῶν καὶ Βενετῶν ἐκρίθη ἀξιώτατος ἐπαίνου διά τε τὴν ἔντεχνον καὶ ζωηρὰν τοῦ μύθου πλοκήν, τὴν κατάλληλον σκηνογραφίαν, τὴν σύγκρουσιν καὶ ἀντίθεσιν τῶν παθῶν, καὶ τὸ εὐστοχώτατον τῆς καθάρσεως.

Διὰ ταῦτα ἡ ἐπιτροπὴ διχοτομοῦσα τὸ βραβεῖον καὶ τὴν δάφνην, διανέμει αὐτὰ ἐξ ἴσου πρὸς τοὺς ποιητὰς τοῦ Ἐραστοῦ τῆς γάστρας καὶ τοῦ Ἄγιδος, τὸν δὲ πρῶτον καὶ μόνον ἔπαινον ἀπονέμει τῷ ποιητῇ τῶν Κρητῶν καὶ Βενετῶν.

Ἐπίλογος.

Κύριοι!

Ἡ ἐπιτροπὴ εὐχαρίστως παρατηρεῖ, ὅτι ἡ νεαρὰ ἡμῶν ποίησις σταθερῷ τῷ ποδὶ χωρεῖ εἰς τὰ πρόσω καὶ τὰ βέλτιστα προοιωνίζεται περὶ αὐτῆς. Αἱ κωτίλαι χελιδόνες, ὡς ἀπεκάλει ὁ Ἀριστοφάνης τοὺς νέους ποιητὰς τοῦ καιροῦ του, αἱ νῦν πτερυγίζουσαι καὶ περιβομβοῦσαι τοὺς πολυωνύμους Συλλόγους τῶν Ἀθηνῶν, ἃς πήξωσι τὰς ἁπλοϊκὰς φωλεάς των πρὸς τὰς μετώπας τοῦ Παρθενῶνος. Ἐκεῖθεν τὸ βλέμμα διαυγέστερον θὰ ἐπισκοπῇ τὴν τύρβην τῶν ἐν τῷ ἄστει ἀλληλομαχούντων παθῶν. Ἐκεῖθεν εὐστοχώτερον θὰ τανύεται ἡ νευρὰ τοῦ σατυρικοῦ αὐτῶν τόξου. Κάτωθεν τῆς Ἀκροπόλεως, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν, κεῖνται χαμαὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια δύο θεάτρων, καὶ ὅταν τὰ θεωρῇς, νομίζεις ὅτι ἀναστρέφονται ἐκεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον αἱ μεγάλαι σκιαὶ τῶν ἡρώων τῆς δραματικῆς τέχνης. Ἂς περιίπτανται ἀενάως ὑπεράνω αὐτῶν αἱ περιπαθεῖς Πρόκναι, καὶ αἱ εὐτράπελοι Φιλομῆλαι, αἱ προαναγγέλλουσαι προσεχὲς καὶ εὐῶδες τὸ ἔαρ ἐν τῷ ἄλσει ἡμῶν τῷ ποιητικῷ. Ἐκεῖθεν ἃς ἀντλήσουν ἐμπνεύσεις μεγάλας, σοβαράς, ἀρχαιοπρεπεῖς. Ἐκεῖθεν ἃς ἀρυσθῶσι τὸν λόγον, τὸν ὑψηλόν, τὸν εὔτονον, τὸν λελαξευμένον ὡς τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ Φειδίου, ὅπως δυνηθῶσί ποτε καὶ αὐτοὶ νὰ εἴπωσιν ὅ,τι

ἔλεγεν ὁ Βάρδος τῆς Φλωρεντίας συναντήσας ἐν τῷ ἅδῃ τὴν σκιὰν τοῦ Βιργιλίου.

Oh! sei tu quel Virgilio, e quella fonte,
Che spande di parlar si largo fuime?
Risposi lui con vergognosa fronte.

—

O degli altri poeti onore e lume!
Vaglia mi 'l lungo studio e 'l grande amore,
Che m' han fatto cercar lo tuo volume.

—

Tu sei il mio maestro, e 'l mio antore,
Tu sei solo colui, da cu' io tolsi
Lo bello stile, che m' a fatto onore.

«Ὦ! εἶσαι σὺ ὁ Βιργίλιος ἐκεῖνος, καὶ ἐκείνη ἡ πηγὴ ἥτις διαχύνει τοῦ λόγου τοσοῦτον εὐρὺν ποταμόν; εἶπον αὐτῷ, κλίνας τὸ μέτωπον ὑπ' αἰδοῦς.

Ὦ σὺ ἡ τῶν ἄλλων ποιητῶν καὶ τιμὴ καὶ λαμπάς! ἂς μοὶ βοηθήσῃ ἡ μακρὰ σπουδὴ καὶ ὁ μέγας ἔρως, ἅτινα μὲ ἤγαγον νὰ περιζητήσω τὴν βίβλον σου. Σὺ εἶσαι ὁ διδάσκαλος ὁ ἐμὸς καὶ ὁ ἐμὸς καθηγητής, σὺ μόνος εἶσαι ἐκεῖνος παρ' οὗ ἠρύσθην τὴν καλλιέπειαν, ἥτις μοὶ ἐπόρισε τοσαύτην τιμήν.»

Ἡμεῖς δὲ κρείττονα συμβουλὴν δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς νέους μας ποιητάς.

Ὁ εἰσηγητὴς

Θ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ.